

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ, ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

МАТЕРІАЛИ

ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції

Частина 1

22-23 квітня 2021 р., м. Суми

Друкується згідно з рішенням вченої ради
навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(Протокол № 8 від 07 травня 2021 р.)

ОРГКОМІТЕТ ТА РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова оргкомітету:

Лянной Ю.О. – доктор педагогічних наук, професор, ректор Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Заступник голови оргкомітету:

Кудріна О.Ю. – доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної (наукової) роботи Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Координатори оргкомітету:

Подрез Ю. В. – кандидат історичних наук, доцент, директор навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин, доцент кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Члени оргкомітету:

Вовк О. В. – кандидат історичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Іваній О. М. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Моцак С. І. – кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувачки кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Жуков О. В. – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Михтуненко В. В. – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Оліцький В. О. – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції : «Історико-філософські дослідження молодих учених». Частина 1. (22-23 квітня 2021 р., м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. – 109 с.

Збірник ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених присвячений важливим питанням всесвітньої історії, історії України, актуальним проблемам історії та теорії держави і права та міжнародних відносин.

ЗМІСТ

Базарний В. БІЙ ПІД КРУТАМИ.....	6
Базиль І. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	7
Баран Б. ЗЕМЕЛЬНЕ ПИТАННЯ В ГОСПОДАРСЬКО-ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ 1923 – 1939 рр.....	9
Беляєва К. ОЛЕШКІВСЬКА СІЧ ЯК «ГОРЕ-ЗАПОРОЖЖЯ».....	12
Білоусов М. БЕЗПЕКА Е-ВРЯДУВАННЯ ТА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В КРАЇНАХ ЄС ЯК ОСНОВНИЙ ПРИНЦИП ПОЛІТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.....	13
Бойченко В. РЕПРЕСІЇ БІЛЬШОВИЦЬКОГО РЕЖИМУ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ У 1939-1941 рр.....	15
Бондар В. БАТУРИНСЬКА ТРАГЕДІЯ ЛИСТОПАДА 1708 РОКУ.....	17
Бондар І. РОЛЬ СВИДРИГАЙЛА ТА СИГІЗМУНДА В ПОДІЯХ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ В ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ (1430-1440 рр.).....	18
Бургар М. СТАВЛЕННЯ РІЗНИХ КРАЇН ДО БУДІВНИЦТВА ТА ЗАПУСКУ «ПІВНІЧНОГО ПОТОКУ -2».....	20
Василенко М. ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ЗОВНІШНІЙ ТА ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ (1991-2020 РР.).....	22
Васильєва В. МЮНХЕНСЬКА УГОДА 1938 р. ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	24
Ветошко К. ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СУДДІВ ЯК ФАКТОР РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: ОКРЕМІ ЗАУВАГИ.....	26
Возняк А. ГАДЯЦЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР В ІСТОРІЇ МІСТА ТА РАЙОНУ.....	28
Ворона К. ПРОЦЕС РОЗШИРЕННЯ НАТО НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	32
Гайденко О. СТУДЕНТСТВО НІЖИНСЬКОГО ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ.....	34
Глазько В.	

РОЗВИТОК МАШИНОБУДУВАННЯ В ХАРКОВІ В КІН ХІХ ПОЧ. – ХХ ст.....	36
Годяєв Я. «ЩИТ У ПУСТЕЛІ»: ПЕРШИЙ ЕТАП «БУРІ У ПУСТЕЛІ».....	37
Головченко Ю. ВІДНОСИНИ ТУРЕЧЧИНИ З НІМЕЧЧИНОЮ НА ПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	39
Гончарова О. САЛОН У ЖИТТІ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.....	42
Гордієнко Д. КРАХ ЯЛТИНСЬКО-ПОТСДАМСЬКОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	44
Гречаник Д. ВОЗЗ'ЄДНАННЯ КОЗАЦЬКОЇ УКРАЇНИ ЗА ПЕТРА ДОРОШЕНКА.....	46
Гура Є. ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ УЧАСТІ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ США У МАНХЕТТЕНСЬКОМУ ПРОЕКТІ.....	48
Дарда О. СІОНІЗМ ЯК ІДЕОЛОГІЧНА ТЕЧІЯ ТА ЙОГО ВИДИ.....	50
Дегтярьов В. БИТВА ПРИ ЛОДІ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ІТАЛІЙСЬКОЇ КАМПАНІЇ НАПОЛЕОНА БОНАПАРТА 1796-1797 рр.....	52
Дериземля П. ВЗАЄМОВІДНОСИНИ МІЖ США ТА УКРАЇНОЮ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ.....	54
Дюбченко Є. СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ МАНДАТНОЇ СИСТЕМИ ЛІГИ НАЦІЙ.....	57
Ель-Балеуті Я. РЕЛІГІЙНИЙ ФАКТОР В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ У ХХІ ст.....	59
Єленевська А. ДІЯЛЬНІСТЬ, РОЛЬ ТА МІСІЯ ОБСЄ В УКРАЇНІ ТА НА ДОНБАСІ.....	61
Єрмолаєва А. ЛІГА АРАБСЬКИХ ДЕРЖАВ – ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ, ЗАВДАННЯ ТА РОЛЬ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.....	63
Жуков О.В., Багтіяров Е. ПЕРЕГОВОРИ США З НІМЕЧЧИНОЮ ТА АНГЛІЄЮ ЩОДО КОРЕЮ (ГРУДЕНЬ 1904 – СІЧЕНЬ 1905 рр.).....	65
Житник С. РАДЯНСЬКА ПРЕСА В УКРАЇНІ ПРО ПРОБЛЕМИ ПОВСЯКДЕННЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1980 рр.....	67
Заєць Є. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ У ХХІ ст.: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ.....	69
Землякова К.	

УТВЕРДЖЕННЯ КОЗАЦТВА НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ ЗА Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО.....	70
Івашина І.	
ПОЧАТОК СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У КНР У 80-Х рр. ХХ ст...	72
Ілічук О.	
ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ЄС 1991-2020 рр.....	74
Карпенко І.	
ІСТОРИОГРАФІЯ ДИВІЗІЇ СС «ГАЛИЧИНА».....	76
Кіцак В.М.	
СПРОБИ ПОЛЬСЬКОГО ЕМІГРАЦІЙНОГО УРЯДУ ВІДНОВИТИ ДОВОЄННИЙ КОРДОН У 1939-1945 РР.....	78
Клюєв В.	
БИТВА НА РІЧЦІ ГРАНИК ЯК ДЕМОНСТРАЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПЕРЕВАГИ МАКЕДОНІЇ НАД ПЕРСІЄЮ.....	80
Козинець М.	
ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЕБЕДИНСЬКОЇ НАДЗВИЧАЙНОЇ КОМІСІЇ В РОКИ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ.....	82
Коротич К., Загребельна В.	
БРАТИ ФРОЛОВИ – СУПЕРЕЧЛИВІ ПОСТАТІ В ІСТОРІЇ ЛЕБЕДИНЩИНИ.....	86
Коцур Т.	
ПЕРЕБІГ ТА НАСЛІДКИ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ 1709 РОКУ.....	89
Кравченко К.	
ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ТА ПОБУТ ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У 20-ТІ РР. ХХ ст.....	91
Кулик А.	
ЦЕРКВА РІЗДВА ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ – ПАМ'ЯТКА АРХІТЕКТУРИ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ.....	93
Лаврик В.	
СТАРШИНА ЛАВРИК ВОЛОДИМИР.....	94
Лагода А.	
МІСЦЕ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ..	97
Лиховоз Д.	
ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС.....	98
Ліщук Е.	
ДЕРЖАВА ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ З ВАТИКАНОМ.....	100
Логвінова Д.	
ЗАРОДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У СТАРОДАВНІЙ ІНДІЇ.....	102
Любич С.	
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ.....	104
Мажар А.	
РАДИКАЛІЗАЦІЯ ПОЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ В 80-90 рр. ХІХ ст.....	106

Базарний В.Ю.,
студент III курсу спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Моцак С.І., к.п.н., доцент
СумДПУ імені А.С.Макаренка

БІЙ ПІД КРУТАМИ

Бій під Крутами – епізод збройного конфлікту між Українською Народною Республікою та радянською Росією, одна з тих сторінок історії, що привертають увагу суспільства, та в яких завжди переплітається правда із міфами та спробами політичних спекуляцій.

Утворення Української Народної Республіки та проголошення її незалежності створили шанс для національно-визвольних змагань та відновлення втраченої державності. Однак умови були вкрай несприятливі: викликана війною розруха та хаос сприяли поширенню облудних більшовицьких ідей серед значної частини населення. Мали місце серйозні прорахунки керівництва молодого держави у сфері військового будівництва. Але головною загрозою була політика Радянської Росії, яка не могла змиритися з існуванням самостійної України [2].

Захищати столицю України – місто Київ, було нікому. 15-тисячна армія, яку на той момент мала УНР, була деморалізована довгою війною, розчарована у політиці Центральної Ради та, врешті-решт, порушила наказ. Значну роль в цьому зіграла також більшовицька пропаганда.

В цих умовах стати на захист Києва були здатні, мабуть, лише гімназисти та студенти. 5 січня 1918 року було створено студентський курінь Січових стрільців. Він нараховував дві сотні добровольців, в основному студентів київських університетів. Керівництво загоном взяв на себе старшина Андрій Омельченко.

Вранці 28 січня сотні студентського куреня прибули на станцію Крути та почали рити окопи, займаючи позиції. Озброєння катастрофічно бракувало – загін мав лише 16 кулеметів, невеликий бронепоезд та обмаль патронів. Бій відбувся 29 січня 1918 року біля залізничної станції Крути, між Бахмачем і Ніжином під час наступу на Київ більшовицьких військ. Бойові дії велися, головним чином, вздовж залізничних колій. Боєм керував сотник армії УНР Аверкій Гончаренко. В ньому взяли участь чотири сотні з 1-ї Української військової школи імені Б.Хмельницького, 1-ша сотня вище згаданого Студентського куреня імені Січових стрільців (116-130 вояків) та 20 старшин [1, с. 43].

Бій тривав 5 годин між 4-тисячним підрозділом російської Червоної гвардії під проводом есера Михайла Муравйова та загоном із київських курсантів і козаків «Вільного козацтва», що загалом нараховував близько чотирьох сотень вояків.

У запеклому п'ятигодинному бою захисники понесли значні втрати, але змогли відбити перші атаки ворога. Аж ось почали закінчуватись патрони, замовкла і гармата, відстрілявши весь боєзапас. А. Омельченко запросив

підтримки, але штаб не відповів. Як з'ясувалося потім, штабісти кинули бійців напризволяще, втікаючи на потязі назад до Києва. Так поспішали, що навіть забули відчепити вагони з боєкомплектом...

В цій ситуації юнкери та студенти почали відступати. У бійців Омельченка позаду була відкрита місцевість, тож старшина прийняв рішення багнетною атакою деморалізувати ворога, щоб мати змогу відступити з меншими втратами. Зіткнувшись в рукопашному бою з професійними військовими, крутяни понесли великі втрати, загинув і старшина А. Омельченко. Тільки резерв, який вчасно прийшов на допомогу, зашкодив більшовикам взяти бійців у полон [4].

У бою під Крутами оборонці української державності призупинили наступ противника і здійснили організований відступ, руйнуючи за собою колії і мости. Російське радянське військо втратило боєздатність на чотири дні. Поновити наступ на Київ війську Муравйова прийшлося не так залізничним шляхом, як на реквізованих селянських возах, запряжених кіньми, по розмоклій дорозі. Ця затримка ворога дала змогу українській делегації укласти Брест-Литовський мирний договір, який врятував молоду українську державність.

Брест-Литовський мирний договір 9 лютого 1918 року УНР з державами Четвертого союзу (Німеччина, Австро-Угорщина, Туреччина, Болгарія) був по суті першим міжнародно-правовим актом, який визнав УНР суб'єктом міжнародного права. Договір передбачав припинення воєнних дій, визначення західних кордонів України, встановлення дипломатичних відносин, обумовлював засади торгівельних зносин, обміну військовополоненими й інтернованими. А головне – за Брест-Литовським мирним договором між більшовицькою Росією та Четвертим союзом Україна визнавалася незалежною державою [3].

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Бойко О. Д. Бій під Крутами: історія вивчення. Український історичний журнал, 2008, № 2. С. 43–54.
2. <https://vysh.gov.ua/istoriya-boyu-pid-krutamy-u-sichni-1918-roku-ta-umovy-brest-lytovskogo-myrnogo-dogovoru/>
3. <https://otg.mrada-baranivka.gov.ua/index.php/2018-04-16-21-24-06/1450-bii-pid-krutamy-bii-za-maibutnie-ukrainy-2>
4. <https://myukraine.org.ua/biy-pid-krutamy/>

Базиль І.І.

*студент I курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.*

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Україно-американські відносини за останні тридцять років проходили різні етапи становлення та розвитку. З початку 90-х рр. США розглядали

Україну як країну пострадянського простору, що знаходилася у сфері впливу Російської Федерації. Однак, після 2004 року та політичних змін в країні, американські дипломати розпочали новий етап у відносинах з Україною, підкреслюючи, що не тільки Білий дім, а й вся адміністрація провела інтенсивний перегляд політики США щодо України.

Оцінюючи динаміку міждержавних відносин між Україною і США, необхідно відзначити підписання такого важливого документа між країнами, як «Хартія про стратегічне партнерство України і США». Вона була підписана в грудні 2008 року. Важливо вказати на те, що з боку США вона була підписана представниками адміністрації Дж. Буша, а з боку України президентом В. Ющенко [2, с. 369].

У документі, що свідчить про намір США поглибити відносини з Україною, наголошується на важливості двосторонніх відносин в сфері оборони, безпеки, економіки, торгівлі, енергетичної безпеки, демократії та культурного обміну. Крім того, США зобов'язалися підтримувати Україну в її прагненні стати членом НАТО. Відповідно до угоди Вашингтон розглядає можливість створення диппредставництва в Криму. Підписи під документом поставили міністр закордонних справ України Володимир Огризко і держсекретар США Кондоліза Райс. Церемонія пройшла в Держдепартаменті США.

Після того, як в США і на Україні пройшли президентські вибори, і до влади прийшли - в США Б. Обама і Демократична партія, а на Україні - В. Янукович і представники Партії Регіонів, відносини між країнами продовжували розвиватися досить швидко. Так на початку березня 2010 року, Сенат США прийняв резолюцію, запропоновану Річардом Лугаром і Джоном Керрі, в якій визнається суттєвий прогрес, зроблений Україною на шляху до демократії. У документі Сенат підтримав стійкий прогрес, який робить Україна, долаючи виклики у проведенні виборів. Він закликав всі сторони шанувати незалежність і територіальний суверенітет України [3].

Сенат пообіцяв і далі підтримувати розвиток вільної і відкритої демократичної системи в Україні і ринкову економіку, а також підтвердив своє зобов'язання разом з урядом України надалі розвивати двосторонню співпрацю через українсько-американську комісію зі стратегічного партнерства.

Необхідно відзначити, що в Вашингтоні в Інституті міжнародної економіки імені Пітерсона група незалежних експертів презентувала програму економічних реформ, яку, як вони вважають, новий президент України Віктор Янукович повинен виконати, щоб вивести країну з кризи.

У Вашингтоні було заявлено, що США готові допомогти Україні, яка залишається стратегічним партнером країни, в проведенні демократичних і економічних реформ [3, с. 125]. Таким був головний лейтмотив слухання, яке на Капітолійському пагорбі провела Гельсінська комісія при Конгресі Сполучених Штатів. У слуханні, присвяченому Україні, взяли участь чиновники Держдепартаменту США та експерти, які уважно стежать за розвитком політичних і економічних процесів на Україні.

У 2010 році Конгрес Сполучених Штатів виділив Україні за програмою допомоги \$ 123 млн. Допомога Україні в досягненні нової угоди з МВФ також є одним із пріоритетів політики США. Про це на слуханні в Конгресі говорив другий заступник держсекретаря США з питань Росії, України, Білорусії і Молдавії Деніел Рассел: «Сполучені Штати готові допомогти Україні якомога швидше досягти домовленості з МВФ, який може допомогти Україні вийти з кризи і відчинити двері для отримання кредитів від інших міжнародних інститутів та Європейського союзу». «Це потребує прийняття складних рішень для проведення критичних реформ, скорочення дефіциту бюджету, відновлення банківського сектора та відміни енергетичних субсидій», - додав він [1, с. 2].

Про те, що зменшення енергетичної залежності України поліпшить її становище в світі і відносини з сусідами, в своєму виступі підкреслив віце-президент Атлантичної ради США Деймон Вілсон. За його словами, успіх України сьогодні це не тільки питання поліпшення життя українців, це також питання подальшого розвитку Європи.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Потіха А. Відносини України та США на сучасному етапі в оцінках політиків і експертів. Україна: події, факти, коментарі. 2018. № 3.
2. Манчуленко О. Україна в зовнішній політиці США: аспекти фінансово-технічної допомоги. Гілея. 2016. Вип. 109. С. 369–373.
3. Чекаленко Л. Україна – США: дилеми стратегічного партнерства. Американська історія та політика. 2016. № 1. С. 122–127.

Баран Б.М.

*асистент, магістр
ТНПУ ім. В. Гнатюка*

ЗЕМЕЛЬНЕ ПИТАННЯ В ГОСПОДАРСЬКО-ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ 1923 – 1939 рр.

Греко-католицька церква з кінця XVIII ст. володіла земельними угіддями, отримуючи прибутки, що давало змогу займатися культурно-освітньою, суспільно-економічною, науковою й меценатською діяльністю. Точно визначити усю земельну власність Галицької митрополії складно через відсутність повних статистичних даних та різницю критеріїв обчислення. Згідно з переписом церковного земельного володіння, ГКЦ володіла 62 942 га землі, які охоплювали ліси, луки, земельні наділи, що знаходилися під церковними забудовами. У 1928 р. на прохання Міністерства віросповідань і народної освіти бюро єпископату Польщі переслало зведені дані щодо церковного землеволодіння. За цими даними, Галицька митрополія володіла 98 280 га землі, без урахування землеволодіння монастирів та столових дібр архієпархії й двох єпархій [1, с. 218]. За підрахунками польського дослідника Єжи Віслоцького, Греко-католицька церква в Польщі сукупно володіла земельною нерухомістю в розмірі 143 583 га, а Римо-католицька церква – 238 989 га [10, с. 93].

У Львові до митрополичих маєтків належали: митрополичий палац із прилеглими до нього земельними ділянками, площа св. Юра з будинками 2 і 3, будинки «Народної лічниці» на вул. Петра Скарги (тепер – вул. Озаркевича), Національний музей, житлові будинки, а також земельні ділянки на «Кайзервальді» (тепер – парк «Знесіння»), на вул. Городоцькій, Замкненій, Паулінів (тепер – вул. Ніжинська) тощо. За межами Львова ГКЦ мала земельні ділянки та будинки «Зарваниця», «Крилос-Галич», «Сокіл», «Залуква», «Перегінське-Лолин», «Якторів-Унів» [2, арк.1]. Земельною власністю Церкви управляла Центральна адміністрація столових дібр ГКЦ у Львові. Вона функціонувала з кінця XIX ст. в результаті об'єднання всіх правлінь окремими маєтками митрополії (у Перегінську, Галичі, Крилосі, Якторові, Уневі, Зарваниці, Львові), які до цього мали свою окрему адміністрацію і звітували про фінансово-господарську діяльність Львівській греко-католицькій капітулі. Генеральним адміністратором Центральної адміністрації столових дібр ГКЦ у Львові у 1913–1938 рр. був економіст, отець-мітрат Тит Войнаровський, а після нього – науковець-лісівник Андрій П'ясецький. Кожна земельна ділянка мала свого управителя. Директором Центральної адміністрації столових дібр у Львові був Ярослав Горалевич, який виконував різноманітні доручення А. Шептицького і Т. Войнаровського. У 1937 р. персонал столових дібр нараховував понад 50 осіб [3, арк. 4, 11, 17–19].

У у 20-х 30-х рр. XX ст. Галичина була інвестиційно перспективним краєм – місцеві нафтові родовища активно розробляли іноземні корпорації. Митрополичі маєтності в Перегінську також були багатими на нафту. Митрополія у міжвоєнний період співпрацювала з відомими нафтовими товариствами та підприємствами. У 1934–1936 рр. митрополія викупила 1250 акцій промислово-нафтового товариства «Унія» у Львові на суму 50 тис. зл. [4, арк. 22]. Станом на 1932 р. лише у Перегінську фірма використовувала 200 га землі на суму 500 дол. в рік [5, арк. 23–24]. Про тісну співпрацю з цим товариством свідчить зокрема листування щодо сприяння в отриманні позик від Земельного банку гіпотечного [4, арк. 24–26]. Центральна адміністрація столових маєтків греко-католицької митрополії співпрацювала також із нафтовою фірмою «Галіція», здавала в оренду земельні ділянки для видобування нафти. Зокрема, у 1935 р. було укладено довгостроковий договір (на понад 20 років) з правом буріння до 10 свердловин. За кожний гектар землі платили 5 зл. на рік, а крім цього за кожен свердловину – 250 зл. [6, арк. 1–3]. У 1930-х рр. нафтова промисловість перебувала у стані занепаду. Звіт з діяльності акційної спілки «Унії» у 1934–1935 рр. свідчить про те, що у 1930-х рр. видобуток нафти зменшився, а баланс вкладів і прибутків був від'ємним. З метою проведення санації акційного товариства митрополит був змушений надати позику у розмірі понад 50 тис. зл. Крім цього, «Унія» взяла ще аванс 30 тис. зл. від товариства переробки нафти «Петролей». Ці кошти залучили при введенні в експлуатацію родовищ «Сарматія III» та «Сарматія V» (коло с. Ріпне) [1, с. 234].

Крім продажу деревини, що разом із нафтовидобутком становив 65 % усіх фінансових надходжень Галичини, лісові угіддя митрополії славилися високим рівнем організації полювань, оскільки у лісах була велика кількість тварин. Мисливські угіддя в Перегінську належали до найкращих у тодішній Польщі.

Крім вище названих промислів, у митрополичих угіддях Перегінське займалися млинарством, продавали збіжжя, здавали млини в довгострокову оренду [7, арк. 3–4]. Незначні доходи отримувала митрополія від використання піщаного кар'єру та каменоломні в с. Якторів біля Львова [8, арк. 1–5].

Важким тягарем для митрополії була сплата досить високих податків. Митрополит А. Шептицький намагався вчасно сплачувати податки, однак інколи з податковими органами виникали непорозуміння, зокрема у 1930 р. у зв'язку з суттєвим підвищенням податку на прибутки з земельного володіння порівняно з попередніми роками. Т. Войнаровський неодноразово переконував «уряд виміру скарбових належитостей», що церковне майно приносило менші доходи, ніж вважали чиновники. Сплата податків була однією з причин боргів митрополії [9, с. 87–88].

Варто зазначити, що на фінансово-господарське становище тогочасної Галицької митрополії негативний вплив мала складна економічна ситуація в Польщі, яка характеризувалася кризовими процесами, нестабільністю, інфляцією. Це вплинуло на зниження цін на продукцію сільського господарства, деревину, нафту, що зумовлювало обмеження ринку збуту та зменшення доходів від сільськогосподарських та лісових маєтностей Львівської архієпархії.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Гентош Л. Митрополит Шептицький : 1923–1939. Випробування ідеалів / Ліліана Гентош. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2015. – 596 с.
2. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі ЦДІАУЛ). – Ф. 409 (Центральна адміністрація столових маєтків греко-католицької митрополії, м. Львів. 1627–1944 рр.). – Оп. 1р. – Спр. 18. – Арк. 1.
3. ЦДІАУЛ. – Ф. 408. (Греко-католицький митрополичий ординаріат, м. Львів. 1531–1945 рр.) – Оп. 1р. – Спр. 373. – Арк. 48.
4. ЦДІАУЛ. – Ф. 409 (Центральна адміністрація столових маєтків греко-католицької митрополії, м. Львів. 1627–1944 рр.). – Оп. 1р. – Спр. 118. – Арк. 43.
5. ЦДІАУЛ. – Ф. 409 (Центральна адміністрація столових маєтків греко-католицької митрополії, м. Львів. 1627–1944 рр.). – Оп. 1р. – Спр. 1941. – Арк. 421.
6. ЦДІАУЛ. – Ф. 409 (Центральна адміністрація столових маєтків греко-католицької митрополії, м. Львів. 1627–1944 рр.). – Оп. 1р. – Спр. 1598. – Арк. 3.
7. ЦДІАУЛ. – Ф. 409 (Центральна адміністрація столових маєтків греко-католицької митрополії, м. Львів. 1627–1944 рр.). – Оп. 1р. – Спр. 1757. – Арк. 34.
8. ЦДІАУЛ. – Ф. 409 (Центральна адміністрація столових маєтків греко-католицької митрополії, м. Львів. 1627–1944 рр.). – Оп. 1р. – Спр. 695. – Арк. 31.
9. Шевченко О. Церковна і громадсько-політична діяльність Тита Войнаровського : дисертація на здобуття наук. ступеня канд. історичних наук : спец. 07.00.01 “Історія України” / Ореста Шевченко. – Львів, 2016. – 225 с.

10. Wisłocki J. Uposażenie Kościoła i duchowieństwa katolickiego w Polsce 1918–1939 / Jerzy Wisłocki. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 1981. – 339 s.

Беляєва К. О.,

студентка IV курсу, спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Маринченко Г. М., к.і.н, старший викладач

МНУ ім. В.О.Сухомлинського

ОЛЕШКІВСЬКА СІЧ ЯК «ГОРЕ-ЗАПОРОЖЖЯ»

У м. Олешки Херсонської області знаходиться колиска українського козацтва Олешківська Січ. Чи не єдина із запорозьких Січей, залишки якої добре збереглися. Причини виникнення Олешківської Січі варто шукати в аналізі історичних подій того часу. Існування Олешківської Січі підтверджується як свідцтвом історика Д. Бантиш-Каменського, так і вказівками документальних джерел: частково січового архіву, частково архіву Малоросійської колегії.

В 1711 р. після зруйнування І. Скоропадським і О. Бутурліним Кам'янської Січі, славні козаки перебралися до Олешок, де і заснували Олешківську січ та перебували до 1733 р. [1, с.417-418].

Можна говорити про те, що це була друга козацька столиця, розташована на землях сучасної Херсонщини. Завдяки свідченням старожилів, які зібрав Д. Яворницький, достеменно відомо, що спершу запорожці спустилися на човнах в урочища Глухі, де протока Глуха мала два гирла: Верхнє й Нижнє. Перебувши рік в «Глухих», козаки в наступному році вже під орудою отамана-гетьмана К. Гордієнка звели січові укріплення неподалік, трохи далі на південь, у більш відповідному для Січі місці – на Олешківських пісках (кучугурах) в Кардашинському лимані [2, с. 231].

Олешківська січ займала площу щонайбільше 2 гектари. Це був майже правильний чотирикутник, обнесений ровами й валами з дерев'яним частоколом. Оборонний комплекс цієї Січі доповнювали 4 редути, у кожному з кутів форту. Оскільки кримський хан заборонив будувати укріплення, висота валів не перевищувала двох метрів. Січ з огорожею і будовами займала рівну місцевість - піщану терасу річки без будь-яких природних рубежів для захисту [Мал.1].

В народі Олешківська Січ дістала назву «Горе-Запорожжя» і ця характеристика не є безпідставною. Сумний вигляд мала Січ, бо замість гарної церкви, спаленої в Чортотлицькій Січі, тут стояла маленька невисока церковка, схожа на курінь, із очеретяними стінами, з нап'ятим парусом замість даху. На Січі налічувалось 38 куренів, там, за звичаєм, жили лише неодружені козаки. Одружені були поселені в Кизикермені.

На жаль, Олешківська Січ виявилась повністю відірвана від земель Запорожжя, і до того ж розміщувалася в дуже непривабливій місцевості. Замість широкого Дніпра, повз Січ бігла вузька річка Конка. Тому, місце

перебування запорожців в Олешках лише умовно можна назвати Січчю. Їх часто переслідували і вбивали мусульмани, захоплювали в полон, змушували до виснаження працювати на будівництві фортифікаційних споруд, крім того, ще й платити всілякі податки в ханську скарбницю.

Найтрагічнішим спогадом в їхній долі були нестерпні умови життя, невизначеність положення змушували олешківців все частіше звертатися зі скаргами до вельмож Кримського ханства.

До середини 20-х років XVIII ст. загострення у відносинах низовиків з ханською владою поступово досягло свого апогею. З огляду на складну ситуацію з козаками, новий хан Саадет-Гірей поставив питання про продаж козаків в рабство, про можливе переселення їх за межі Гетьманщини та спалення їх новоствореного укріплення.

Спогади про важкі часи і несприятливі умови низовиків в Олешках, назавжди залишились в народній пам'яті, відображені в давній історичній думі:

«Заступила чорна хмара

Ту білу хмару:

Опанував запорожцем

Поганий татарин...

Ой, Олешки, будем довго ми вас знати, -

І той лихий день і ту лиху годину

Будемо довго, як тяжку личину, споминати» [3].

Такими подіями і закінчилась епоха «Горе-Запорожжя». Олешківська Січ, безперечно, одна з найбільш визначних пам'яток перебування запорожців на землях Херсонщини. Проте точне місце її розташування було знайдене лише у 1990 р. професором Дмитром Телегіним.

На місці Січі виявлені залишки згорілого куреня, зруйнованих печей, місця двох відкритих вогнищ, сліди напівземлянок і низку побутово-господарських об'єктів, археологи знайшли також рештки глиняного і скляного посуду, вироби із кістки і заліза, глиняних козацьких люльок, гарматні ядра тощо [4, с. 40-43]. Не зважаючи на всі складнощі існування, Олешківська Січ залишила помітний слід як в історії України, так і в історії Херсонського краю, зокрема.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Бантиш-Каменский Д. Н. История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетманства. Київ, 1993.
2. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. Львів, 1991.
3. Оленьковський М.П. Запорозьке козацтво на Херсонщині. Херсон, 2009.
4. Телегін Д.Я. Археологічні дослідження на Олешківській Січі у 1991 -1992 рр. *Археологічні дослідження пам'яток українського козацтва*. 1993. Вип. 2.

Білоусов М.В.,

магістр

ЧНУ ім. П. Могили

**БЕЗПЕКА Е-ВРЯДУВАННЯ ТА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В
КРАЇНАХ ЄС ЯК ОСНОВНИЙ ПРИНЦИП ПОЛІТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
БЕЗПЕКИ**

ЗМІ самостійно вирішують, яку інформацію надати суспільству. Згідно з доповідями Міжнародного інституту преси, ФРН значиться як держава, яка підтримує сильну позицію вільної преси. Найважливішим принципом виголошено повагу до правди і об'єктивне інформування громадськості. Варто відзначити, що в ФРН виключається монопольне право на інформацію, а також забороняється укладати договори на виняткове право на отримання інформації про ту чи іншу подію. Проголошення свободи слова не означає, що в ФРН відсутні обмеження в цій сфері. Вони закріплені законом і носять обов'язковий характер. Згідно з п. 2 ст. 5 Основного закону, свобода думок, інформації та друку може бути обмежена нормами загальних законів, згідно з правовими нормами про охорону молоді та правом, що гарантує охорону особистої честі. Рішення про те, чи діють ЗМІ в рамках закону, знаходиться в компетенції незалежного Конституційного суду [2, с. 294].

Мета інформаційної стратегії Великої Британії – вдосконалення умов конкуренції на інформаційному ринку, зростання ефективності інформаційних послуг і впровадження інформаційних технологій в державне управління.

У ЄС 25 травня 2018 р. набув чинності закон про захист персональних даних – «General Data Protection Regulation» (GDPR). GDPR встановлює принципи і вимоги до захисту персональних даних. Мета прийнятого закону – зміцнити права суб'єктів персональних даних. GDPR має на увазі більш серйозну відповідальність за недотримання правил зберігання і обробки персональної інформації, встановлює глобальні стандарти захисту даних і регламентує їх транскордонну передачу.

Проте, закон передбачає величезні штрафи для компаній-порушників. Так, за порушення базових принципів обробки даних, порушення правил передачі персональних даних, ігнорування заборони наглядового органу на обробку даних, порушення прав суб'єкта і ін. на компанію буде накладено штраф в розмірі 4% від загального річного обороту підприємства або 20 млн євро (в залежності від того, яка сума виявиться більшою). На даний момент процедура накладення штрафів на неєвропейські компанії не регламентована [1, с. 257-258].

Для усунення прогалин у наднаціональному регулюванні протидії атакам на об'єкти критичної інфраструктури в 2016 р. була прийнята Директива про мережеву та інформаційну безпеку «The Directive on security of network and information systems» («Директива про безпеку мережевих та інформаційних систем» (NIS Directive)). Істотно, що Директива передбачає також створення «Групи співпраці» для сприяння стратегічній співпраці та обміну інформацією між державами-членами, в тому числі шляхом підготовки керівних документів для полегшення імплементації та реалізації положень Директиви, що стосуються операторів послуг життєзабезпечення.

Найважливішим координуючим становищем Директиви можна вважати створення Мережі груп реагування на інциденти комп'ютерної безпеки (CSIRTs). У мережу повинні входити відповідні підрозділи в кожній з держав-членів ЄС. Європейське агентство з мережевої та інформаційної безпеки (ENISA) має намір активно підтримувати співробітництво між цими групами.

Директива NIS повинна стати основою загальноєвропейської співпраці з протидії серйозних інцидентів в цифровому просторі і сприяти поліпшенню умов для розвитку взаємодій в цифровому середовищі. Проектом Директиви, зокрема, передбачається, що країни-члени ЄС повинні будуть розробляти і затверджувати національні стратегії мережевої та інформаційної безпеки, створювати національні органи в цій сфері з відповідними фінансовими ресурсами для забезпечення їх роботи. Крім того, документ передбачає створення механізму співпраці між країнами-членами ЄС і ЄК для раннього попередження можливих ризиків в сфері кібербезпеки та забезпечення надійності інфраструктури [3, с. 148-149].

Отже, у найближчі кілька років можна очікувати продовження дискусій щодо Регламенту про повагу приватного життя та захист персональних даних. Але вже сьогодні можна відзначити, що ЄС продовжує тенденцію на зближення норм щодо захисту персональних даних, фактично перейшовши до уніфікації правового регулювання в цій сфері. Пряма дія Загального регламенту щодо захисту даних має забезпечити високий рівень координації всіх держав. Незрозумілим поки залишається відповідь на питання про зовнішню реакцію на нове європейське законодавство в сфері захисту персональних даних. Але цілком можливо, що саме підхід ЄС послужить основою загальносвітової практики.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Курьшева Ю. В. Принципы и стратегии информационной политики ЕС // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия «Филология. Востоковедение. Журналистика». Вып. № 4. Ч. II. 2007. С. 256-260.
2. Лабенська М. Інформаційна політика Європейського Союзу // Південна Україна в міжнародних відносинах: історія та сучасність: збірка тез. Миколаїв, 2013. С. 294-296.
3. Макаренко С. И. Информационное противоборство и радиоэлектронная борьба в сетевых войнах начала XXI. Санкт-Петербург: Научное издание, 2017. 546 с.

Бойченко В.Ю.,

магістр спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Турков В.В., к.і.н., доцент
СумДПУ імені А.С. Макаренка

РЕПРЕСІЇ БІЛЬШОВИЦЬКОГО РЕЖИМУ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ У 1939-1941 рр

Анексувавши західноукраїнські землі, комуністичний режим із перших кроків розпочав там репресивні акції. Репресивний апарат брав на озброєння два взаємодоповнюючих стратегічних прийоми: депортуючи широкі верстви громадян, він водночас ретельно відстежував й вибірково усував осіб, яких він вважав «ворогами народу» [2, с. 34]. Сталінський Наркомат внутрішніх справ являв собою тоді професійну організацію, що обслуговувала злочинні цілі тоталітарної держави й мала у своєму розпорядженні достатню кількість людських ресурсів для виконання каральних функцій. До того ж, значна

частина його працівників пройшла вишкіл Великого терору 1937-1938 р. Виконуючи вказівки наркома внутрішніх справ СРСР Л. Берії: «очистити міста й села від ворожих елементів, апарату місцевого самоврядування, від неблагонадійних служителів культу, представників демократичної частини місцевої інтелігенції всіх національностей за класово-політичною ознакою», співробітники НКВС у Західній Україні у вересні - грудні 1939 р. заарештували й передали до судово-каральних органів 10,2 тис. осіб, в тому числі колишніх офіцерів, урядовців, великих землевласників, торговців, представників інтелігенції, селян-одноосібників та ін. [3, с. 76].

На західноукраїнських землях також були ув'язнені практично всі представники політичної еліти, що залишилися в краї, як української, так і польської та єврейської національностей. На щастя, перед вступом Червоної армії до Галичини, близько 20 тис. представників українських політичних партій, громадських організацій, кооперативів та інших національних інституцій встигли вибратися до німецької зони окупації території Польщі. До в'язниць було запроторене й багато колишніх членів Компартії Західної України (КПЗУ) та Компартії Польщі. Заарештованим НКВС у Західній Україні, впродовж вересня 1939 р. – травня 1941 р., були пред'явлені конкретні обвинувачення. Найбільше – 32,8 тис. – засуджені за нелегальний перехід кордону, 13,4 тис. за приналежність до «контрреволюційних організацій», 2,6 тис. за «контрреволюційну агітацію», 748 за участь в «антирадянських змовах» [1, с. 94].

Наймасовішим видом репресій стали депортації. В 1940-1941 р. було здійснено чотири масові операції по адміністративному виселенню жителів. Ті заходи влада мотивувала необхідністю очистити регіон від «неблагонадійних елементів». Адміністративне переселення здійснювалося без суду і слідства. Тисячі чоловіків, жінок, дітей загинули під час депортацій від голоду, знущань, внаслідок непристосованості до природно-кліматичних умов Сибіру, Казахстану, північних районів європейської частини європейської частини СРСР [1, с. 95].

Репресивно-депортаційні акції були спричинені природою радянської системи. Ліквідувавши місцеві економічні, політичні, культурно-освітні та наукові структури, що не вписувалися у тоталітарну систему СРСР, режим одночасно прагнув підпорядкувати собі або ж фізично знищити чи депортувати їх організаторів і активних учасників. З іншого боку, радянсько-німецькі домовленості передбачали недопущення відродження Польської держави, що мало наслідком систематичне переслідування і часткове знищення польської еліти як німецькою, так і радянською сторонами. Радянське керівництво розглядало домовленість із Німеччиною лише як черговий етап підготовки до війни і майбутнього поширення комунізму на Західну Європу. Тому потрібно було збудувати санітарний кордон від Балтики до Молдови. Усі ці обставини й зумовили масове знищення українців, поляків і євреїв на ново-приєднаних територіях [1, с. 56]. Із Західної України і Західної Білорусії було депортовано 318 тис. сімей, тобто 1 173 170 осіб. Це становило близько 10% населення [4, с. 157].

Все вищенаведене свідчило про злочинний характер сталінського режиму, який анексувавши західноукраїнські землі, розгорнув там масові репресії та депортації.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: у 2-х кн. Київ: Либідь, 1994. Кн. 1. 426 с.
2. Бугай М. Ф. Депортації населення з України (30–50-ті роки). *Укр. іст. журн.* 1990. № 10. С. 32–38. URL: http://history.org.ua/LiberUA/journal_1990_10/journal_1990_10.pdf
3. Дмитрук В. Політика радянської влади щодо населення Західної України у 1939–1941 рр.: суть і наслідки // Україна – Польща: важкі питання. Т. 4: матеріали IV Міжнар. семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». Варшава: TYRSA, 1999. С. 70–90. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0013429.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
4. Романів О. Західноукраїнська трагедія 1941 р. Друге видання. Нью-Йорк: Дослідно-вид. центр Наук. т-ва ім. Шевченка, 2003. 428 с.

Бондар В.О.,

*студентка II курсу спеціальності Історія та археологія
Науковий керівник – Моцак С.І., к.п.н., доцент
СумДПУ імені А.С. Макаренка*

БАТУРИНСЬКА ТРАГЕДІЯ ЛИСТОПАДА 1708 РОКУ

Знищення Батурина московськими військами, або Батуринська трагедія, або ж «Різанина в Батурині», можна по-різному трактувати цю подію. Що ж розуміється під цими, гучними слова «Батуринська трагедія»? Військо російського царя Петра I жорстоко знищило українське місто Батурин. На той час місто було гетьманською столицею.

Знищення 2 листопада 1708 року військами Олександра Меншикова Батурина - трагічна сторінка в історії України. Місто, якому випала доля бути кілька десятиліть центром політичного життя Лівобережної України, не скорилося волі Петра I і було по-варварськи спалене разом із жителями [1, с. 2].

Під час Північної війни гетьман І. Мазепа переконався в тому, що Петро I нищить основи української державності і порушує зобов'язання обороняти Україну від поляків, що являло собою основу угоди 1654 року. Український гетьман перестав вважати себе зобов'язаним зберігати вірність цареві і тому, в надії запобігти спустошенню свого краю, перейшов на бік шведів.

Виступ із резиденції без попередження у бік шведського війська загалом завершив реалізацію таємного багаторічного задуму Івана Мазепи. Проте доленосний крок у житті українського народу не був «особистою авантюрою» [1, с. 18]. «Карл повернув в Україну, відмовившись від свого плану походу на Смоленськ і Москву не з доброї волі. Навкруги горіли хліби, міста й села. Ніде не можна було дістати продовольство, почалися масові захворювання на дизентерію, не вистачало фуражу і пороху, артилерія втратила найкращих тяглових саксонських коней. На довершення всього під містечком Добрим

Голицину вдалося розгромити батальйон генерала К. Г. Рооса. Саме ці обставини і змусили Карла повернути на насичену «медом і молоком Україну» [4].

«Цар, бажаючи помститися Мазепі, проти якого опублікував грізний маніфест, наказав Меншикову негайно атакувати його столицю, поки шведи не прибули на допомогу. Меншиков напав на неї 3 листопада і взяв. Потім віддав наказ замучити всіх незалежно від віку і статі, а після нелюдської різанини силою вивів жінок, які ще залишалися живі. Він забрав звідти важкі гармати, а було їх близько сорока. Так само по-варварськи розорив і спалив все місто та млини. Одна частина гарнізону перебралася щасливо через Сейм, але її командира зловили і замучили. Він був родом з пруссаків і звався Кенігсек» [5, с. 151].

О. Меншиков, напередодні штурму Батурина, командував 20 драгунськими полками, які налічували від 15 до 20 тисяч драгунів. Але на той час Батурин являв собою укріплену фортецю, озброєну великою кількістю гармат. Зважаючи на це, Меншиков намагався схилити захисників фортеці до її здачі і направив для цього Андрія Марковича. Однак батуринці не тільки відхилили пропозицію про капітуляцію, але й відповіли на це пострілами з гармат по розташуванню О. Меншикова [2].

О. Меншиков, скориставшись відомостями Івана Носа про таємний хід у фортецю, московські війська о 6-й годині ранку, 2 листопада 1708 року, зайшли на територію Батурина та підступно напали на оборонців фортеці. Незважаючи на запеклий супротив гарнізону, протягом двох годин, московські війська завершили захоплення міста. Захопивши місто, московити вчинили наругу над мешканцями міста, яким рубали та розтешували голови, гвалтували жінок, катували всіх, починаючи від немовлят, жінок і дідів [3].

Отож, коли гетьман Мазепа 7 листопада 1708 року побачив наслідки московського погрому Батурина, «це видовище вразило його в саме серце»:...ревно плакав по Батурина Мазепа, спостерігаючи, скільки крові людської в місті і передмісті було повно калюжами [3]. Тому, можна сказати, що «Батуринська трагедія» залишила великий відбиток в історії України. Місто пограбували, в тому числі і православні храми, а потім, за наказом О. Меншикова, спалили, а церкви знищили.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

- 1.Павленко С. Загибель Батурина 2 листопада 1708 року. Київ: Українська видавнича спілка. 2007. С. 150
- 2.Павленко С. Петр Великий. М.,1990. 282 с.
3. Павленко С. Іван Мазепа. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 2003. 370 с.
- 4.Таирова-Яковлева Т. Г. Мазепа. М.: Молодая гвардия, 2007. 215 с.
- 5.Теодор Мацьків. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687-1709. 290 с.

Бондар І.В.,

студент I курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Авхутська С.О., к.п.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

РОЛЬ СВИДРИГАЙЛА ТА СИГІЗМУНДА В ПОДІЯХ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ В ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ (1430-1440 рр.)

Діяльність двоюрідних братів, литовців за походженням, Свидригайла Ольгердовича та Сигізмунда Кейстutowича, мала неабиякий вплив на історію українських земель у XV ст.

Свидригайло Ольгердович, молодший брат князя Ягайла, посівши місце Великого литовського князя Вітовта після його смерті в 1430 р., почав проводити політику, схожу на політику свого попередника. Проте, польські шляхтичі неохоче присягли на вірність новому володарю, вважаючи литовські землі власністю Корони Польської. Відомо, що після смерті Вітовта, поляки, здійснюючи свої наміри стосовно литовських земель, захопили низку замків на Західному Поділлі [2, с.108]. Саме це стало каталізатором до пошуку Свидригайлом нових союзників серед німців, волохів, татар, для подальшого проведення воєнної кампанії на прикордонній території з Польщею [2, с.108; 1, с.36-37].

В 1432 р. Свидригайло втратив великокняжий стіл – його місце посів Сигізмунд Кейстutowич – рідний брат Вітовта. Проте, важливо зазначити, що попереднє політичне життя Сигізмунда, зовсім не вирізнялось на спільному тлі, і останнім претендентом на великокняжий стіл був саме він [2, с.110]. З приходом до влади, його антагоністична позиція стосовно Свидригайла була дещо дивною – мирне сусідство Свидригайла і Сигізмунда, під час князювання у 20-х роках XV століття, на територіях Сіверщини: Чернігівські, Новгород-Сіверські, Трубчевські землі належали першому, Стародубські відповідно – другому. Протягом 1431 р., Сигізмунд не виявляв жодних опозиційних настроїв діяльності Свидригайла. Але факт залишається фактом – закулісні перипетії призвели до змови і подальшого проголошення Сигізмунда Великим князем Литовським.

Узурпація влади зіграла на руку Польщі. Сигізмунд пішов на поступки і вже в жовтні 1432 р. передав землі Поділля і порубіжної Волині у владу Корони. Також, була визнана зверхність Ягайла як польського короля. Показово, що саме представники Ягайла від його імені видали привілей, що затверджував для руських князів і бояр рівність прав, подібно литовцям-католикам. Грамота 1433 р. показала наміри Ягайла в допомозі Сигізмунду в боротьбі з Свидригайлом.

Переворот 1432 р. мав верхівковий характер – всі землі, окрім пропольської Литви та Жемайтії, підтримували Свидригайла.

Але ореол навколо імені Свидригайла поступово тьмянів. Його різка, примхлива і неспокійна політика, при всій своїй дієвості в успішному впливі на людей, подається літописцями зовсім неоднорідно. Але в більшій мірі його рухливість і невтомність разом з хоробрістю нівелювали вплив легковажності, запальності, пристрасті до пияцтва та інколи нерозсудливості. Таким і був Свидригайло – харизматичним лідером литовсько-руської аристократії на відміну Сигізмундові, що спирався на підтримку дрібної шляхти [2, с.112].

Пропозиція Ягайла сісти за стіл переговорів разом з Сигізмундом, Свидригайлом була відхилена, натомість Сигізмунд вкотре підтвердив вірність Польщі. Раптова смерть Ягайла в 1434 р. здалася Свидригайлові шансом, проте погані погодні умови не дали можливості мобілізувати свої та союзні лівонські війська на боротьбу. Затяжна війна погано відбилась на настроях у таборі Свидригайла – було створено опозиційний рух по всій Руській землі, навіть у Смоленських і Полоцьких землях – буквально оплоті підтримки опору Польській Короні.

Свидригайло шукав союзників. Влітку 1436 р. у Кракові він відвідує новообраного польського короля Владислава III. Було укладену угоду про передачу Луцької землі Польщі в обмін на маєтності на територіях Корони. Однак, нові союзники не стримали слова і наслідком цього стала заборона мешканцям коронних земель перебувати на службі у Свидригайла. Проте контакти з галицькою шляхтою він не втратив до того моменту, коли Сигізмундом був висланий і поставлений свій намісник. Саме в 1438 р. з остаточним поставленням пропольської влади і закінчується Свидригайлове панування на Русі.

Сигізмунд втратив підтримку правлячої верхівки внаслідок перемоги над Свидригайлом і, ставши непотрібним, був усунений внаслідок змови воевод Довгірда і Лелюша та їх спільників – братів Чорторійських. Сигізмунда вбили у Троках 20 березня 1440 р. і цим самим засвідчується закінчення громадянської війни у Великому князівстві Литовському.

Отже, постаті Свидригайла Ольгердовича та Сигізмунда Кейстutowича – двоюрідних братів, у часи громадянської війни показали себе з наступних боків: перший – маючи підтримку населення внаслідок дещо легковажної політики не зміг довести боротьбу до кінця; другий – сам по собі не являв опозицію, а був лише маріонеткою в руках польської влади.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Полехов С. В. Государственный переворот 1432 года в Великом княжестве Литовском. Вестник Московского университета. Серия 8. История. 2010. № 1. С. 35-48.
2. Русина О. Україна під Литвою і татарами. Київ: Альтернативи, 1998. 320 с.
3. Свидригайло Ольгердович. Історія України в особах: IX–XVIII ст. Київ: Україна, 1993. С. 147–152.

Бургар М.С.,

*студентка I курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.*

*Науковий керівник – Жуков О.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

СТАВЛЕННЯ РІЗНИХ КРАЇН ДО БУДІВНИЦТВА ТА ЗАПУСКУ «ПІВНІЧНОГО ПОТОКУ -2»

«Північний потік-2» - це ще один газопровід з Росії в Німеччину, що пролягатиме через Балтійське море. Будівництво цього газопроводу становить загрозу для України, яка на даний момент є найважливішим транспортером газу

з Росії до країн - членів Європейського Союзу (ЄС). Це може підірвати позиції України, спричиняючи економічні збитки.

Українські політики під час офіційних заяв використовують такі аргументи, як :

- по-перше, «Північний потік-2» є політично керованим проектом, що певним чином спрямований проти України;

- по-друге, будівництво «Північного потоку-2» покликане збільшити залежність держав ЄС від російського газу, і, як наслідок, зробити їх більш вразливими до політики Росії у майбутньому.

Але така точка зору не бере до уваги вигоди тих держав-членів ЄС, які підтримують проект. Такий підхід викликає певне непорозуміння між прихильниками та противниками будівництва «Північного потоку-2» [2, с. 5].

Проблема «Північного потоку-2» в цілому складається з двох аспектів: економічного та політичного, що є певною мірою суперечливими для зацікавлених сторін проекту. Перший аспект ґрунтується на перевагах, які деякі країни (насамперед Росія та окремі країни-члени ЄС) очікують отримати в результаті реалізації проекту ПП-2. У політичному аспекті існують певні протиріччя щодо питання підтримки Росії в її енергетичному бізнесі в той час, як вона порушує міжнародне право, становить загрозу для України, яка побоюється втратити взаємозалежності поставок газу з ЄС.

Німеччина, що вже й раніше була важливим учасником енергетичного ринку ЄС, може стати ще більш значимою. Найважливішою економічною метою Німеччини у реалізації цього проекту є концентрація значної частини газових потоків у північній та західній Європі та створення спільного з Австрією найпотужнішого газового хабу.

Очікувані політичні та економічні вигоди від ПП-2 для Німеччини зумовили рівень підтримки газопроводу. Проте анексія Криму та війна на сході України ускладнили реалізацію проекту для європейців. Очевидне порушення Росією міжнародного права зробило переговори між Москвою та Берліном не надто комфортними з політичного погляду. Проте, головні моменти все-таки були узгоджені, і в 2017 році сторони остаточно оформили план будівництва.

Таким чином, Німеччина та Австрія є найбільшими у Європі адвокатами ПП-2, який принесе їм значні політико-економічні вигоди всередині ЄС. Відповідно, німецькі та австрійські політики неодноразово висловлювали підтримку проекту та захищали його будівництво.

Розглянемо місце Франції в цьому Проекті. Відповідно, щоб проект жив, Франція має діяти разом з Німеччиною, адже від цієї співпраці і залежить майбутнє Євросоюзу, принаймні за задумом Макрона. Для них це питання – можливість підняти рейтинги одразу на кількох темах – стосунки з Німеччиною, нормалізація відносин з Росією. Коли мова заходить про позицію Франції щодо «Північного потоку-2», важливо виділити загальноєвропейський політичний контекст, у якому формується позиція французів. Президент Франції Еммануель Макрон багатьма вважається новим лідером Європи, а сам він давно бажає сформувати французько-німецький союз всередині ЄС.

Президент Франції не буде відмовлятися від цього проекту, оскільки це може підірвати позиції самого уряду Емманюеля Макрона.

У січні 2018 року представники США і Польщі заявили про опозицію щодо будівництва газопроводу «Північного потоку-2». Вони розглядають його як підрив у цілому енергетичної безпеки і стабільності. В середині грудня 2019 року будівництво газопроводу було призупинено через санкції США.

20 грудня 2019 в США ввели нові санкції проти компаній, що будують «Північний потік-2». 27 грудня США дали компаніям - підрядникам місяць на згортання робіт. 19 січня 2021 року, США ввели санкції проти судна «Фортуна», яке будує газопровід. До санкційного списку також було внесено російські компанії та танкери, які ходять під російським прапором. Незважаючи на санкції США, російське судно «Фортуна» продовжило прокладання газопроводу «Північний потік-2» у водах Данії.

2 лютого 2021 року вперше США висунули Німеччині умови щодо скасування санкцій з проекту, вимагаючи від Німеччини допомогти Україні розширити свою газову інфраструктуру і переглянути угоду, що регулює транзит російського природного газу через систему газопроводів України. Глави МЗС України Кулеба та Польщі Рау в спільній статті звернулись до президента США Джо Байдена із закликом використати усі засоби, аби не допустити завершення будівництва газопроводу «Північний потік-2» [1, с. 1]. Як зазначає американська преса, Державний департамент США в доповіді Конгресу не запропонував нових санкцій проти учасників побудови газопроводу «Північний потік-2».

Американські санкції зупинили роботу над газопроводом минулого року після того, як Allseas, західна трубопровідна компанія, відмовилася від участі в ньому. Трубопровід закінчений на 90%, і компанія «Газпром» та її західні партнери сподіваються закінчити його цього року. Отже, майбутнє «Північного потоку-2» ще не до кінця зрозуміле, а це означає, що Україні необхідно продовжувати вживати заходи, спрямовані на захист власної позиції.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Прокіп А, Куса І. Україна та Північний потік-2. Київ: Український інститут майбутнього, 2018. 46 с.
2. Сидоренко С. Європейська правда. *Відомості* (понеділок, 22 лютого, 2021).

Василенко М.О.,
студентка IV курсу
НПУ імені М.П. Драгоманова

ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ЗОВНІШНІЙ ТА ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ (1991-2020 РР.)

Кінець ХХ - початок ХХІ століття - час викликів та змін для всього людства. Особливо критичною є загроза глобальної екологічної катастрофи. Перед усім світовим товариством, зокрема й перед кожною країною, як ніколи гостро постало завдання трансформації політики та засад суспільного устрою

для вирішення вже наявних проблем навколишнього середовища та забезпечення безпечного середовища проживання.

Дослідження політики України часів незалежності з проблеми екологічної безпеки дозволяє простежити еволюцію діяльності держави на національному та міжнародному рівнях щодо подолання екологічної кризи, адаптацію законодавчої бази до міжнародних норм; окреслити здобутки й упущення державної політики та шляхи до їх вирішення.

Аналіз наявної історіографії засвідчує недостатній рівень наукового осмислення у історичному дискурсі означеної проблеми [5]. Науково і суспільно актуальним є дослідження такої важливої складової політики незалежної України, як її екологічна безпека.

Становлення України як незалежної держави активізувало внутрішню та зовнішньополітичну діяльність держави у різних аспектах, зокрема й в екологічному. Основними документами щодо забезпечення екологічної безпеки є правовий акт «Про охорону навколишнього природного середовища» (25.06. 1991 р.), стратегія України «Про основні напрямки державної політики в галузі охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» (5.03. 1998 р.) та «Стратегія державної екологічної політики України на період до 2020 р.» (2010 р.). В цих документах були визначені правові, економічні та соціальні аспекти впровадження державної політики та окреслено напрями міжнародного співробітництва з питань екологічної безпеки. Була акцентована важливість виконання Україною міжнародних зобов'язань, врахування нею рекомендацій всесвітніх самітів ООН зі сталого розвитку, розширенні співробітництва з питань запобігання транскордонному забрудненню навколишнього середовища та глобальній зміні клімату та ін. [2, 4, 6].

Одним з найголовніших та розвинених векторів зовнішньої екологічної політики України є співробітництво з авторитетними міжнародними організаціями та установами. Так, ООН у рамках співпраці з Україною було виділено \$34,73 млн. на розв'язання питань, що стосуються зміни клімату, охорони навколишнього середовища. Протягом 1991 – 2014 рр. за фінансової підтримки ООН в Україні було реалізовано 8 екологічних проектів. Пріоритетними напрямками співробітництва України з ЮНІДО (Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку) є залучення іноземних інвестицій в промисловість, захист навколишнього середовища та збереження природних ресурсів, впровадження ресурсозберігаючих технологій. За сприяння ЮНІДО протягом 1991 - 2014 рр. в Україні було впроваджено 40 проектів загальною вартістю \$4,859 млн. Співробітництво з Міжнародним Агентством з атомної енергетики зосереджується на подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи. У 2009-2011 рр. було реалізовано низку національних проектів з покращення інфраструктури ядерної та радіаційної безпеки в Україні. Їх загальна вартість - більше \$2,6 млн. Співробітництво України з ЮНЕСКО розвивається в рамках створення біосферних заповідників та внесення їх до списку всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО («Чорноморський» 1982 р., «Асканія-Нова» 1982 р., «Карпатський» 1992р., «Дунайський» 1998 р., «Ужанський

національний парк» 1999 р. та «Шацький» 2002 р. також транскордонного співробітництва). У співпраці України з Глобальним Екологічним Фондом протягом 1991-2013 рр. було впроваджено 19 національних проектів. Також Україна взяла участь у 24 колективних (регіональних та глобальних) проектах.

Серед інших міжнародних організацій, з якими співпрацює Україна по вирішенню питань екологічної безпеки можна назвати такі, як Світовий банк, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкцій і розвитку (інвестують в проекти, що мають безпосередній вплив на довкілля), Європейська екологічна агенція, Природоохоронний обмін боргів, Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Участь України в роботі ОБСЄ, СОТ, ЮНЕП та ПРООН та ін. [5].

Багато дослідників констатують, що процес євроінтеграції позитивно вплинув і впливає на тенденції та порухи у сфері екологічної діяльності як міжнародному так і на національному рівні. Проте, відмічають недостатню активність та результативність внутрішньої політики та неефективність системи державного управління в сфері навколишнього середовища, хоча шляхи вирішення проблеми вже й представлені у Стратегії державної екологічної політики України на період до 2030 року [1, 3].

Отже, можна зробити висновок, що українська зовнішня екологічна політика є успішною за внутрішню. Україна стала активним членом світового екологічного співробітництва. Проте, недостатність реальної імплементації взятих на себе зобов'язань, потреба створення ефективної та прозорої системи моніторингу уніфікованих показників до стандартів Європейського Союзу, покращення екологічної обізнаності громадян і самого довкілля поки що заважає Україні долучитися до кола відомих та впливових держав екологічної дипломатії. Адаптація українського законодавства у сфері екології до європейських стандартів допоможе Україні посісти впливове місце у світовому товаристві.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Жарова Л. Сучасна екологічна політика: чинники впливу та підходи до формування / Наука молода, 2008. С. 136-140.
2. Закон України про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року / Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011. №26. С. 218.
3. Закон України про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70.
4. Закон України про охорону навколишнього природного середовища / Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1991. №41. С. 546.
5. Перга Т. Ю. імперативи зовнішньої політики України в умовах глобального екологічного виклику: історичний аспект/ Науковий вісник Дипломатичної академії України, 2015. С. 119-129.
6. Постанова Верховної Ради України про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки / Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1998. №38-39. С. 248.

Васильєва В.

*студентка І курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

МЮНХЕНСЬКА УГОДА 1938 р. ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Система політичної рівноваги Європи зазнає негативних змін збоку інших держав повсякчас та є незбалансованою. Зрозумівши, причини цих дій, можна уникнути глобальних конфліктів у майбутньому. Тому є актуальним досліджувати такі проблеми, щоб не повторювати помилок у майбутньому.

Питання Мюнхенської угоди вивчали радянські історики такі як: Серапіонова Є. П., Борисов А.Ю. та Гусєв В.. Але на жаль, через заборони розкриття дійсних історичних фактів їх праці так і не вийшли друком у світ.

Метою дослідження цієї теми є аналіз політичних та економічних процесів, які керували людством у 30-х роках ХХ століття, зосередити увагу українців на помилках радянського уряду та німецької політики, з'ясувати наслідки Мюнхенської змови та її вплив на подальші події.

Мюнхенська угода 1938 року – угода, підписана в Мюнхені 30 вересня 1938 року прем'єр-міністром Великої Британії Невілом Чемберленом, прем'єр-міністром Французької республіки Едуаром Даладьє, райхсканцлером Третього Рейху Адольфом Гітлером та прем'єр-міністром Королівства Італія Беніто Муссоліні. Це угода про приєднання прикордонних земель Чехословацької республіки, населених німцями, до нацистської Німеччини, стала результатом агресивної політики Гітлера, який проголосив ревізію Версальського мирного договору 1919 року з метою відновлення німецького рейху, з одного боку, і підтриманої США англо-французької політики «умиротворення», з іншого[1, с. 54-55].

Судети належали до найбільш промислово розвинених районів Чехословацької республіки. У регіоні 3,3 млн населення становили так звані судетські німці, що проживали компактно. Гітлер від самого початку своєї політичної діяльності вимагав їхнього возз'єднання з Німеччиною, неодноразово робив спроби здійснити цю вимогу [4, с. 71-73].

Мюнхенська угода стала справжнім нокдауном для празького уряду. Йому довелося визнати автономію Словаччини і Підкарпатської Русі. Так у жовтні 1938 року українське Закарпаття нарешті здобуло довгоочікуване самоуправління, гарантоване ще Сен-Жерменським договором 1919 року. Після двотижневого перебування при владі мадярофілів і москвофілів, уряд автономії очолив авторитетний український діяч Августин Волошин [2, с. 93-94].

За тією ж Мюнхенською угодою, право на частину території Чехословащини здобула й Угорщина. Тому вже 2 листопада 1938 року в Бельведерському палаці Відня відбувся так званий “арбітраж”. На ньому Йоахім фон Ріббентроп зі своїм італійським колегою Галеаццо Чіано (зятєм Муссоліні) передали Угорщині південні райони Закарпаття і Словаччини. Закарпатська автономія втратила понад 1500 квадратних кілометрів із населенням близько 170 тисяч осіб. До складу Угорщини перейшли найбільші

міста краю – Ужгород, Мукачево, Берегове. Урядові Волошина довелося переїхати в Хуст.

15 березня 1939 року Сойм у Хусті, дізнавшись про німецьку окупацію всієї Чехії та проголошення самостійності Словаччини, проголосував за створення незалежної держави під назвою Карпатська Україна. Президентом став Августин Волошин, прем'єр-міністром – Юліан Ревай, головою Сойму – Августин Штефан. Державними символами стали синьо-жовтий прапор, гімн «Ще не вмерла України...», герб із зображенням червоного ведмедя, синіх і золотих смуг і тризуба з хрестом на середньому зубі. Проте найближчими днями Угорщина з санкції Гітлера окупувала Карпатську Україну [3].

Поява на мапі світу Карпатської України занепокоїла Сталіна. Адже існування навіть крихітної незалежної Української держави могло призвести до посилення антибільшовицького визвольного руху в Радянській Україні [2, с. 93-96].

Суверенітет і територіальна цілісність (окрім територій Карпатської України, які відійшли до СРСР) чехословацької держави були відновлені в результаті розгрому нацистської Німеччини у Другій світовій війні. Згідно з Угодою про взаємні відносини 1973 року Чехословацька Соціалістична Республіка і Федеративна Республіка Німеччина визначили Мюнхенську угоду, «маючи на увазі свої взаємні відносини згідно з цим договором», нікчемною [3].

Отже, можна дійти висновку, що насильницькими методами не можливо дійти миру у світі. Врегулювання політичних питань має нести позитивні наслідки для кожної країни-учасниці переговорів, а не тотальні збитки. Мюнхенська угода – це той документ, який перевернув хід історичних подій і став однією з основних причин початку Другої світової війни.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Віднянський С. В. Мюнхенська угода // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2010. Т. 7
2. Павлючик Т. В. Ставлення СРСР до Мюнхенської угоди 1938 р. Збірник наукових праць ХНПУ імені Г. Сковороди. Серія «Історія та географія». Випуск 45. Х.: ХНПУ, 2012. С. 93-96.
3. Патриляк І. К. «Українське питання» напередодні Другої світової війни [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/>
4. Кізченко А.Ф. Напередодні трагедії: З історії зовнішньої політики Чехословаччини, травень 1935 р. – березень 1938 р. К., 1971. С. 149.

Ветошко К.В.,

студентка I курсу спеціальності Право

*Науковий керівник – Кучук А.М., д.ю.н., професор
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СУДДІВ ЯК ФАКТОР РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: ОКРЕМІ ЗАУВАГИ

Як відомо, українське суспільство обрало для себе як напрям розвитку розбудову демократичної, правової держави, закріпивши це положення у Основному законі. Однією з важливих ознак правової держави є особливе значуще становище суду, що пов'язується з тим, що саме суд вирішує соціальні конфлікти через застосування права, у тому числі й конфлікти між людиною та органами державної влади. Останні наділяються державно-владними повноваженнями, а, відтак, можуть застосовувати державний примус. Це, в свою чергу, може бути засобом впливу на суддів для прийняття вигідного їм (публічній владі) рішень. Саме тому не викликає заперечення той факт, що задля забезпечення прийняття справедливого рішення у справі, судді мають бути незалежними та неупередженими, лише тоді вони зможуть здійснювати правосуддя.

«Відповідно до загальноприйнятої мудрості, незалежність судової влади та верховенство права є важливими рисами сучасної демократії» [1, с. 345] – зазначають Гретхен Гельмке та Френсіс Розенблют.

До такого ж висновку дійшла і Ребекка Білл Чавес, відзначаючи, що протягом останнього десятиліття політологи все більше визнавали, що незалежна судова система може сприяти як політичному, так і економічному розвитку. Незалежність судової влади та верховенство права становлять важливі опори проти ерозії демократичних інститутів [2].

Таким чином, важливою і актуальною є проблематика незалежності та неупередженості суддів. Відтак, у цьому контексті, урахуовуючи ситуацію з судовою гілкою влади в Україні (серед останнього згадаємо те, що «7 квітня затримали двох адвокатів-посередників, яких НАБУ та САП викрили "на гарячому" при отриманні неправомірної вигоди для подальшої її передачі суддям ОАСК. Під час обшуку було виявлено великі обсяги іноземної готівки: понад 3,7 млн дол. США, 840 тис. євро, 20 тис. фунтів, 230 тис. грн і 100 шекелів» [3]), постає питання про недоторканність суддів.

Спроба осмислити цю проблематику не дозволяє дати на неї однозначну відповідь. З одного боку, цілком зрозуміло, що судді повинні здійснювати правосуддя, діяти справедливо, а для цього, перш за все, на них ніхто не має здійснювати тиск.

Практично недоторканність суддів і виконує цю функцію. Згідно з п. 2 ч. 5 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» незалежність судді забезпечується недоторканністю та імунітетом судді [4].

Водночас, на мою думку, багато з них «не розуміють» цього і зловживають своїм соціальним статусом. У наслідок таких неправомірних дій страждають невинні люди. Вважаю, що така система залишилася ще з радянських часів, де суддів вважали і деякі досі вважають себе «законом». Провівши соціологічне опитування серед близьких на предмет доцільності чи недоцільності недоторканності суддів, мною було отримано наступний результат. Майже всі відповіли негативно і лише декілька замислитись над цим, але все одно не змогли дати однозначної відповіді. А це тому, що вони не розуміють до кінця, що означає бути недоторканим, так само, як цього не розуміють, чи не хочуть розуміти судді. Все більше представників судової гілки

влади, вважають недоторканність як імунітет від відповідальності за злочини, тому вважають його привілеєм.

Проаналізувавши всі ці фактори, я дійшла висновку, що недоторканність суддям потрібна, але вона має бути в рамках прав і свобод людини, тобто не порушувати їх. Якщо судді будуть дотримуватися всіх правил і дійсно зрозуміють, хто такий суддя, наша держава стане дійсно правовою, адже багато в чому саме судді несуть велику відповідальність за розбудову України як правової держави.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Helmke G., Rosenbluth F. Regimes and the Rule of Law: Judicial Independence in Comparative Perspective. *The Annual Review of Political Science*. 2009. № 12. P. 345-366.
2. Chavez R. B. The Oxford Handbook of Law and Politics. Edited by Gregory A. Caldeira, R. Daniel Kelemen, and Keith E. Whittington. URL <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199208425.001.0001/oxfordhb-9780199208425-e-5/>
3. Зеленський просить Раду ліквідувати ОАСК: Досить сейфів із мільйонами готівки. URL <https://www.pravda.com.ua/news/2021/04/13/7290026/>
4. Про судоустрій і статус суддів. Закон України від 2 червня 2016 року. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. Ст.545.

Возняк А.В.

студентка КЗ СОР «Лебединський

педагогічний фаховий коледж імені А.С. Макаренка»

Науковий керівник - Венгеровський С.Б., викладач соціально-економічних дисциплін

ГАДЯЦЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР В ІСТОРІЇ МІСТА ТА РАЙОНУ

Про історію підписання Гадяцької угоди написано багато історичних творів, які аналізують всі його сторони. Проте не звертають особливої уваги на місце та умови підписання цієї угоди. Не зважаючи на те, що угода отримала назву Гадяцька, насправді козацька рада і місце переговорів були достатньо далеко від самого місця. Іван Виговський розпочав переговори на відкритому майдані в селі Червоний Кут. Саме сюди прибув гетьман з козацькою старшиною, тут розпочались переговори з представником Польського королівства Казимиром Беншовським та представником Литовського князівства Людвіком Євлашевським.

Укладаючи Гадяцький договір, І. Виговський прагнув, щоб Україна ввійшла до Речі Посполитої як рівноправний суб'єкт федерації. Однак Польща у принципових питаннях виявила непоступливість. Було відкинуто домагання українців про включення до складу Князівства Руського західноукраїнських земель; обмежувалися його права на міжнародні відносини; фактично ліквідовувалася створена під час революції нова модель соціально-економічних відносин; відкривалися можливості доступу в Україну польської шляхти тощо. Тому Гадяцький договір не міг повністю задовольнити українських державників.

Місце проведення козацької ради і переговорів було відомо давно.

25 грудня 1967 року там було закладено пам'ятник. Проте великої уваги радянські історики цій події не приділяли. Тільки після здобуття Україною незалежності відбувається відхід від радянських стереотипів і переоцінка історичної дійсності.

Починаючи з доби незалежності на місці підписання Гадяцького договору відбуваються урочисті події. На які збираються люди з різних міст, сіл, районів, для святкування свята. На місці підписання угоди проводяться різні ярмарки, фестивалі, їзда на конях, приготування українських страв, які безкоштовно роздають людям, та розпродаж різних сувенірів навіть, виготовлених власноруч.

Незважаючи на те, що договір вважався гадяцьким, самі збори підписання угоди відбувалися у селі Червоний кут Гадяцького полку.

Щороку в наш час на місці укладання Гадяцької угоди здійснюється фольклорний фестиваль. Урочистості розпочиналися з покладання квітів до пам'ятнику та вітального слова гостей та керівників міста та району. Гостем свята став мандрівний бандурист Віталій Мороз. Яскравого настрою для дітей, які були присутні додала невелика вікторина, призами якої була різнокольорова фарба Холі. Влаштований невеликий бій фарбою став блискучою крапкою. Народні гуляння супроводжувались концертом фольклорних колективів Полтавщини.

Після смерті Б. Хмельницького в Україні склалася досить суперечлива політична і соціально – економічна ситуація:

- московсько – українські відносини загострилися внаслідок ігнорування царським урядом інтересів України;
- через невдалу україно – трансільванську воєнну кампанію 1657 р. проти Речі Посполитої не вдалося об'єднати всі українські землі в межах козацької України;
- тривала війна викликала різке погіршення матеріального становища селянства й козацтва. Чимало козаків, які не отримували платні з службу, ішли на Запорозьку січ, яка перетворилася на осередок можливого соціального вибуху;
- у середовищі козацької старшини сформувалися угруповання, що не поділяли принципу спадковості гетьманату і розгорнули боротьбу за владу.

У боротьбі за гетьманську булаву найуспішніше діяв Іван Виговський (1657 – 1659). 15 вересня 1657 р. старшинська рада в Чигирині обрала до повноліття Юрія Хмельницького гетьманом Виговського. Проте в жовтні козацька рада в Корсуні обрала його вже повноправним гетьманом без будь – яких обмежень.

Оригінал договору, підписаного 16 вересня 1658 року на раді в селі Червоний Кут Гадяцького полку гетьманом Іваном Виговським і Волинський каштелян Станіслав Казимир Беншовський, як представник Польського королівства, та смоленським каштеляном Казимир Людвіком Євлашевським від імені Великого князівства Литовського, не зберігся. Відома лише низка списків, зроблених сучасниками на різних стадіях між підписанням унії і її затвердженням сеймом Речі Посполитої у травні 1659 року, які дещо

відрізняються між собою, але єдині у концептуальних питаннях: амністія усіх учасників десятилітньої українсько-польської війни, підтвердження «стародавніх вольностей і звичаїв, які ні в чому не обмежуються» Війська Запорозького, реєстр якого збільшувався до 60 тисяч чоловік в межах 14 полків, по 100 чоловік з кожного з яких за поданням гетьмана мали отримати нобілітацію.

Крім того, Гадяцьким договором ліквідовувалась Берестейська унія, передбачалось повернення православним парафіям вилученого унійною церквою майна і культових споруд, православному київському митрополиту та ще п'ятьом православним єпископам гарантувались місця сенаторів, зрівнювались у правах православні і римо-католицькі міщани, дозволялось вільне повернення на Гетьманщину духовним і світським «особам з обох сторін» без жодних обмежень у «час, визначений королем милостивим за погодженням із вельможним паном гетьманом».

Після підписання Гадяцької унії кожна зі сторін намагалась скоригувати її положення на свою користь. Гетьманський уряд прагнув розширити коло своїх повноважень, що знайшло відображення в акті під назвою «Екзекуції договірних статей». Польському сейму його подала представницька делегація на чолі з Павлом Тетерею, до складу котрої, за свідченням сучасника, входило майже 300 чоловік (у тому числі і Юрій Немирич). Серед іншого вона наполягала, «щоб воєводства Волинське, Руське й Подільське приєднані були до Великого князівства Руського», сенаторські, генеральні і партикулярні посади на його території могли займати лише православні, однак не змогла не лише домогтись заявленого, але й навіть відстояти концепцію «триєдиної держави».

Фактично Гадяцька угода денонсовувала Березневі статті Хмельницького 1654 року і вихід з-під протекторату Москви був розцінений царем Олексієм Михайловичем як зрада. Князь Григорій Ромодановський, що з військом стояв у Переяславі, активізував формування опозиції Виговському, яку очолив уманський полковник Іван Безпалій, в листопаді 1658 року на козацькій раді у місті Варва (нині — Чернігівська область) проголошений наказним гетьманом. Його підтримали Миргород та Лубни, а у січні 1659 року — кошовий отаман Запорізького війська Павло Гомін, що зайняв Зіньків (усі — нині Полтавської області), та близький до Виговського ніжинський полковник Василь Золотаренко, що одним з перших отримав нобілітацію від польського короля. Після невдалої спроби відмовити гетьмана від Гадяцької угоди напередодні її ратифікації сеймом 40-тисячне військо князя Олексія Трубецького, що стояло в Пирятині, 21 квітня взяло в облогу Конотоп, стратегічний пункт, на головній дорозі між Москвою і Києвом.

Не зважаючи на те, що угода отримала назву Гадяцька, насправді козацька рада і місце переговорів були за 5 кілометрів від самого міста. Переговори відбувалися на відкритому майдані, який кожного року готують до святкувань свята, яке відбувалося в селі Червоний Кут неподалік від Гадяча, де в наш час простягалася через поля дорога на Миргород.

В рамках Днів європейської спадщини, з метою популяризації і пропаганди визначних історичних подій, місць, культурних надбань українського народу, спрямованих на зміцнення добросусідських відносин між країнами, виховання почуття відданості і патріотизму, встановлено пам'ятний знак, приурочений річниці підписання Гадяцького договору.

18 вересня 2015 року в селі Червоний Кут, що поблизу міста Гадяча, відбулося урочисте відкриття пам'ятного знаку, щороку до якого здійснюється фольклорний фестиваль, на який збираються люди з різних міст, сіл, районів, для святкування свята, на якому проводяться різні ярмарки, фестивалі, їзда на конях, приготування українських народних страв, які безкоштовно роздають людям, та розпродаж різних сувенірів навіть виготовлених власноруч дітьми та дорослими. Свято розпочинається з покладанням квітів до пам'ятнику та вітального слова гостей та керівників міста і району.

Пам'ятний знак має напис: «Місце укладення Гадяцької угоди 1658 року між Україною та Польщею. «В ім'я Боже, Амінь. Діялося в таборі під Гадячем, Року Божого 1658 вересня 16».

Після відкриття пам'ятного знаку відбулося театралізоване культурно-мистецьке свято за участі козацького кінного театру з Соколиного Хутора, (Чернігівщина). У встановлених куренях Сарської, Рашівської, Лютенської, Веприцької, Книшівської, Березоволуцької, Краснолуцької, Петреківської сотень усі присутні поласували козацьким кулішем та кашею.

У рамках урочистих заходів за участі наукових фахівців відбувся “круглий стіл” на тему: “Гадяцька угода 1658 року між Україною та Польщею: від історії до сучасності”.

“Ми покажемо, що у нас шалена тисячолітня історія і складовою цієї історії є підписання Гадяцької угоди 16 вересня 1658 році в таборі під Гадячем, — зазначив під час “круглого столу” доктор історичних наук, провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України, директор Науково-дослідного інституту козацтва Тарас Чухліб.

Про історію підписання Гадяцької угоди написано багато історичних творів, які аналізують його з різних сторін. Але ми звернули особливу увагу на місце підписання Гадяцької угоди, не зважаючи на те, що вона отримала назву Гадяцька, насправді козацька рада і місце переговорів були за 5 кілометрів від Гадяча. Іван Виговський розпочав переговори на відкритому майдані в селі Червоний Кут, що знаходиться неподалік від Гадяча. Місце де збиралася козацька рада і велися переговори було відомо давно.

Починаючи ще з доби незалежності і до сьогодні на місці підписання Гадяцького договору відбуваються урочисті події, які ввійшли в історію України. Навіть в козацьких літописах XVII - поч. XVIII ст. згадується про підписання Гадяцького мирного договору. Подробиці підписання документу і його зміст у повному обсязі викладено у літописі гадяцького полковника Григорія Грабянки. «Коли все оце діялося в Москві та на Україні, поляки зібрали у Польщі у Варшаві великий сейм, на якому головував найвищий коронний маршалок Гнінський. Він узяв під свій захист відому угоду

Хмельницького, ту саму, яку вони до цього відкидали та всіляко ганили, і почав міркувати, чи мали козаки підстави розпочинати війну з ляхами.

І після тривалих суперечок, що їх вели сенатори та посполита шляхта, одностайно поклали, що аби змиритися з козаками, третя Річ Посполита повинна мати нові порядки. В ній православні — як мирські, так і духовні — повинні мати таку ж шану, як і католики. У цій постанові єпископи польські, погоджувались з усім, за винятком одного - вони не могли змиритися, щоб Київський митрополит ходив у шанобі, яка б була рівною їхній. З приводу цього вони навіть написали до Папи Римського. Однак їхнє заперечення не було взяте до уваги, оскільки військовий неспокій у Польщі та спустошення іншими шляхами не можна було перепинити. Пункти, схвалені там, потім були підтвержені під Гадячем у присутності Немирича, Верещаги та Сулими, які були спостерігачами на сеймі.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки / Пер. із староукр. К.: Т-во «Знання» України, 1992. 192 с.
2. Величко С. В. Літопис. Т. 1. / Пер. з книжної української мови, вст. стаття, комент. В. О. Шевчука; Відп. ред. О. В. Мишанич. К.: Дніпро, 1991. 371 с.
3. Літопис Самовидця. видання підготував Я. І. Дзира. Київ: «Наукова думка», 1971. 208 с.
4. Софонович Ф. Хроніка з літописців стародавніх / АН України, Археограф, коміс., Ін-т укр. археографії, Ін-т історії України. Підготовка тексту до друку, передмова, комент. Ю. А. Мицика, В. М. Кравченка. К : Наук. думка, 1992. 336 с.

Ворона К.В.,

*студентка II курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.*

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.,** к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ПРОЦЕС РОЗШИРЕННЯ НАТО НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Розширення Організації Північноатлантичного договору на сьогоднішній день є однією з обговорюваних тем на світовій політичній арені. Процеси, які передують ухваленню нових членів альянсу, додаються до нього, а також наслідки збільшення числа учасників договору викликають зрушення в геополітичній картині світу.

Найбільш вагому роль в підготовці плацдарму для розширення альянсу, шляхом включення до свого складу колишніх радянських республік і сателітів СРСР, зіграли кілька факторів [2, с. 70]:

1. Стратегічні концепції і доктрини НАТО і США, доповнені секретними договорами і директивами, не тільки не виключали, а й в ході своєї еволюції збільшували ймовірність розширення альянсу в майбутньому.

2. Ліквідація головної противаги НАТО – Організації Варшавського договору – і супутній цьому процесу виведення радянських військ з території Східної Європи надали альянсу майданчик для просування своїх інтересів.

3. Відсутність протидії зовнішній політиці НАТО в цей період дозволило трансформувати альянс в провідний військово-політичний інститут в світі.

У 90-ті роки ХХ століття основна увага НАТО була спрямована на східноєвропейські країни, які в минулому були частиною соціалістичного табору, а потім співпрацювали з Північноатлантичним союзом в рамках програми «Партнерство заради миру». На порядку денному в цей час центральним аспектом було розширення НАТО на Схід, під яким було прийнято розуміти приєднання до альянсу країн Центральної та Східної Європи. Однак через кілька років коло партнерів НАТО розширилося: до нього увійшли держави Балканського півострова, Близького і Далекого Сходу, Центральної, Східної та Південної Азії, а також такі регіони світу, як Австралія і Океанія.

Варто зазначити, що велике число держав Східної Європи на початку ХХІ століття вже приєдналися до Північноатлантичного союзу, в той час як країни інших регіонів лише розвивали партнерські відносини з Альянсом. На сучасному етапі, розширення НАТО може проходити в двох напрямках: пострадянський простір і Балканський півострів. Можлива інтенсифікація співпраці Альянсу з державами Азії, а також Австралії та Океанії.

Першими державами Балканського півострова, які поповнили ряди НАТО, стали Хорватія і Албанія. Ці країни в квітні 2009 року в ході ювілейного саміту Північноатлантичного союзу в Страсбурзі стали повноправними членами НАТО. На цьому розширення альянсу на Балканах не закінчилося: в 2017 році 29-м членом НАТО стала Чорногорія [1, с. 114]. Відокремившись від Сербії і будучи найбільш політично стабільною, а також економічно розвиненою з числа балканських держав, що не входять в НАТО, Чорногорія змогла бути органічно інтегрованою в євроатлантичну спільноту.

Якщо розглядати розширення НАТО на пострадянському просторі, то одним з найбільш суперечливих моментів зараз є вступ до альянсу Грузії і України. Саме ці країни з числа республік колишнього СРСР найбільш активно прагнуть інтегруватися в НАТО. У квітні 2009 р. на саміті НАТО в Страсбурзі було підтверджено рішення попереднього Бухарестського саміту про те, що Грузія і Україна стануть членами альянсу. Однак не названо конкретної дати їх вступу в організацію. Виходить, що в даний момент НАТО проводить досить обережну і зважену лінію з приводу розширення в СНД [3, с. 12].

Особливо активно співпрацю з неєвропейськими країнами обговорювали напередодні Ризького саміту альянсу в 2006 року. Варто зазначити, що ідея встановлення офіційних відносин між НАТО і державами інших регіонів з'явилася на порядку денному альянсу досить давно, і своє практичне втілення вона знайшла в спеціальних програмах та ініціативах, що створюються під ці цілі. Так, в 1994 році з'явилася програма «Середземноморський діалог», спрямована на співпрацю НАТО з країнами Північної Африки і Близького Сходу. Її учасниками стали Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Мавританія, Марокко та Туніс. Наступним важливим кроком Північноатлантичного союзу на шляху розширення взаємодії з неєвропейськими державами стала «Стамбульська ініціатива співпраці», висунута на саміті НАТО в 2004 році [4]. До неї приєдналися Бахрейн, Катар, Кувейт і ОАЕ. Після цього в альянсі стали

замислюватися про те, щоб піти ще далі і створити навколо НАТО кілька концентричних кіл з країн, пов'язаних з ним партнерськими програмами.

Підводячи підсумок і порівнюючи три вектора політики НАТО (на Балканах, в пострадянському просторі і в інших регіонах світу), можна сказати, що зараз розширення альянсу за рахунок країн СНД вже не так актуально, як раніше. Тепер ряд членів Північноатлантичного союзу більш перспективним зараз вважають активізацію балканської політики НАТО.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Андріянова Н. М. Трансформація діяльності НАТО після закінчення «холодної війни». Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2018. № 1. С. 113-119.
2. Андрущенко С.В. Геополітична геометрія США-ЄС-Россія-Україна. «Видатні постаті Київського національного університету». К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. С.68-78.
3. Ивашов Л.Г. Трансформация НАТО: Действительность или видимость?// Новая и новейшая история. 2009. №1. С.10-20.
4. NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement. Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a new Strategic Concept for NATO. Public Diplomacy Division, Brussels, Belgium, 2010. 58 p.

Гайденко О.В.,

аспірант I-го курсу

НДУ імені Миколи Гоголя

Науковий керівник – Леп'явко С.А., д.і.н., професор

СТУДЕНТСТВО НІЖИНСЬКОГО ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ

За свою довгу 200-річну історію Ніжинська вища школа пройшла кілька етапів. Нині даний заклад відомий як Ніжинський державний університет імені М. Гоголя, однак заснований він був як Гімназія вищих наук князя Безбородька. З 1875 до 1920 рр. на базі колишнього ліцею функціонував Історико-філологічний інститут. Він мав на меті підготовку викладачів з історичних дисциплін та класичних мов (давньогрецька і латина). У тодішній Російській імперії існував лише один аналог подібного закладу – Санкт-Петербурзький історико-філологічний інститут (1867-1918).

Останні десятиліття на пострадянському науковому просторі спостерігається інтерес до історії повсякденного життя як окремих особистостей, так і цілих класів та субкультур. У цьому напрямку не може не зацікавити дослідження феномену студентства тієї чи іншої епохи. Образ студентів завжди викликав неабияку зацікавленість у широкій аудиторії, що засвідчують десятки класичних літературних творів («Юність» Л. Толстого, «Батьки і діти» І. Тургенева, «Студенти» М. Гаріна-Михайловського та інші). Пізніше дану тематику розвивали радянські кінокартини (як екранізації класики, так і оригінальні сюжети). Але, за великим рахунком, у сучасній українській історіографії дослідження студентства займає другорядну роль. Виокремлюється лише монографія І. Посохова «Студентство університетів

Російської імперії XIX – початку XX ст.: становлення та еволюція субкультури» [6], яка детально розглядає специфіку студентської субкультури в російських університетах. Окрім цього можна виділити праці Н. Левицької [2], С. Посохова [7], З. Хижняк і В. Маньківського [10].

Історико-філологічному інституту князя Безбородька та його викладацькому складові присвячені роботи Г. і О. Самойленків [8-9], П. Моціяки [3] та інші. Окремі праці висвітлюють життя і наукову роботу професора М. Бережкова (1850-1932), який з 1882 р. працював викладачем у Ніжинському інституті [1; 5; 11]. Також видані спогади колишніх студентів закладу та щоденник М. Бережкова [4; 12].

Самі студенти займають у розвідках досить побіжну роль. Повноцінного дослідження, яке б акцентувало увагу виключно на побутовому житті студентів, зі всіма звідси вихідними (навчання, майнове розшарування, кохання, політичні вподобання, творчість тощо), на сьогодні немає. Хоча, наприклад, у своїй монографії П. Моціяка розкриває цілий ряд аспектів побутового становища ніжинського студентства – життя в інтернаті, гардероб, харчування, розклад занять – все це було подано в контексті діяльності директорів інституту [3, с. 18-30].

Таким чином, тема ніжинського, в рамках загальноімперського студентства кінця XIX – початку XX ст., потребує подальшого дослідження. Сучасна вітчизняна історіографія лише починає розвиватися в даному напрямку.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Гордієнко Д.С. «Кримський щоденник» Михайла Бережкова (червень-серпень 1895 р.). *Сугдейський збірник. Вип. 2 (VIII)*. Київ: НЗ «Софія Київська», 2019. С. 13-21.
2. Левицька Н.М. Академічний студентський рух в Україні в кінці XIX – на початку XX ст. Київ: ТОВ «Міжнародна фінансова агенція», 1998. 47 с.
3. Моціяка П.П. Ніжинський Історико-філологічний інститут князя Безбородька у портретах його директорів. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2011. 312 с.
4. Ніжинська вища школа у спогадах студентів і викладачів: мемуари: у 2 т. / уклад.: Г.В. Самойленко, О.Г. Самойленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. Т. 1: 1820-1919. 507 с.
5. Остряк А.М. М. Бережков: штрихи до біографії. *Література та культура Полісся. Вип. 48*. Ніжин, 2009. С. 196-201.
6. Посохов С.І. Студентство університетів Російської імперії XIX – початку XX ст.: становлення та еволюція субкультури. Харків: «Раритети України», 2013. 276 с.
7. Посохов С.І. Образи університетів Російської імперії другої половини XIX – початку XX ст. в публіцистиці та історіографії. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2006. 368 с.
8. Самойленко Г.В., Самойленко О.Г. Ніжинська вища школа в життєвих та творчих долях її випускників. Ніжин: НДУ імені Миколи Гоголя, 2020. Т. I. 1820-1920. 368 с.
9. Самойленко Г.В., Самойленко О.Г. Ніжинська вища школа: сторінки історії. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя; ТОВ «Аспект-Поліграф», 2005. 420 с.
10. Хижняк З.І., Маньківський В.К. Історія Києво-Могилянської академії. Київ: КМ Академія, 2003. 181 с.
11. Шипко Л.В. *Наукова та освітня діяльність Михайла Бережкова* (автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.06 – Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни). Київ, 2007. 16 с.
12. Щоденник професора Михайла Бережкова. Інститутський період (1882–1904) / За ред. О.П. Кривобока. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 395 с.

РОЗВИТОК МАШИНОБУДУВАННЯ В ХАРКОВІ В КІН ХІХ ПОЧ. - ХХ ст.

Машинобудування є важливим фактором в індустріалізації країни, машинна праця призвела до урбанізації, пожвавлення ринкових відносин, підвищення рівня життя. Після скасування кріпацтва Харків починає зростати, як великий промисловий центр, що визначалось розвитком сировиної бази, будівництвом залізниць та збільшенням попиту на машини в сільському господарстві, яке ставало на шлях капіталістичного розвитку.

Швидкими темпами зростають машинобудування і металообробка: якщо в цілому число фабрик і заводів у Харкові з 1871 по 1899 роки зросло з 79 до 259, тобто більш як у 3 рази, то кількість машинобудівних і метало обробних — з 12 до 59, або майже в 5 разів. Тільки за чотири роки — з 1894 по 1899 — вартість продукції, що її випускали металообробні підприємства, зростає в 3,5 рази. Важливо відзначити, що металообробні й ливарні заводи технічно оснащувалися краще за інші підприємства. Саме вони стали місцем зосередження основної маси робітників. Вже у 1899 році з загальної кількості 11608 робітників, зайнятих на підприємствах, у металообробній промисловості працювало близько 50 проц.— 5572 чоловіки [1, с.71].

Первістком великої промисловості в Харкові був завод сільськогосподарського машинобудування Гельферіх-Саде, Основ'яненко. (тепер «Серп і Молот»), Збудований іноземним акціонерним товариством на Кінній площі. Історія Харківського моторобудівного заводу починається в далекому 1882 році. Саме тоді підприємство було засноване. У 1895 році його перетворили в акціонерне товариство, яке виробляло борони, плуги та інше обладнання для сільського господарства. Підприємство почало називатися Завод землеробських машин Товариства «Гельферіх-Саде». Відповідно засновником і власником заводу був німецький підприємець Макс Гельферіх. До 1917 року на харківському підприємстві вже трудилися близько трьох тисяч робітників [3].

За десятиліття (1890-1900 рр.) В країні було покладено до 22,5 тис. км нових залізничних колій. До 1900 р залізнична мережа в Україні сягнула 10 750 км, при загальноросійській - 54 790 км, що склало майже п'яту частину всіх залізничних шляхів Російської імперії.

Інтенсивне залізничне будівництво вимагало щорічного виробництва 1,76 млн т рейок, випуску не менше 1 000 паровозів, 1 300 пасажирських і 25 000 товарних вагонів [2, с. 83].

Наприкінці ХІХ ст. в Україні з'являються перші великі підприємства транспортного машинобудування: Харківський і Луганський паровозобудівні заводи [4, с. 74].

Харківський паровозобудівний завод виробляв за місяць від 10 до 12 товарних паровозів. Найбільшу кількість паровозів (201) завод випустив у 1899-1900 рр. З часу заснування заводу, тобто з 1895 р., по червень 1912 р. завод випустив 1846 паровозів [4, с. 75].

Харківський паровозобудівний завод (ХПЗ) був заснований Російським паровозобудівного і Механічним акціонерним товариством (РПіМТ).

В кінці жовтня - початку листопада 1895 року на майданчику почалося будівництво основних об'єктів заводу: виробничих будівель - цехів (*збиральний цех*, ливарного, модельного, мідноливарний, ковальського, котельного); електростанції; головної контори; прохідний контори; будинки директора заводу з усіма службами; будинки на 24 квартири для сімей майстрів, начальників відділів і цехів; двох і трьох поверхових будинків для запрошених інженерів, техніків і старших службовців контори; будинки на 100 ліжок для неодружених робітників.

З самого початку на заводі розвивалися два основних напрямки діяльності: паровозобудівне і машинобудівне. За наявності потреб і великих замовлень будувалися нові цехи і організовувалися інші виробництва.

У 1903 р були побудовані мідницький і снарядний цехи, в 1911-1912 рр. - теплової (для виробництва двигунів), плужний, сільськогосподарських знарядь. У 1914 р цех сільськогосподарських знарядь перебудували під вагонний. У 1916 р з'явилися сталеливарний і болтовий цеху [2, с. 84].

Зосередження у Харкові Курсько-Харківсько-Севастопольської, Харківсько-Миколаївської та Південно-Східної залізниць, які забезпечують транспортний зв'язок між сировинною базою та промисловими центрами країни, близькість міста до Донецького вугільного і Криворізького залізрудного басейнів, наявність в місті Університету і Технологічного інституту для підготовки інженерних кадрів були тими факторами які зробили Харків одним з центрів машинобудування.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Харківська область / Ред. кол. тому: Сіроштан М. А. (голова редкол.), Астахов В. І., Бурик Г. Г. та ін. К.: Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1967. 664 с.
2. Кривоконь А.Г. Харьковский паровозостроительный завод в конце XIX - 20-е гг. XX столетия и развитие тракторостроения. Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 4. История. Регионоведение. Международные отношения. 2014. г. Волгоград, 304 с.
3. Мірошниченко. Є. Історія знаменитого харківського заводу, перетвореного в пустир на Московському проспекті. сайт Харкова, Режим доступу: <https://www.057.ua/news/2814255/istoria-znamenitogo-harkovskogo-zavoda-prevrasennogo-v-pustyr-na-moskovskom-prospekte-foto>.
4. Москалюк. М *Машинобудівна промисловість України у другій половині XIX – на початку XX ст.* Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Вип. 15. Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2015. 322 с.

Годяєв Я.В.,

*студент II курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.*

«ЩИТ У ПУСТЕЛІ»: ПЕРШИЙ ЕТАП «БУРІ У ПУСТЕЛІ»

У прилеглий до Іраку території розгорнулися військові підготовки, яких не траплялося з часів Другої світової. В Аравійській пустелі розташувалося близько 600 тисяч солдатів різних національностей. Багатонаціональні сили (МНС) мали в своєму складі екзотичних гвардійців Османського султанату, Французький іноземний легіон, але в основному формений камуфляж мав типово американську жовтувато-коричневе забарвлення. Американців на берегах затоки скупчилося близько 415-ти тисяч. Командувати МНС доручили, природно, американському генералу Норману Шварцкопфу, який керував американськими силами в регіоні з 1988 р.

Під час першої фази операції, названої «Щит у пустелі», він повинен був запобігти можливості наступної експансії Іраку. Запобігав Шварцкопф з типово американської широтою. У водах Червоного моря і Перської затоки було розташовано 6 авіаносців, що в сумі давало близько 500 літаків і вертольотів різного типу. Імовірно до 10 атомохода з крилатими ракетами (КР) на борту. Близько десяти кораблів, що мають такі ж ракети. Відомо також ще, що в арсеналі флоту були штатні ядерні головні частини до ракет «Томагавк» морського базування [2, с.144].

Незважаючи на одержувану Багдадом інформацію про приготування МНС, ставлення до них залишалося зневажливо-байдужим. В Іраку скептично оцінювали можливості противника з двох причин. По-перше, досвіду масштабного застосування зброї четвертого покоління там ні, і були підстави припускати, що його реальна ефективність виявиться нижче проектної. По-друге, Хусейн і його оточення до кінця не вірили в наполегливе прагнення США перевірити з першою після В'єтнаму «великою війною».

Іракські приготування до бойових дій звелися до передислокації маси військ і техніки в знаходилися під загрозою райони Кувейту і прилеглої зони. Вогневе перевагу ворога передбачалося компенсувати створенням потужної оборонної лінії. По периметру захопленого емірату і на кордоні з Саудівською Аравією були зведені фортифікації, що здавалися досить значними. В Аравійській пустелі були насипані піщані вали довжиною понад 100 км. Перед ними вирили рови, заповнені нафтою, яка при необхідності підпалювалася, на підступах до основних позицій виставили близько півмільйона хв. Пустеля вкрилася густою мережею траншей. Важливі об'єкти маскувалися з усією ретельністю, доступною в умовах відкритої місцевості. Для відволікання авіації противника були розгорнуті сотні помилкових об'єктів, оснащених високоякісними муляжами техніки і озброєння.

В цілому систему укріплень в Кувейті і на Саудівській кордоні займали два армійські корпуси. Ще один розгорнули для оборони узбережжя. У безпосередньому тилу розташовувався 4АК, призначений для ліквідації можливих проривів противника і нанесення контрударів. Розгортання військ

вказувало, що генерали Хусейна сподіватися зробити з війни подобу ірано-іракського конфлікту 1980-1988 рр., втягнувши противника в позиційні бої на лінії кордону.

Завданням Шварцкопфа, навпаки, було не допустити здійснення іракського сценарію. Він краще Хусейна знав можливості сучасних засобів і не сумнівався, що зможе забезпечити безконтактні бойові дії з метою знекровити війська противника, зруйнувати структуру військового і державного управління, а при виникненні необхідності, і середовище проживання іракського соціуму. Благо, це середовище будувалася на найбільш вразливих урбаністичних і частково індустріальних принципах. Відносно подібної інфраструктури концепція повітряної мощі спрацьовувала безвідмовно. Інформація про противника була повною, оскільки в інтересах МНС працювала потужна Супутникове угруповання, що забезпечує розвідку, зв'язок і можливість сверхточної навігації, що дозволяє, наприклад, літаків з точністю до 10 м і менше (визначати своє місце розташування. На ділі це означало, що скидаючи бомби, льотчик міг не дивитися вниз (звичайно, якщо система працювала).

Спроби домовитися. Деяка невпевненість в діях Хусейна все ж намітилася, цілий ряд посередників, включаючи радянських представників, фіксували розм'якшення позиції Багдада. У бесіді з радянським представником Е. Примаковим Саддам дав зрозуміти, що «при збереженні особи» Ірак піде з Кувейту. Однак налагодити діалог з незрозумілих причин не вдалося [1, с.11-15].

Вимоги США були дещо грубої редакцією резолюції Радбезу № 678, де в ультимативній формі від Іраку вимагали забратися з окупованої території не пізніше 15 січня. Азіз відхилив ноту і відкланявся, зробивши, ймовірно, одну з вирішальних помилок в історії цивілізації. Оскільки важко навіть уявити собі, що могло статися, якби Кувейт був евакуйований, і грандіозні підготовчі заходи виявилися безглуздими. Але цього не сталося. Вночі 17 січня почалося другий етап операції МНС - «Буря в пустелі» [3, с.16].

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

- 1.Васильев Г. Военная операция «Буря в пустыне». 2003.
2. Величко И. И. ШТУРМОВИК «КОРСАР» II. ОТ ВЬЕТНАМСКОЙ ВОЙНЫ ДО «БУРИ В ПУСТЫНЕ» / И. И. Величко., 2016. 144 с.
3. Гаков В. Хроника человечества. Москва: ОЛМА-ПРЕС Образование, 2005.
- 4.Галин Л. ВВС США в войне в Персидском заливе / Л. Галин, А. Соколов, Н. Новичков., 1992.

Головченко Ю.І.,

магістр спеціальності Середня освіта (Історія)

*Науковий керівник – Потехін О.В., д.і.н., професор
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ВІДНОСИНИ ТУРЕЧЧИНИ З НІМЕЧЧИНОЮ НА ПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Восени 1914 року Османська імперія стає на шлях війни в театрі бойових дій Першої Світової Війни, а саме на боці Німеччини та її союзників. Але, що саме стало причинною такого рішення і які чинники сприяли вступу османів на бік німців незадовго до війни, цим питанням я й задавався при написанні даних тез. Питанням Османської імперії в часи Першої Світової війни досліджували такі вчені: Ю. Роган [3], А. Мурхед [2], та інші.

Наприкінці 1913 року фактичну владу в країні зосередив молодотурецький тріумвірат: військовий міністр Енвер - паша, міністр внутрішніх справ і лідер партії «Єднання і прогрес» Талаат - паша, морський міністр і губернатор Константинополя Джемаль - паша. Тріумвіри розраховували покінчити з фінансовою залежністю імперії та приборкати національні рухи війною на боці Німеччини проти країн Антанти. [1, с. 1].

За п'ять років, з 1908 по 1913 рік, Османська імперія пережила революцію, три війни з іноземними державами і безліч внутрішніх заворушень. Втрати, понесені Османською імперією в цей період, були колосальні. Вона позбулася своїх останніх володінь у Північній Африці і на Балканах разом з їх багатомільйонним населенням, поступившись європейським країнам. [3, с. 51].

У країні і за її межами народилося те саме відчуття безпорадності, яке змусило османів звернутися до зовнішнього світу в пошуках союзників, і в підсумку це звелось до вибору між Німеччиною та Британією. Тактично альянс з Німеччиною був очевидний, оскільки кайзер жадав його і був в змозі поставити турецьку армію на ноги. [2, с. 3].

Німецько - османська дружба мала досить глибоке коріння. У 1898 році кайзер Вільгельм II відвідав Османську імперію з державним візитом. Почавши зі Стамбула, він об'їхав багато турецьких й арабських провінцій.

Ще одним вагомим мотивом для дружби було важливе стратегічне положення, яке займала Туреччина. У період візиту кайзера в Стамбул між Британією і Росією йшло інтенсивне суперництво за панування в Центральній Азії, яке отримало назву «Велика гра». Османські провінції в Східній Анатолії були одночасно воротами в Центральну Азію. Це давало Німеччині можливість втрутитися у «Велику гру» і чинити тиск на Британію та Росію через союз з османами. [3, с.60 - 61].

Влітку 1913 року молодотурки запросили німецьку військову місію, і до початку 1914 року, ця місія прибула в приголомшливій кількості. Німецькі офіцери, техніки і інструктори спочатку з'являлися десятками, а потім сотнями. Вони взяли під контроль завод боєприпасів в Константинополі, берегову артилерію уздовж Босфору і Дарданелл, перебудували тактику і методику навчання піхоти. Лиман фон Зандерс, глава місії і автор цих змін. Не відволікаючись на політику, він повністю зосередився на питаннях тактики і стратегії. [2, с. 9].

Австрійці першими запропонували включити Османську імперію в Троїстий союз в середині липня 1914 року. Уклавши угоду у Відні сподівався ізолювати Сербію і нейтралізувати Болгарію. Але німці спочатку відкинули цю ідею. Посол Німеччини в Стамбулі барон Ганс фон Вангенгейм і генерал Лиман

фон Зандерс, вважали, що турки будуть більше тягарем, ніж корисним союзником як в дипломатичному, так і у військовому відношенні.

Енвер, Талаат і великий візир Саїд Халім - паша в другій половині липня доклали всіх зусиль до того, щоб змінити позицію Вангенгейма щодо німецько - турецького союзу. Вони попередили, що в разі відмови Німеччини османи будуть змушені шукати підтримку у Антанти через союз з Грецією. Коли Вангенгейм доповів про це в Берлін, кайзер Вільгельм II виступив за укладення союзу з Османською імперією. Зрештою, після двох десятиліть германо - османської дружби кайзер не міг допустити, щоб османи перейшли до росіян чи французів, і 24 липня Вільгельм II доручив послу в Стамбулі негайно задовольнити прохання османів. [3, с. 66].

2 серпня, за два дні до того, як Британія пред'явила Німеччині свій ультиматум, між османами і німцями був укладений секретний союз. Він був спрямований проти Росії. Це ще не зобов'язувало Туреччину воювати, а в країні ніде ще не було реального відчуття стану війни. Але ось в цій напруженій атмосфері останніх годин світу в Європі, стався інцидент з двома військовими кораблями, які Британія будувала для Османської імперії.

В цей час, 3 серпня, напередодні початку війни - Вінстон Черчилль, перший лорд Адміралтейства, оголосив османам, що він не може відправити кораблі, в інтересах національної безпеки ці два судна були реквізовані британським флотом. Ця новина була зустрінута в імперії дуже негативно. Адже гроші сплачені, кораблям були присвоєні турецькі назви, а турецькі команди вже перебували в Англії, очікуючи моменту, коли можна буде прийняти керування і доставити їх додому. І тут раптом провал. Вангенхайм не втрачав часу і запропонував відшкодування османських втрат. В Константинополь будуть спрямовані два німецьких бойових корабля: «Гебен» і «Бреслау» [2, с. 10].

Впевненість Енвера була тепер відновлена, бо панування над Чорним морем залишалося за турками. Серйозну небезпеку представляла тільки ворожа позиція Британії, так як її морська перевага була безперечна, а Дарданелли не були як слід захищені. Крім того, Італія несподівано вийшла зі складу союзу. Тому для османів було б розумніше почекати результатів великих битв. Далі були майже 3 місяці коливань і зволікань. [4, с. 523]

Однак у Німеччини були інші плани, в яких її османському союзнику відводилася куди більш активна роль. Після того як німецькі кораблі перейшли у власність османів, Берлін почав тиснути на Туреччину, щоб змусити її вступити у війну. [3, с. 72 - 73].

Останні кілька тижнів миру в Туреччині пролетіли дуже швидко. Прибувало все більше і більше німецьких техніків. Кінець прийшов в останні дні жовтня. 29 числа «Гебен», «Бреслау» і турецька ескадра, частково під управлінням німецькими моряками, вийшли в Чорне море. У цей і наступний дні вони відкривали вогонь без попередження по гавані Одеси, також був обстріляний Севастополь. Російська імперія, а слідом за нею Британія і Франція відкликали своїх послів зі Стамбула і 2 листопада оголосили Туреччині війну. Так Османська імперія офіційно вступила в Першу світову війну. [2, с. 12].

Таким чином маючи досить дружні відносини з німцями, ще з кінця ХІХ століття османи не дивлячись на свої проблеми як внутрішні так і зовнішні, вирішують обрати сторону Німецької імперії з приближенням війни. Сподіваючись отримати фінансову підтримку, створити потужну армію, а також отримати сильного Європейського союзника для захисту своїх кордонів від постійного ворога Російської імперії, османи зробили ставку на німців і вступили до Першої світової війни на їх боці.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Галенко О. І. Османська імперія // Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Київ: Наукова думка, 2010. 728 с.
2. Мурхед А. Борьба за Дарданеллы: Решающее сражение между Турцией и Антантой. Москва: Центрполиграф, 2004. 174 с.
3. Роган Ю. Падение Османской империи: Первая мировая война на Ближнем Востоке 1914 - 1920. Москва: Альпина Паблишер, 2018. 560 с.
4. Churchill W. The World Crisis: 1911 – 1914. New York City: RosettaBooks, 2013. 589 p.

Гончарова О. В.,

*аспірантка
УДПУ імені Павла Тичини*

САЛОН У ЖИТТІ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.

В Україні внаслідок економічних, соціальних та політичних процесів, що відбувалися в світі виникає масонство. У ХVІІІ ст. масонські ложі одночасно із своєю суспільно-політичною роллю відігравали роль клубу за інтересами, що служив для проведення вільного часу та взагалі відпочинку панівної верхівки суспільства. Адже в ложах читали газети, обговорювали нові закони, а разом з цим обідали та відпочивали [4, с. 70]. Протягом століть проведення вільного часу набуває нового забарвлення.

Салон як соціальне явище був не лише умовною формою соціального контакту еліти, місцем політичних дебатів, літературних зустрічей, а й місцем культивування польських національних традицій у ХІХ ст. Загальною тенденцією другої половини ХІХ ст. була приватизація сімейного життя. До однієї з причин включені політичні міркування.

Після Січневого повстання 1863 – 1864 рр. збори та публічні засідання контролювалися російським урядом. Вільно збиратися на публічних читаннях або ж в палацах аристократії було небезпечно. Тому, салони перебрали на себе значні соціальні та політичні функції [3, с. 757].

Сьогодні ми можемо дізнатися, що вигляд салону у маєтку свідчив про статус його господарів. Здебільшого, стіни салону ХІХ ст. були оббиті тканинами з делікатним малюнком або обклеєні шпалерами. Не рідкість на стінах портрети, гравюри та портрети членів родини. Підлога була викладена деревом або накрита ведмежими шкурами. Від середини ХІХ ст. у салонах з'явилися великі дивани із вовняним покриттям. Серед меблів були крісла, гарнітури, невеличкі столики, дзеркала, дивани. Обов'язковим елементом інтер'єру був камін. У другій половині ХІХ ст. у салонах з'явилися засклені

серванти та етажерки. У салоні зберігалися також колекції книг, фігурок, годинників тощо. У кожному заможному маєтку в салоні стояло фортепіано, на якому вчилися грати молоді дами. Наприкінці XIX ст. у салоні з'явилися фотографії, а в XX ст. – оздоблені люстри [5, с. 91].

В салонах відбувалися товариські розваги, але насамперед це було місце обміну думками, будівництва планів, конспірація. Такі зустрічі відбувалися після обіду або ввечері, часом затягувалися до пізньої ночі. Частими гостями салонів були чоловіки, однак не забували і про жінок. Розмовляли не лише про політику та мистецтво в салонах, а й багато йшло обговорень про моду, оскільки мала багато коментарів стосовно фасону, тканини, прикрас, кольору тощо [2, с. 112].

Польські аристократичні, аристократично-мистецькі, а згодом художньо-літературні зустрічі надихалися прикладом з французьких салонів. Такі зустрічі в XIX ст. супроводжувались виступами артистів (поетів, письменників, віртуозів тощо), а їх господарями була аристократія. З часом утворився окремий феномен художньо-літературних салонів, що становив демократизовану форму аристократичного салону. Порадники з гарної поведінки підкреслювали високий рівень сімейного виховання людей, які брати участь у зустрічах в салонах.

Салон та комунікабельність послужили – як відомо, і знайомству з людьми для шлюбних цілей. Однак товариськість також мала завдання спілкуватися з різними верствами суспільства та групами друзів між собою, з одного боку воно могло інтегрувати суспільство великого міста, з іншого боку це дозволяло подолати соціальні бар'єри. Ключем до цієї зміни стала вітальня та відвідування будинків незнайомих, до яких отримали доступ завдяки знайомству в салоні [3, с. 755; с.759].

Збираючись в будинках, квартирах шляхти, влаштовувалися приватні вистави у вітальні або ігровій кімнаті. Салон мав свої закони, починаючи від одягу закінчуючи місцями, де слід стояти або сидіти.

Це питання обговорювалось у порадниках: «Само собою зрозуміло, ... що повільна розмова, як під час таких мирських зустрічей, носить бездумний характер, такий нестерпний для раціональних і освічених людей. Останні, однак, не здатні вийти за межі соціальної порядності, і яскраво продемонструвати перед іншими свої ресурси – розум і дотепність» [1, с. 91–92].

Культура салонів XIX ст. почала згадуватися з ностальгією ще до спалаху Першої світової війни. Цю форму комунікабельності все ще культивували, однак великі зміни, які зазнав салон, і товариськість вже видозмінювалися наприкінці XIX ст. В минуле відійшли традиції віршованих декламацій, благодійних заходів, домінуючими стали азартні ігри та танці.

На середину XIX ст. салони були не численні, але мали національно-культурний характер, а на початку XX ст. вони демократизувалися і стали спрощеною формою наслідування проведення вільного часу минулих поколінь.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Alq Louise d'. Zwyczaje towarzyskie (Le savoir-vivre) w ważniejszych okolicznościach życia przyjęte, według dzieł francuskich spisane. PAN Biblioteka Kórnicka. Sygn.118615. Kraków, 1876. 184 s.
2. Dąbrowska A. Życie towarzyskie warszawskich elegantek w latach 1860 – 1914. Almanach Muzealny. 2010. №6. S. 103–126.
3. Łupienko A. W kręgu salonów i wizyt domowych. Towarzyskość w warszawskich mieszkaniach klasy średniej lat 1864–1914. Kwartalnik Historyczny Rocznik CXXI, 2014, №4. S. 749–773.
4. Год Н.В., Костенко М.Т. Идеология та практика європейського масонського руху. Історична пам'ять. 2017. Вип. 37. С. 65–72.
5. Помес К. Читацькі зацікавлення та інтелектуальні розваги мешканців польських шляхетських маєтків у XIX – на початку XX ст. Вісник Львівського університету : зб. наук. пр. Львів. Серія : Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. С. 89–97.

Гордієнко Д.С.,

*студентка II курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.*

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.,** к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

КРАХ ЯЛТИНСЬКО-ПОТСДАМСЬКОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

26 грудня 1991 року вважається днем припинення існування СРСР, хоча деякі установи та організації СРСР (наприклад, Держстандарт СРСР) ще продовжували функціонувати протягом декількох місяців, а, наприклад, Комітет конституційного нагляду СРСР взагалі не був офіційно розпущений. Існують різні погляди різних політологів про причини зламу Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин: розпад СРСР, розпад військово-стратегічного блоку Варшавського Договору, кардинальні зміни в країнах Східної Європи та державах колишнього СРСР, утворення на цих територіях низки незалежних держав, об'єднання Німеччини, а також закінчення «холодної війни» між СРСР і США [1, с. 189].

На мою думку, основною причиною зламу Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин є розпад СРСР, так як дана система міжнародних відносин, отримала назву «біполярної», тобто світ виявився фактично розколотим на два блоки, утворених на основі військово-політичної переваги двох наддержав - СРСР і США над іншими країнами, що визначалося, перш за все, наявністю ядерної зброї, яке гарантувало багаторазове взаємне знищення.

Припинення існування однієї з наддержав, в даному випадку СРСР, послужило причиною зламу системи міжнародних відносин, яка була утворена після закінчення Другої світової війни. Що ж стосується розпаду СРСР, то в даному випадку, також як і у випадку з розпадом Ялтинсько-Потсдамської системи, присутній різноманіття думок:

1. У Західній політологічній літературі нерідко можна зустріти твердження, що розпад Радянського Союзу був викликаний його поразкою в «холодній війні». Такі погляди особливо поширені в країнах Західної Європи, а найбільше

в США, де вони прийшли на зміну первісному подиву, викликаному швидким крахом комуністичних режимів. У такій системі поглядів головним є бажання скористатися «плодами перемоги». Не дивно, що США і їх союзники по НАТО все відвертіше діють в стилі переможців. У політичному плані така тенденція надзвичайно небезпечна. У науковому ж плані вона зводить всю проблему до зовнішнього фактору.

2. Великий інтерес представляють точки зору, висловлені на великій міжнародній конференції «причини розпаду Радянського Союзу і його вплив на Європу», що проводилася в травні 2000 року в Пекіні китайською Академією суспільних наук. Скликання такої конференції в Китаї не було випадковим. Китайське керівництво, яке почало свою «перебудову» ще в 1979 році і домоглося вражаючих економічних успіхів, було глибоко спантеличене соціально-політичними потрясіннями в Східній Європі, а потім і в Радянському Союзі. Китайські вчені вважають, що розпад СРСР з'явився трагедією для всього людства, яке виявилось відкинутим на цілу епоху назад у своєму розвитку. Причому така оцінка дається не з позицій класичного марксизму, а виходячи з аналізу наслідків змін, що відбулися. На їхню думку, це був найбільший катаклізм ХХ століття [2, с. 367-368].

Також існує думка, що розпад Союзу відбувся зовсім не в грудні 1991-го, а набагато раніше. Так за словами Сергія Шахрая «Три доктора-причому не хірурга, а патологоанатома - просто зібралися біля ліжка покійного, щоб зафіксувати його смерть. Хтось повинен був це зробити, тому що інакше не можна було ні отримати офіційне свідоцтво, ні вступити в права спадщини».

Причинами руйнування «Союзу непорушного» Сергій Шахрай називає три фактори. Перша «міна уповільненої дії», за його словами, десятки років дримала в тій статті Радянської Конституції, яка давала союзним республікам право на вільний вихід зі складу СРСР. Друга причина – «інформаційний вірус» заздрості, в повну силу проявив себе в кінці 80 - х-початку 90-х: в умовах жорстокої кризи в Тбілісі і Вільнюсі говорили: «досить працювати на Москву», на Уралі вимагали припинити «годувати» республіки Середньої Азії, а Москва винила околиці в тому, що «все йде в них, як в чорну діру». Третьою причиною, по Шахраю, стали процеси так званої автономізації. До початку 90-х перебудова видихлася [3, с. 448-449].

Політичне ослаблення центру, перетікання влади на «нижні рівні», суперництво Єльцина і Горбачова за політичне лідерство - все це було чревате перетворенням карти РРФСР в «шматок сиру» з величезними дірами, втратою 51 відсотка території Росії і майже 20 мільйонів її населення.

З серпня по грудень 1991 - го 13 з 15 союзних республік оголосили про свою незалежність. Ялтинсько-Потсдамський порядок, в основі якого лежали регульоване протистояння СРСР і США, статус у військово-політичній і політико-дипломатичній областях, став руйнуватися. Обидві держави - з протилежних причин перейшли до його ревізії. У міжнародних відносинах почали розвиватися тенденції до уніфікації і зближення колишніх соціалістичних і капіталістичних країн, а Міжнародна система в цілому стала

розвивати в собі риси «глобального суспільства». Це процес був пов'язаний з новими гострими проблемами і протиріччями [4, с. 5].

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Зуев М. М. Великая Отечественная война 1941 - 1945 гг. Москва: Оникс, 2005. 528 с.
2. Егорова Н. И. Советско-американские отношения в послевоенный период. Москва: Просвещение, 1981. 542 с.
3. Кальвокоресси Питер. Мировая политика после 1945 года: В 2-х т. Пер. с англ. Смирнов В. И. Москва: Проспект, 2001. Т. 2. 464 с.
4. Шевченко О. К. «Кордони Ялти» соціокультурний зріз Сілезії, приєднаної до Польщі в 1945 р. «Ялтинська система» і сучасний світовий порядок: проблеми глобальної та регіональної безпеки: Матеріали Міжнародної наукової конференції що пройшла в Ялті в 2010 р. Сімферополь, 2010. С. 5-7.

Гречаник Д.А.,

студентка I курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Авхутська С.О., к.п.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ВОЗЗ'ЄДНАННЯ КОЗАЦЬКОЇ УКРАЇНИ ЗА ПЕТРА ДОРОШЕНКА

Драматичні події кінця 50-х початку 60-х рр. XVII ст. вимагали таку політичну постать, яка б змогла поборотись за незалежність та єдність України. Саме тому своє життя та діяльність гетьман Петро Дорошенко підпорядкував боротьбі за незалежність України. Державний діяч і дипломат, він пройнявся метою вивести свою Вітчизну з руїни, об'єднати її розірвані частини, відновити самостійну Українську державу. На обох сторонах Дніпра він зустрічав визнання, довіру й пошану українського народу[1].

Коли гетьман укотре переконався у ненадійності союзних відносин із Кримом і доцільності ведення тонкої дипломатичної гри на суперечностях між Варшавою, Москвою та Бахчисараєм з метою збереження за Гетьманщиною політичної самостійності й статусу суб'єкта міждержавних відносин у Східній і Південно-Східній Європі, повернувшись до Чигирина, він почав налагоджувати приязні взаємини з Я. Собеським та іншими сановниками Речі Посполитої, намагаючись дипломатичними заходами переконати їх у недоцільності утримування на постоях у козацькій Україні жовнірів, насилля яких провокувало кровопролиття. Так, у листі від 23 листопада 1667 р. до князя Богуслава Радзивілла П. Дорошенко нарікав, що розташоване на території Правобережжя військо поводитися «як у ворожій землі», а тому «кинуло козаків до захисту власного життя й привело було до немалого у Вітчизні вогню». У першій декаді грудня він чемно прийняв посланців польного гетьмана Анджея Моджейовського та Казимира Півніцького. У переданій ними інструкції Я. Собеський висловлював сподівання на регулярне листування з гетьманом, пропонував обрати посольство й відправити його на сейм із клопотаннями Війська Запорозького, обіцяв не лише заборонити польським корогвам наблизитися до кордонів козацької України, а й вивести з прикордонних міст (Бара, Меджибожа й Лабуні) залоги жовнірів і звільнити ув'язненого у Бережанському замку одного з козацьких сотників. Він також

прохав запобігати будь-яким проявам свавілля, зокрема, приглядати за Ю. Хмельницьким, який повернувся з постригу до світського життя, обіцяючи натомість королівську ласку, надіслання гетьманських клейнодів і привілею на Чигиринське староство [2, с.145-146].

Політична лінія П. Дорошенка була життєздатною і користувалась підтримкою більшості козацтва. В нових умовах він наважується на докорінну зміну політичної орієнтації. І все ж таки серпні 1668 р. робить далеко не випадковий крок у напрямі зближення з Туреччиною, посольство якої запропонувало у цей час прийняти підданство султана на умовах «удільності». До Стамбула було послано посольство з проектом договору, який складався з 17 статей, аналіз яких свідчить, що гетьман прагнув забезпечити єдність українських земель від р. Вісли і міст Перемишля й Самбору до Севська і Путивля у межах національної держави. Інші пункти передбачали гарантію забезпечення національно-політичних й релігійних прав України. Очевидно, турецький уряд погодився схвалити основні з них, і Корсунська рада у березні 1669 р. дала згоду на прийняття турецького протекторату, хоча відмовила у принесенні присяги султану. Вона підтвердила гетьманство П.Дорошенка по обидва боки Дніпра й визнала пожиттєвість (можливо, спадковість) його влади.

П. Дорошенко продовжував підтримувати зв'язки як з Польщею, так і з Росією. Але це не була безпринципність у діях гетьмана, як може здатися на перший погляд. Навпаки, у взаєминах з обома сусідами дотримувався послідовної лінії на відновлення цілісності Української держави. Не випадково під час переговорів з польським урядом весною і влітку 1670 р. з приводу проведення Острозької комісії він сформував програму, що передбачала розширення територіальних меж держави до р. Горинь. Восени поставив вимогу включення до складу козацької України Пінського, Мозирського і Річицького повітів. Не менш важливе значення мали статті, що торкалися прерогативи державного будівництва, конфесійного, культурно-освітнього та господарського характеру (свобода православної віри, знищення унії, заснування академій, шкіл, друкарень, амністія учасникам боротьби та ін.). Порушував питання створення українського патріархату. У листі до підканцлера А. Ольшевського гетьман обурювався тим фактом, що в урядових документах згадується лише Польща і Литва, а «Русь викидають за плот». Адже хіба справедливо, запитував він, називати короля "князем руським"! а саме Руське князівство не згадувати?» [4, с.639].

Петро Дорошенко завжди шукав оптимальний варіант у досягненні своєї мети та одночасно уникаючи воєнних дій, робити ставку на зіткнення між собою Московії, Речі Посполитої та Криму, залучення до цієї ситуації інших країн. Останній аспект зумовлювався несприятливістю геополітичного становища України, а також слабкість економічного та воєнного потенціалу. Слід не упустити з уваги такий важливий нюанс, як зміст листа до В. Тяпкіна, пройнятого відвертими докорами на адресу російської сторони за ігнорування інтересів Війська Запорозького, яке вірно служило цареві за гетьманування Б. Хмельницького та І. Виговського. Зокрема, П. Дорошенко наголошував на відмові допустити українське посольство до Віденських переговорів восени

1656 р., коли росіяни заявили, що «недостойним є гетьман Хмельницький про себе раду давати...». У відповіді послів на «пункти» В. Тяпкіна, отримані в Черкасах, наголошувалося на неможливості розриву козацькою Україною дружніх відносин із Кримом і запевнялося, що гетьман і надалі утримуватиме татар від походів на Російську державу. Зміст переговорів засвідчує, що Григорій Дорошенко та Л. Бускевич, виконуючи волю українського правителя, намагалися переконати співрозмовника у його прихильності до Росії; звертали увагу на негативні наслідки можливого візиту царя до Києва; підкреслювали непорушність дружби з татарами; наголошували, що коли не припиняться напади запорожців (підданих царя) на Крим, то татарські орди обов'язково вторгнуться у російські землі. У «таємниці» (в присутності писаря Переяславського полку, а також інших багатьох знатних людей «Задніпровської сторони») вони повідомили про умови гетьмана щодо прийняття царської протекції. Ними передбачалося виведення з міст і містечок російських воєвод та залог; визнання усіх козацьких прав і вольностей; відмова від збору поборів і податків з міщан «і з усяких тяглих людей»; об'єднання козацької України і визнання її єдиним гетьманом П. Дорошенка; позбавлення булави І. Брюховецького, який міг проживати в Гетьманщині як приватна особа. [3, с.43].

Прийняття цих умов означало б згоду Москви визнати державний суверенітет козацької України, її відмову не тільки від домовленостей 1667 р., але й політики анексії українських земель, на що вона, зрозуміло, в ситуації, що склалася, піти не могла (Олексій Михайлович погодився 14 грудня на підтвердження Андрусівського договору й укладення оборонного союзу з Польщею, який передбачав спільні воєнні дії проти козаків у разі їх спілки з «бусурманами» та Туреччиною, якщо вона нападе на Росію чи Річ Посполиту).

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Апанович О.М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. Київ: Либідь, 1993. 71 с.
2. Смолій. В, Степанков. В. Петро Дорошенко. Політичний портрет. Київ: Темпора, 2011. С. 145-146, 150-151. 639 с.
3. Смолій В. А., Степанков В. С. Правобережна Україна у другій половині XVII—XVIII ст. : проблема державотворення. Київ, 1993. 71с.
4. Степанков. В. Внутрішня і зовнішня політика Петра Дорошенка весною 1671 року. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2011. Вип.20. С. 639.–645.

Гура Є.Р.,

студент III курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Горобець І.В., к.і.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ УЧАСТІ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ США У МАНХЕТТЕНСЬКОМУ ПРОЕКТІ

Початок розвитку атомних технологій розпочався наприкінці 30-х – початку 40-х рр. ХХ століття. Розглядаючи мету Манхеттенського проекту, то

можна зазначити те, що він створювався виключно як зброя масового ураження.

Військово-Морські сили почали першими досліджувати атомні технології, а саме сконцентрування на розробці атомних двигунів для субмарин. Зацікавленість Військово-Морських Сил, щодо атомних технологій розпочався у 1939 р., коли у Вашингтоні італійським фізиком Енріко Фермі, був описаний процес ядерного ділення [1].

Розробка у сфері атомних технологій під керівництвом ВМС розпочався на сім місяців раніше, ніж в армії США, але треба зазначити факт, що армія була спрямована виключно для розробки зброї.

Під час Другої світової війни в 1941 р. розпочав своє існування Манхеттенський проект, який через деякий час став основним завданням міністерства оборони Сполучених Штатів Америки, бо саме цей проект мав необмежений бюджет та в той час були обмежені ресурси плутонію та урану.

Військово-Морські Сили мали неабияку наполегливість, а саме за обмеженим фінансуванням, вони продовжували вивчення принципу роботи в дослідженнях технології термодифузії, керівництво проекту не розглядував цей метод, але розглядаючи спроби з іншими методами, які були невдалими, то в 1944 р. розробка ВМС була включена у Манхеттенський проект.

За участю персоналу ВМС було зроблено колосальну роботу у проекті:

1. Здійснення контр-адміралом Вільямом Пурнеллом нагляд за просуванням Манхеттенського проекту;
2. Перетворення атомних розробок у працюючу бомбу;
3. Розв'язання проблеми рівномірного стиснення плутонієвої сфери за допомогою кумулятивних зарядів;
4. Розробка системи, яка дозволяла зводити бомбу після зльоту літака;
5. Утвердження місця дислокації аеродрому.

Не обійшовся стороною вплив ВМС, щодо операції «Альберта», за якою була поставлена мета доставлення атомних бомб до цілей. Вибір проводився за принципом того, що ці міста не повинні були раніше піддаватися атаками американських бомбардувальників. Під час цього процесу було обрано 4 міста, які мали шанс опинитись під ударом: Кіото, Хіросіма, Йокогама та Кокура. Але розглядаючи історичну цінність Кіото, було замінене на Нагасакі [1].

Аналізуючи дане питання можна з упевненістю зазначити про чималий вплив контр-адмірала Вільяма Пурнелла на командування, а саме через використання двох атомних бомб у швидкій послідовності, щоб мати вплив на керівництво Японії.

Перед відправленням крейсера USS Indianapolis (CA-35) до Тініану з частинами атомної бомби «Малюк» 16 липня 1945 р., то саме в цей день відбулося ключове випробування нової зброї в дії, під час тесту «Триніті». Зусилля Манхеттенського проекту увінчалися успіхом, після багаточисленних досліджень та експериментів перше у світі ядерний пристрій «Гаджет», який був успішно підірваний у пустелі Нью-Мексико [2].

Президент США Гаррі Трумен хотів дізнатися про результат тесту «Триніті», щоб мати стратегію припинення війни з Японією, саме через це

Гаррі Трумен відклав зустріч на Потсдамській конференції. Треба згадати, що сам президент був «За» використання атомних технологій проти Японії.

Таким чином, Військово-Морські Сили США доклали величезних зусиль задля розробки новітніх атомних технологій при всіх складнощах та вплив персоналу ВМС на планування операції.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. H-052-1: The U.S. Navy and the Atomic Bomb. Naval History and Heritage Command. URL: <https://www.history.navy.mil/about-us/leadership/director/directors-corner/h-grams/h-gram-052/h-052-1.html>
2. Trinity Test - 1945. Atomic Heritage Foundation. URL: <https://www.atomicheritage.org/history/trinity-test-1945>.

Дарда О.О.,

аспірантка

Національний університет

«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Науковий керівник – Стрілюк О.Б., к.і.н., доцент

СІОНІЗМ ЯК ІДЕОЛОГІЧНА ТЕЧІЯ ТА ЙОГО ВИДИ

Сіонізм, як ідеологічна течія, безпосередньо пов'язаний з утворенням самостійної єврейської держави – Ізраїлю. Незважаючи на широкий резонанс та всесвітню зацікавленість у єврейському питанні, дана сфера залишається малодослідженою на пострадянському просторі. Наша розвідка направлена на більш ґрунтовне осмислення ідеології сіонізму та більш глибоке розуміння сіоністського політичного руху.

Дослідження чисельних напрямків єврейської політичної думки знайшли своє відображення в роботах: Ш. Авінері [3], Й. Гольштейна [7], А. Гречишнікова [8], Е. Ю. Усова [9], Калишер Цві-Хірша [11], М. Фишера [14].

Головна мета нашого дослідження – дати характеристику основним течіям сіонізму, визначити їх характерні риси, окреслити період їх виникнення.

Термін «сіонізм» було введено в 1890 р. видавцем Н. Бірбаумом. Про причини зародження цього руху більш детально можна прочитати в іншій нашій розвідці [9, С.22–23].

Під впливом ліберальної ідеології та релігії почали формуватися течії сіонізму, які безпосередньо були пов'язані, але відрізнялися способом і методом розбудови єврейської держави. *Релігійні сіоністи* розвивали ідеї Віленського Гаона, що були обґрунтовані в кінці XVIII ст., і базувалися на ідеології іудаїзму. Ключовою була ідея повернення в Палестину, не чекаючи приходу Месії. В середині XIX ст. рабини Цві-Гірш Калишер, Еліяху Гутмакер і Іегуда Алкалай пропагували необхідність проживання в Палестині до приходу Месії для відновлення Єрусалимського храму [4, С. 50].

Робота рабина Цві-Гірш Калишера «Дрішат Сіон» (1862 р.) [11] мала великий вплив на сучасників і впродовж багатьох років була головним джерелом, на якому базувалися теоретичні основи сіонізму. В ній докладно викладено «два етапи визволення євреїв» – природний та божественний [13].

Поселенський сіонізм зародився в 1870-х р. Після погромів 1880-х р. на Україні, Польщі та в Румунії цей напрямок сіоністського руху почав активно розвиватися. В Росії виник рух «Хібат Сіон», який поставив собі за мету переселення євреїв на землі Ерец-Ізраелю.

Іехуда-Лейб Пінскер (1821 – 1891) вважався лідером руху «Хібат Сіон». Він виховувався в російському культурному середовищі, брав активну участь в русі «Хаскала» і був керівником одеського «Товариства для поширення освіти серед євреїв Росії», що відрізнялося своєю русифікаторською політикою. Але погроми 1880-х р., відсутність реакції з боку російської інтелігенції, змусили його змінити світоглядну орієнтацію. Пінскер опублікував знамениту брошуру "Автоемансипація", в якій підкреслювалось, що однієї тільки емансипації недостатньо для зміни становища євреїв в суспільстві. Необхідно будувати незалежну єврейську державу. Першою групою, яка здійснила сіоністське переселення до Палестини, стала група, сформована в Харкові в середовищі молоді та студентства. Вони переселилися на землю Ерец-Ізраелю в 1884 р. і заснували поселення Гедера [13].

Сіоністський рух перетворився на політично динамічну силу з виходом на світову арену Теодора Герця (1860-1904) і публікації його роботи «Єврейська держава» [5], де вперше були сформульовані основні тези *політичного сіонізму*. Після публікації книги Є. Дюрінга про «єврейську проблему» та судового процесу Дрейфуса в 1894 р. «єврейське питання» було переорієнтовано з соціальної та релігійної проблеми на національну. Ідея Герця полягала в тому що євреї – це нація, як і всі інші народи, і тому суверенна держава – це вирішення їх проблеми. Герць вважав, що «єврейське питання» має вирішуватися європейськими державами. Результатом колегіальної роботи всіх зацікавлених сторін мало стати створення єврейської держави з чітко визначеними кордонами [0].

Появу *соціалістичного сіонізму* пов'язують з Другою та Третьою алією. Їх програмою було «створення на землі Ізраїлю вільного суспільства рівноправних робітників», тобто «єврейського соціалізму» [4, с. 51]. Ідеологію соціал-сіонізму висвітлено в книзі Моше Гесса «Рим і Єрусалим» [6]. Це був перший маніфест сучасного світського єврейського націоналізму. Він твердо дотримувався соціалістичних переконань і до релігії ставився вкрай скептично, вважаючи релігійність мало не патологією свідомості, а іудаїзм – релігією, яка вичерпала себе і не відповідає соціальним та політичним потребам епохи [9, С. 135].

Сіоністи-ревізіоністи – це політична течія в сіоністському русі, яка зародилася на початку 1920-х рр. Засновником, духовним вождем і беззмінним керівником (до своєї смерті в 1940 р.) був В. Є. Жаботинський. У першій половині 1920-х рр. сіоністи-ревізіоністи виступали насамперед як опозиція керівництву Всесвітньої сіоністської організації (на чолі з Х. Вейцманом), сформованої в 1920-21 рр. і які вважали, що з опублікуванням Декларації Бальфура завданням сіоністів повинно стати заселення і освоєння Ерец-Ізраель насамперед шляхом створення сільськогосподарських поселень, поступове формування економічної та соціально-політичної інфраструктури [12, с. 1023-

1024]. Сіоністи-ревізійністи висунули вимогу ревізії курсу Всесвітньої сіоністської організації з метою її повернення до канонів, проголошених Т. Герцлем. Він надавав політико-дипломатичній діяльності першорядне значення і вважав, що до її повного успіху практична поселенська робота марна і навіть шкідлива. Ревізійністи вважали, що становлення єврейської державності може і повинно відбутися в рамках мандатного режиму, для чого Всесвітня сіоністська організація повинна постійно чинити політичний тиск на уряд Великобританії, спонукаючи його взяти на себе всю відповідальність за розвиток єврейської державності.

Отже, сіоністський рух пройшов еволюцію від релігійного до політично орієнтованого руху з власними лідерами та ідеалами. Така трансформація забезпечила формування сильного політичного руху та створення незалежної держави в майбутньому. Об'єднуючим ідеалом усіх течій було освоєння земель Ерц-Ізраелю, але методи досягнення поставленої цілі були різні.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Moshe Maor. The History of Zionism. May 2009. URL: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/isdf/text/maor.pdf>
2. Ави́ва Лури. Беспокойный еврей. «Еврейский Обозреватель». Декабрь 2005. URL: http://www.jewukr.org/observer/eo2003/page_show_ru.php?id=1334
3. Авинери Ш. Основные направления в еврейской политической мысли / пер. с иврита А. Гинзай; под ред. И. Лещинского. Москва-Иерусалим: Библиотека-Алия, 1983. 320 с.
4. Буровский А.М. Еврейское засилье — вымысел или реальность. Яуза-Пресс, 2010. 492 с.
5. Герцль М. Еврейское государство. Санкт-Петербург : Типография М.Стасюлевича, 1896. 104 с.
6. Гесс Моше. Рим и Иерусалим. Сионизм в контексте истории. Иерусалим: Библиотека-Алия, 1993. 384 с.
7. Гольдштейн Й. История сионистского движения 1881-1914. Ч. 3. Теодор Герцль; Гольдштейн Й., Зисерман-Бродская Д. История сионистского движения 1881-1914. – Ч. 4. Сионистское движение после смерти Герцля / пер. с ивр. М. Левина. Тель-Авив: Открытый университет. Израиль, 2006. 336 с.
8. Гречишников А. Социально-политические предпосылки возникновения сионизма. *Вестник Нижегородского университета им. Н. Лобачевского*. 2010. №1. С. 265–269.
9. Дарда О.О. Причины зарождения ідеології сіонізму. Гуманітарний корпус. Випуск 30. Вінниця, 2019. С.124.
10. Усова Е.Ю. Национальная идея государства Израиль. *Полития*. 2004. № 2. С. 129-148.
11. Калишер Цви-Хирш. Стремление к Сиону. Сионизм в контексте истории. Иерусалим: Библиотека-Алия, 1993. 384 с.
12. Краткая еврейская энциклопедия: В 11 т. Т.7. Иерусалим: Кетер, 1996. 1058 с.
13. П.Полонский. День Независимости и День Иерусалима. URL: http://www.machanaim.org/holidays/book_atz/1.htm#0
14. Фишер М. Возникновение сионизма. "Заметки по еврейской истории". №3(173). март 2014 года. URL: <http://www.berkovich-zametki.com/2014/Zametki/Nomer3/MFisher1.php#top>.

Дегтярьов В.А.,

студент III курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – **Горобець І.В.,** к.і.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

БИТВА ПРИ ЛОДІ ЯК СКЛADOVA ЧАСТИНА ІТАЛІЙСЬКОЇ КАМПАНІЇ НАПОЛЕОНА БОНАПАРТА 1796-1797 рр

Італійська кампанія Наполеона Бонапарта 1796-1797рр. є важливою подією як в житті самого полководця, так і в житті Європи загалом. Наслідки кампанії визначили хід подальшої історії як Франції так і усієї Європи. Її результати заклали підвалини для епохи, яку неспроста називають саме «Наполеонівською». Кампанія забезпечила генералу сходження на політичну верхівку молодій республіці, дала йому підтримку армії та простого люду. Та все це було б неможливим без окремих епізодів самої кампанії, головні з яких і привели Бонапарта до успіху. Одним з таких епізодів є битва біля м. Лоді 10 травня 1796 р.

Маючи чисельну перевагу в Ломбардії, Бонапарт стрімко розбив передові зағони австрійців і рушив навздогін основним військам неприятеля. Розуміючи всю небезпечність ситуації австрійський командувач Больє віддав наказ всім військам перейти р. Адду в районі м. Лоді.

Саме місто швидко здалося і французи зайняли позицію навпроти генерала Зеботтендорфа, який стояв за р. Аддою і прикривав відступ основної армії. В своєму розпорядженні він мав 7 тис. чол. і 14 гармат, виставлених для оборони одного єдиного моста. Навіть маючи чисельну перевагу, французи розуміли, що єдина переправа на іншу сторону на даний момент є невразливою.

Розпочалася кількагодинна артилерійська дуель, в результаті якої австрійці почали здавати позиції. Побачивши це, Бонапарт вирішив взяти міст штурмом. Голова колони гренадерів опинилася на мосту, швидким кроком попрямувала вперед та ненадовго була зупинена ворожими гарматами. Побачивши мужність своїх генералів, колона продовжила рух і вступила в бій з передовими зағонами австрійської армії. За колоною гренадерів пішла дивізія Массени та Ожеро, австрійські батальйони були відтіснені, а їхні гармати захоплені. Зеботтендорф зібравши вцілілі війська відступив [2, с. 51-54].

Штурм мосту при Лоді досі залишається дискусійним питанням. Дослідник Італійського походу Карл фон Клаузевіц писав: «Коли говорять, що штурм у Лоді стратегічно не мотивований, так як Бонапарт міг отримати цей міст наступного ранку даром, то мають на увазі тільки поверхневі ази стратегії. А хіба моральні результати, не є частиною стратегії? Тому, хто в цьому може сумніватися, ще не вдалося зрозуміти війну в цілому, в її живий сутності [2, с. 63].

І справді, звістка про неймовірну перемогу при Лоді швидко облетіла Європу, жахаючи ворогів і підіймаючи авторитет Наполена Бонапарта у самій Франції. Пізніше, на о. Св. Єлени імператор напише в своєму щоденнику: «Вандем'єр і навіть Монтенотте - не спонукали мене ще дивитися на себе, як на незвичайну людину. Тільки після Лоді у мене з'явилася думка, що я міг би стати, мабуть, вирішальною особою на нашій політичній арені, перша іскра честолюбства зародилася тоді» [1, с. 62].

Та тоді ж зародився і перший конфлікт між Директорією та молодим генералом. Після битви при Лоді Бонапарт отримав від уряду рекомендаційного

листа, в якому зазначалася доцільність розділення армії навпіл. Він з 20 тис. мав рушити на південь для проведення революцій в інших італійських державах, на півночі його мав замінити генерал Келлерман. Бонапарт розумів ризикованість ситуації і відповів жорстко: «Келлерман зможе командувати армією так само добре, як і я, але з'єднати в Італії Келлермана і мене означає все втратити. Краще один поганий генерал, ніж 2 хороших. Війна, як і управління державою це справа, яка потребує такту». Погрожуючи тим, що піде у відставку Бонапарт добився свого і уряд відступив [1, с. 68].

15 травня Бонапарт вступив в Мілан. Італійські патріоти вітали французькі війська, міські низи та селянство сподівалося покращити своє положення[4, с. 111]. Пізніше Стендаль запише враження від побаченого в той день: «З часу битви при Монтенотте народ Ломбардії всією душею бажав якнайшвидшої перемоги французів. Бонапарт, вступаючи в місто, побачив численну національну гвардію, одягнену в ломбардські кольори - зелений, білий і червоний. Крики "Віват" лунали в повітря, ввечері цього прекрасного дня французька армія і міланський народ вже були друзями» [3, с. 287]. Пізніше ці люди та їх нащадки збудують молоду італійську державу, описані ломбардські кольори стануть її прапором.

Такий неважливий на перший погляд епізод війни як битва при Лоді все ж зіграв доволі значну роль. Про молодого генерала почала дізнаватися Європа, а особливо революційна Франція. Багато хто побачив в ньому майбутнього політика, а головне сам Бонапарт почав задумуватися про політичну кар'єру. З'являється перший конфлікт з урядом, що став підвалиною до майбутнього становлення Наполеона головною політичною фігурою Франції. Прослідковуємо також зародження ідеї італійської нації і передумови становлення італійської держави.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Бонапарт Н. Наполеон. Избранные произведения, Т.1. М.: изд. Народногкомиссариата обороны. 1941. 351 с.
2. Клаузевиц К. Итальянский поход Наполеона Бонапарта 1796 года. М.: Государственное военное издательство наркомата обороны союза ССР. 1939. 232 с.
3. Стендаль. Собрание сочинений в пятнадцати томах. Том 11. М.: Правда, 1959. 438 с.
4. Тарле Е.В. История Италии. СПб.: Типография акц. Общ. Брокгаузь-Эфронъ. 1901. 191 с.

Дериземля П.А.,

*студентка I курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.*

*Науковий керівник – Жуков О.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С. Макаренка*

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ МІЖ США ТА УКРАЇНОЮ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ

Розбудова стосунків із західноєвропейськими державами створювало умови для відновлення давніх політичних, економічних, культурних, духовних зв'язків України з європейською цивілізацією, прискорення демократизації,

проведення ринкових реформ та оздоровлення національної економіки. Водночас таке співробітництво стало підґрунтям для розширення участі України в європейських структурах та майбутнього інтегрування її господарства до загальноєвропейського і світового економічного простору. В цьому контексті особливе значення для України мали і мають відносини із Сполученими Штатами Америки як країною, політика якої суттєвим чином впливає на розвиток міжнародних подій.

Обережність, інерційність була притаманні офіційному Вашингтону в період «перебудови»: він дбав насамперед про належні стосунки з Москвою щодо проблем глобальної безпеки.

Одне з пояснень «москвоцентричного» підходу у Вашингтоні полягало, очевидно, й у тому, що в перших документах народних рухів у СРСР (у тому числі не тільки Народного Руху України, а й радикальнішої антикомуністичної Української Гельсінгської Спілки) містилися вимоги нового союзного договору і, відповідно, фактичного утворення конфедерації. Тому на Заході багато фахівців із національних проблем думали не стільки про трансформацію «радянської партії-держави», скільки більшу республіканську автономію в межах радянської системи. Але найважливішою причиною для обережної офіційної позиції щодо народних рухів у СРСР було небажання Вашингтона порушити діалог з Горбачовим із широкого кола питань безпеки. Американська дипломатія вже обрала новий, «революційний» підхід: вийти «поза межі стримування» СРСР

Практичні наслідки вищезазначених проблем для американської зовнішньої політики почали відчуватися 1990 р. Після республіканських виборів у березні народні рухи дедалі більше схилилися до ідеї незалежності (незалежність України була де-факто проголошена метою Руху в жовтні 1990 р. Але американські урядовці й багато провідних радянологів усе ще розглядали Україну й Білорусь як головних прихильників спроб Кремля зберегти СРСР. Це створило серйозний розрив у підходах українського національного руху та офіційного Вашингтона. До 1990 р. не було суперечностей між американською риторикою на підтримку самовизначення націй і програмними документами народних рухів. Тепер розбіжності стали наочними.

Ще більш динамічними і визначеними українсько-американські відносини стали після того, як на президентських виборах 1994 року переміг Л.Кучма. Це стосувалося не тільки політичної сфери, але, й, що особливо важливо, - економічної співпраці.

Другий етап україно-американських відносин розпочався проголошенням США 1994 року "роком України". Саме з цього часу потепління у ставленні до України з боку США, що намітилося у 1993 році, стало очевидним. Адміністрація Білла Клінтона розпочала вести політику активного залучення України до світового співтовариства та його інститутів, а також активної задіяності у процесі її демократизації та здійсненні ринкових реформ.

Саме за часів президентства Білла Клінтона популярними стали концепції Збігнева Бжезінського та Шермана Гарнетта про геостратегічну важливість України на пострадянських теренах для забезпечення національного інтересу

США та безпеки в регіоні.

Ставши без'ядерною державою, Україна здобула вагомий міжнародний авторитет і зробила дуже важливий крок на шляху поглиблення партнерських відносин із США. Політичні контакти двох країн набули ще більшої інтенсивності.

І все ж описаних вище досягнень виявилось недостатньо. З часом бачення геостратегічної важливості місця України на Заході, та особливо у США, почало змінюватися. У американської сторони на зміну самодостатньому сприйняттю потенційного впливу, який Україна могла б справляти на забезпечення безпеки в регіоні, прийшло усвідомлення того, що без внутрішнього зміцнення держави її потенціал не можна буде використати. Проте попередні тривалі розмови про "ключову роль України" дали привід українським урядовцям вважати, що до євроатлантичної спільноти можна повноправно долучитися виключно за рахунок власного геостратегічного розташування, не прикладаючи особливих зусиль для внутрішнього розвитку

В результаті можна сказати, що Україна займає важливе значення в зовнішній політиці Сполучених Штатів Америки. Особливі відносини з якою в 1994-1995 рр. почали розглядатися багатьма політиками і експертами в США як спосіб стримування неоімперської політики Росії.

Отже, аналіз українсько-американських відносин дає підстави стверджувати, що політика США стосовно України, як зазначалося вище, базується на нинішньому зовнішньополітичному курсі американської адміністрації, спрямованому на встановлення нового світового порядку, в якому б Америка посідала домінуючі позиції. Вашингтон чудово розуміє велике значення України для майбутнього розвитку Європи загалом і східноєвропейського регіону зокрема – її важливе геополітичне становище, вагомість українсько-російських відносин як лакмусового папірця для регіональної політики Росії. За думкою американських аналітиків, без України імперські амбіції Росії не зможуть бути реалізовані, тому американське керівництво активно виступає за геополітичний відрив і протиставлення України – Росії.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Україна на міжнародній арені: Зб. Документів і матеріалів: 1986 - 1990 рр. //Упорядник Ю.К.Качуренко. - К.: Україна, 1993
2. Україна на міжнародній арені: Зб. Документів і матеріалів: 1991 - 1995 рр. //Упорядник Ю.К.Качуренко. - К.: Україна, 1998
3. Історія України ХХ -- початку ХХІ століття: Навч. посіб. Рекомендовано МОН / Панченко П.П., Барановська Н.П., Падалка П.П. та ін.; За заг. ред. В.А. Смолія. -- К.Знання, 2004.
4. Гайдуков Л.Ф., Кремень В.Г. та ін. Міжнародні відносини та зовнішня політика. - К.: Либідь, 2001. - С. 624
5. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. К.: Критика, 2004
6. Каменський Є., Шашкевич А. Політика США щодо України. - К., 1998.
7. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні відносини ХХ сторіччя. - К.: 1999
8. Литвин В.М. Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ ст.) / НАН України; Ін-т історії. - К.: Наук. думка, 2001.

Дюбченко Є. А.,
студентка II курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.
Науковий керівник – Жуков О.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка

СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ МАНДАТНОЇ СИСТЕМИ ЛІГИ НАЦІЙ

Досліджуючи структуру мандатної системи, можна побачити, що вона ставить за головну мету все ж таки не тільки розглядати нові колонії як здобич війни, що просто передається під колоніальне правління іншої держави, а й створити систему контрольованого управління під наглядом Ліги Націй як організації, що забезпечує контроль та дотримання норм міжнародного права. Очевидно, що ця система має міжнародний характер, хоча прямими адміністративними повноваження наділяються окремі держави-члени – мандатарії. Баланс повноважень мандатарія, з одного боку, та нагляду з боку Ліги Націй, з іншого боку, відображає політичний компроміс, хоча й демонструє певні недоліки. Справа в тому, що Ліга Націй насправді не мала достатніх юридичних повноважень брати під свій безпосередній контроль колоніальні території, навіть якщо мандатарій не виконував зобов'язання, що передбачені мандатом.

Під час дослідження мандатної системи слід розрізняти різні цілі, задля досягнення яких власне й була створена така система. Однією з основних політичних ідей, що стояли за системою, було запобігання експлуатації корінних народів на залежних територіях. Ця мета була доповнена цілком сприяння добробуту та розвитку людей. Ці політичні наміри були реалізовані та підтримані низкою принципів. В першу чергу, основою мандатної системи були два елементи: принцип неприєднання території, з одного боку, та управління нею як прояв «священної місії цивілізації», з іншого [2, с. 70].

Та обставина, що мандатарії повинні були управляти територіями, на які поширювались повноваження мандату, без їх анексії, водночас певною мірою протидіючи імперським бажанням існуючих колоніальних держав, не вирішувала питання про те, чи має така територія суверенітет. Вважалося, що підмандатні території ще не були здатними до проголошення суверенітету, що означало б самовизначення у всіх відношеннях. За колоніальної системи керовані колонії не мали власного суверенітету, і всі повноваження стосовно управління належали колоніальній владі. Мандатарії, на відміну від колоніальних влад, керували територіями відповідно до умов мандату та від імені Ліги Націй. Отже, управління підмандатної території здійснювалось лише згідно з наданими правами за певним мандатом, а також заборонялися работоргівля, торгівля зброєю і алкоголем.

Статут Ліги Націй не згадує питання суверенітету підмандатних територій. Стаття 22 лише зазначає, що вони перестали перебувати під суверенітетом держав, що керували ними до Першої світової війни. З подальшого формулювання випливає, що самі території ще не готові до

проголошення суверенітету. Участь Ліги Націй у мандатній системі як наглядача над мандатаріями також не передавали територіального суверенітету ні самій організації, ні мандатарію, який здійснював свої повноваження відповідно до мандату. Як результат, підпорядковані території залишались суб'єктами, діяльність яких регулювалась міжнародним правом, але самі вони офіційно не визнавались суб'єктами міжнародного права [1, с. 159].

Принцип управління територіями як «священної місії цивілізації» був розроблений таким чином, щоб запобігти імперській експлуатації територій, на які поширювались повноваження. Натомість управління з боку мандатарія повинно було всебічно сприяти освоєнню території для благополуччя корінного населення. Складність поняття «священна місія» полягає перш за все у відсутності його змісту в міжнародному праві. Окрім цього, цей термін не має конкретного юридичного чи навіть політичного значення, і підтверджує скоріше моральний обов'язок піклуватися про підмандатні території. Незважаючи на те, що ідея, що лежить в основі системи, відображається використанням терміну «священна місія», вона не дає вказівок щодо того, як насправді виконувати функції мандатарія. Крім того, цей термін не може бути використаний для контролю ефективності управління державою-мандатарієм певної території згідно з мандатом. Це було змінено лише після створення Організації Об'єднаних Націй та встановлення принципу самовизначення, коли, відповідно, й відбувся остаточний крах мандатної системи.

Відповідно до пункту 7 статті 22 мандатарій мав щороку повідомляти про ситуацію на підмандатних територіях, якими він керував, забезпечуючи баланс між власними повноваженнями та наглядом Ліги Націй [1]. Ці звіти мали бути подані Раді Ліги Націй. Однак, відповідно до пункту 9 статті 22 Статуту, Ліга Націй створила так звану Постійну мандатну комісію для вивчення річних звітів та консультування Ради з питань, пов'язаних з мандатною системою [1]. Однак така система звітності навряд чи була достатньою, адже вона не супроводжувалася додатковими засобами впливу на поведінку держав, коли вони не виконували своїх зобов'язань щодо звітності або суттєво виходили за рамки своїх повноважень на підмандатних територіях.

Важливим елементом, який було запроваджено мандатною системою, була можливість подання петицій особами. У Статуті Ліги Націй прямо не згадувалось право на клопотання. Також не згадувалось про таке право в текстах різних мандатних угод. Але Рада Ліги Націй створила систему прийняття петицій від підмандатних територій у 1923 році. Вона, серед іншого, служила засобом збору додаткової інформації про ситуацію на певній мандатній території для Постійної мандатної комісії. Однак ця система подання петицій навряд чи виступала ефективною процедурою для зміни мандатної системи. Петиції від мешканців територій, на які поширюється мандат, приймались лише в тому випадку, якщо їх передавав сам мандатарій, який міг або утриматися від передачі таких петицій, або сфальсифікувати їх.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Илюхина Р. М. Лига Наций 1919–1934. Москва : Наука, 1982. 357 с.

2. Пономарев М. В. История стран Европы и Америки в Новейшее время. Москва: Проспект, 2010. 416 с.
3. Фадеева И. Два лика колониализма. Азия и Африка сегодня. 1994. № 12. с. 36-38.

Ель-Балеугі Я.М.,
студентка I курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
Науковий керівник - Богатирчук К.О., к.і.н., старший викладач
НПУ імені М.П. Драгоманова

РЕЛІГІЙНИЙ ФАКТОР В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ У ХХІ СТОЛІТТІ

Релігія - це сукупність вірувань і віровчень, наявних у суспільстві. Загалом релігія посідає неабияке місце у житті людини, адже вона охоплює майже усі сфери життя суспільства і має неабиякий вплив на них. Без сумніву можна сказати, що релігія почала впливати і на міжнародні відносини. Особливо вплив релігії на міжнародні відносини почав відстежуватися на функціональному рівні. І, можна помітити, що протягом останніх десятиліть у світі виникає ще більше конфліктів та війн, і одною з основних причин їх існування є релігійний фактор. Тож актуальність дослідження релігійного фактору в міжнародних відносинах є очевидною.

Питання релігії у міжнародних відносинах розкривають як вітчизняні, так і іноземні науковці. Зокрема, серед вітчизняних науковців, що висвітлюють дане питання, варто виокремити Т. А. Поду, М. М. Палінчака, В. І. Стратюка, Д. О. Адамчука тощо[1;2;3;4].

Метою дослідження є проаналізувати значення релігії як чинника міжнародних відносин та з'ясувати його важливість і вплив на сучасні міжнародні відносини.

У ХХІ ст. вплив релігійного чинника на міждержавні, міжнародні, регіональні відносини стає активнішим. По-перше, це спричинено розвитком глобалізації та інтеграції міжнародних зв'язків, по-друге, розвитком феномена активного розвитку релігійних мереж у світі. По-третє, релігію активно використовують у політиці заради досягнення певних цілей. По-четверте, в світі активно поширюється «глокалізація» – взаємодія і синтез глобальних ідей, що поширюються завдяки глобалізації[1, с. 132].

Загалом, варто зазначити, що релігійний фактор у міжнародних відносинах виявляє себе досить неоднорідно у різних частинах земної кулі, хоча присутній повсюди. Це безпосередньо залежить від схеми поширення релігій (особливо світових). Історично склалося, що цей процес набув ознак закономірного явища, що відобразилося на сучасній географічній карті релігій. Сучасній міжнародно-політичній науці властивий поділ світу на релігійні макрорайони. Виділяють 20 таких макрорегіонів. Характер міжконфесійних відносин в їх межах має свою специфіку. У деяких частинах світу, наприклад в Америці, релігійна ситуація є порівняно нескладною. Немає підстав для виникнення конфліктів на релігійному ґрунті в Австралійсько-Океанійському макрорегіоні. Своєрідна структура міжконфесійних відносин із домінуванням

християнських вірувань робить цей регіон одним із найсприятливіших у плані релігійних конфліктів[2, с. 2].

Істотне значення релігії особливо характерне для країн Близького Сходу, де вона залишається активною силою, що впливає на ідейно-політичне життя суспільства, на атмосферу політичної боротьби, а у ряді випадків і на стан міждержавних відносин. Релігія в цих країнах – реально існуючий та довгостроковий чинник, що накладає відбиток на всі суспільно-політичні процеси [2, с. 3].

Релігійні питання відіграють важливу роль і в Україні. Не дивлячись на проблему створення Єдиної Помісної Православної Церкви, яка за 25 років незалежності України так досі і не знайшла свого вирішення, церква в Україні не лише має високий рівень суспільної довіри, але й має великий вплив на суспільно-політичні процеси. За даними соціологічної служби Центру Разумкова, станом на 2016 р. 70,4% громадян України визнали себе віруючими, а 34% впевнені в тому, що релігія є елементом політичного життя, але при цьому 55% респондентів певні, що церква не має втручатися у державні відносини. Церква неодноразово висловлювала свою позицію з приводу процесів, що відбуваються в країні та світі. Так, під час Помаранчевої революції осені-зими 2004 р. та Революції Гідності осені-зими 2014 р. святі отці різних церков молилися за мир і злагоду в Україні. Також Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організації неодноразово виступала з заявами у зв'язку з суспільно-політичними подіями кінця 2013 - початку 2014 рр., анексією Кримського півострова та бойових дій на Сході України. У всіх цих подіях Церква фактично стала на бік громадянського суспільства та на захист миру, територіальної цілісності та суверенітету України [3, с. 154].

Аналізуючи динаміку, можна стверджувати, що вплив релігійного чинника на міжнародні відносини не є однозначним і сталим. Відомий американський політолог і соціолог С. Хантінгтон зазначав, що конфлікти у світі та у сфері міжнародних відносин в подальшому будуть спричинятися не лише економічними чи територіальними суперечками, а й культурними та релігійними чинниками, тобто стануть міжцивілізаційними. Тобто державам і народам у майбутньому навряд чи вдасться позбутися впливу релігійного чинника на міжнародні відносини і міжнародну політику. Тому особлива місія міжнародного співтовариства на сучасному етапі його розвитку полягає у широкому розгортанні міжконфесійного діалогу у світовому масштабі, який сприятиме мінімізації деструктивного впливу релігійного чинника на міжнародні відносини та врегулюванню міжнародних конфліктів [4, с. 327].

Отже, можна зробити висновок, що вплив релігійного фактора міжнародних відносин за останні роки посилюється майже у всіх країнах світу. І вже з впевненістю можна сказати, що релігія стала чинником, який почали активно застосовувати тільки заради того, щоб досягти певних політичних, економічних та соціальних цілей на міжнародній арені. Допоки у світі не припиниться це явище, до тих пір ця проблема зберігатиме свою актуальність.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

- 1.Палінчак М. М. Релігійний фактор у міжнародних відносинах. Режим доступу : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26026/1/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D1%96%D1%97%20%D0%A3%D0%B6%D0%9D%D0%A3_%E2%84%96%2012.pdf#page=132
- 2.Пода Т. А. Вплив релігійного фактора на міжнародні відносини у XXI столітті. Режим доступу : <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/download/9545/11999>
- 3.Стратюк В. І. Релігія як фактор впливу на сучасні міжнародні відносини. Режим доступу : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/11/35.pdf>
- 4.Адамчук Д. О., Комарницький В. М. Релігійний чинник у міжнародних відносинах: стаття / Адамчук Д. О., Комарницький В. М. : Ужгородський національний університет, 2018. С. 325-328.

Єленевська А.М.,

*студентка I курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.*

*Науковий керівник – **Сокирська В.В.,** д.і.н., професор
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ДІЯЛЬНІСТЬ, РОЛЬ ТА МІСІЯ ОБСЄ В УКРАЇНІ ТА НА ДОНБАСІ

Після розпаду Союзу РСР Україна стала незалежною державою і на правах його правонаступниці вже 30 січня 1992 року набула повноцінного членства Парламентській асамблеї Наради з безпеки і співробітництва в Європі (пізніше – ОБСЄ). З того часу Україна бере участь у роботі всіх колективних керівних органів Організації (саміти держав-учасниць ОБСЄ, засідання Ради міністрів і Постійної ради ОБСЄ), виробленні й прийнятті ними рішень з різних аспектів її діяльності.

Це означає, що на ОБСЄ покладається завдання сприяти безпеці України. Тому за ініціативою уряду України в серпні 1994 року було засновано Місію ОБСЄ в Україні. Свою діяльність Місія розпочала 24 листопада 1994 року. Основну її увагу було зосереджено на питаннях підтримки суверенітету, територіальної цілісності й непорушності кордонів України, що відповідає основоположним принципам ОБСЄ. Активно працюючи у цьому напрямі, Місія зробила позитивний внесок у справу стабілізації ситуації в Автономній Республіці Крим. У зв'язку з виконанням свого мандату, 30 квітня 1999 р. Місія ОБСЄ в Україні завершила свою роботу. Це стало першим в історії Організації випадком, коли Місія ОБСЄ припинила своє існування саме завдяки успішному виконанню покладених на неї завдань.

За результатами дво- та багатосторонніх переговорів стосовно нових форм співробітництва нашої держави з інститутами Організації було прийнято рішення щодо заснування посади Координатора проектів ОБСЄ в Україні [1]. Він розпочав свою роботу відповідно до рішення Постійної Ради ОБСЄ № 295 від 1 червня 1999 р. і Меморандуму про взаєморозуміння між ОБСЄ і Урядом України щодо створення нової форми співробітництва, підписаного 13 липня 1999 року й ратифікованого Верховною Радою України 10 лютого 2000 року. Завдання Координатора і його офісу полягає у підготовці й реалізації в Україні

різного роду проєктів відповідно до компетенції ОБСЄ та забезпечення їхнього фінансування за рахунок виділення цільових коштів міжнародними організаціями (як державними, так і недержавними) чи іншими державами-учасницями ОБСЄ.

Належна увага у співробітництві України з ОБСЄ приділяється також сприянню у просуванні кандидатур від України для роботи у польових підрозділах ОБСЄ. Представники України брали участь у місіях ОБСЄ в Грузії, Боснії і Герцеговині, Хорватії, Косово, групі помічників Особистого представника Діючого Голови ОБСЄ в Нагірному Карабасі, Місії ОБСЄ в Таджикистані й центрі ОБСЄ в Бішкеку тощо [1].

Зважаючи на порушення Російською Федерацією своїх зобов'язань стосовно гарантування територіальної цілісності та суверенітету України, її військове вторгнення на територію нашої держави та ескалація напруги в Україні та навколо неї у зв'язку з агресивними діями російської сторони, 21 березня 2014 року за результатами тривалих переговорів держави-учасниці ОБСЄ прийняли рішення про направлення в Україну Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ (СММ ОБСЄ). Згідно з прийнятим рішенням, СММ збирає інформацію та повідомляє держави-учасниці про безпекову ситуацію у зоні відповідальності, встановлює та інформує про факти інцидентів, включно щодо порушення базових принципів та зобов'язань в рамках ОБСЄ, здійснює моніторинг ситуації із дотримання прав людини та основних свобод, сприяє діалогу з метою зменшення напруженості та нормалізації ситуації [2].

Спільною Декларацією міністрів закордонних справ України, Франції, Німеччини та РФ (Берлінська Декларація від 2 липня 2014 р.) було погоджено, що Росія надасть доступ міжнародним спостерігачам ОБСЄ до російської території для моніторингу пунктів пропуску «Донецьк» та «Гуково». 24 липня 2014 р. держави-учасниці ухвалили рішення про започаткування Місії спостерігачів ОБСЄ на російських пунктах пропуску «Гуково» та «Донецьк». 20 спостерігачів здійснюють почерговий моніторинг на цих пропускних пунктах [1].

Станом на 2021 рік на Сході України активно здійснюється спеціальна місія спостерігачів ОБСЄ. У спільній заяві глави МЗС Німеччини і Франції зазначили, що «дуже уважно» спостерігають за рухом військ Росії на кордоні з Україною. У зовнішньополітичних відомствах Німеччини і Франції висловили занепокоєння ситуацією на Донбасі та переміщеннями військ Росії на кордоні України. На цьому речники французького і німецького МЗС заявили у спільній заяві, оприлюдненій ввечері суботи 3 березня 2021 р.: «Німеччина і Франція занепокоєні зростанням числа порушень перемир'я, після того як у липні 2020 року ситуація на Сході України стабілізувалася. Ми дуже уважно спостерігаємо за ситуацією, особливо за переміщенням російських військ, і закликаємо сторони до стриманості та негайної деескалації» [3]. У своїй заяві речники МЗС двох країн знову висловили підтримку суверенітету та територіальній цілісності України в її міжнародно визнаних кордонах.

У четвер, 1 квітня 2021 р. речник Держдепартаменту США Нед Прайс заявив про те, що Вашингтон застерігає Росію від «заякування» Києва на тлі

повідомлень про нарощування російської військової присутності на кордоні з Україною. Він також згадав, що раніше міністр оборони США Ллойд Остін і держсекретар Ентоні Блінкен подзвонили своїм українським колегам, щоб наголосити на підтримці України з боку США [2].

Своєю чергою, у п'ятницю 2 квітня 2021 р. глава МЗС Великобританії Домінік Рааб провів телефонну розмову зі своїм українським колегою Дмитром Кулебою, у якій запевнив у підтримці суверенітету та територіальної цілісності України: «Ми глибоко занепокоєні, - заявив він, – російською військовою активністю, яка загрожує Україні» [2].

Отже, як висновок вище написаного, ОБСЄ робить великий внесок і відіграє не маленьку роль в житті України протягом вже багатьох років. На разі, ми можемо щодня спостерігати за миротворчою місією на Донбасі та те як реагують на це країни Європи.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Моніторингова місія в Україні <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine>
2. ОБСЄ в Україні (інтернет джерело) <https://www.osce.org/project-coordinator-in-ukraine>
3. Думка Німеччини та Франції, що до ситуації на Сході (інтернет джерело) <https://www.dw.com/uk>

Єрмолаєва А.Ю.,

*студентка II курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.*

*Науковий керівник – Жуков О.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ЛІГА АРАБСЬКИХ ДЕРЖАВ – ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ, ЗАВДАННЯ ТА РОЛЬ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Прагнення людей об'єднуватися існує ще з незапам'ятних часів, тому не дивно, що за історію людства створювалася велика кількість різних світових організацій, об'єднань, коаліцій, які мали різні цілі. Об'єднання не обійшло й історію арабських країн. Зважаючи на події того часу, а саме Друга Світова війна, коли майже весь світ було втягнуто в бойові дії, не дивно, що такі країни як Сирія, Єгипет та інші країни Близького Сходу та Північної Африки мали на меті створення міцного союзу. Після завершення війни, шість незалежних країн, а саме Єгипет, Ємен, Ірак, Саудівська Аравія, Сирія та Ліван продовжували йти до об'єднання, що робили ще під час війни.

Ідею створення запропонувала Англія. Звичайно королівство, як великий колонізатор, бажало мати вплив на близькосхідних територіях. Вони були потрібні через велику кількість нафти. Спочатку ідею співпраці хотіли реалізувати представники правлячої династії Хашимітів в Ірані та Йорданії, але вони не отримали підтримки. Пізніше Єгипет вирішив спробувати впровадити план співпраці. Напевне країни й справді зацікавилися цією пропозицією, бо у 1943 році, вони почали збиратися для обговорення створення коаліції. Сьомого жовтня 1944 року на дипломатичній місії, що відбувалася в Александрії,

представники країн підписали протокол про наміри об'єднати країни, що стало останнім кроком для досягнення поставленої мети.

Об'єднання відбулося в Каїрі, двадцять другого березня 1945 року. Також в цей день зафіксували цілі та завдання Ліги арабських держав (ЛАД). Її першими членами на той час стали Трансйорданія, Саудівська Аравія, Єгипет, Ліван, Сирія та Ірак. Пізніше п'ятого травня 1945 року до них залучився Ємен [4, с. 37].

Ліга підтримує дипломатичні відносини з багатьма країнами та організаціями. Ліга арабських держав підтримує відносини з Африканським союзом. В 1977 році вони заявили про співпрацю в економічних та політичних питаннях. Також були підписані договори для укріплення та покращення їх союзу.

У Ліги сильні економічні відносини з Китаєм. Вже тривалий час вона є найбільшим постачальником нафти для Піднебесної. Вони навіть розробляють проект по виробництву чистої енергії. Ці відносини допомагають і з пандемією коронавірусу. Пекін направив медичну допомогу арабським країнам, що викликає ще більшої підтримки в арабському світі [2].

Також ЛАД докладає зусилля для укріплення співпраці з європейськими країнами. Вони слідкують за відношенням Європи до арабських питань, за політичними ситуаціями в країнах, організують спільні форуми чи підписують меморандуми про взаєморозуміння [5].

З 2018 року в Україні випускають журнал «Україна по-арабськи - Економічний вісник». В цьому журналі публікуються перспективи співробітництва України з країнами Близького Сходу. Цей журнал створений для залучення інвесторів. Хоча арабський світ важливий партнер для України, на даний момент торгівля з ними становить дуже малий відсоток, тому автори цього журналу мають на меті виправити цю ситуацію [1].

Переміщення населення, це ще одна проблема з якою стикається арабський світ. Через конфлікти на територіях Іраку, Сирії та Ємену, велика частка населення переселяється, бо вони хвилюються за свою безпеку та життя. Станом на 2019 рік, нараховують 53% біженців які змушені тікати в безпечні зони арабських країн, а в усьому світі їх близько 67%. Співпраця ООН та Ліги спрямована на надання прав та вільного доступу до захищених місць з яких їх не будуть проганяти, реєстрацію людей під статусом біженців, укорінення ризиків насильства та експлуатації, посилення перевірки про надання громадянства для біженців і багато чого іншого [3].

Ліга арабських держав має багато завдань: покращення економічного стану держав членів союзу, залучення підтримки інших держав та організацій для розв'язання проблем на Близькому Сході та в Північній Африці, збереження безпеки та життя емігрантів з країн, які знаходяться у стані війни, захищати суверенітет країн членів.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Україна по-арабськи. URL: <http://arab.com.ua/ru/pershi-v-ukraini-ekonomichni-arabomovni-jurnal-ukraini-po-arabski--ekonomichni-visnik-vihodit-za-pidtrimki-icc-ukraine>
2. Arab League will not interrupt its cooperation with China. URL: <http://infobrics.org/post/31341/>

3. Cooperation with League of Arab States. URL: <https://www.unhcr.org/eg/what-we-do/las-cooperation>
4. Joe Hammoura, Irfan kaya Ülger. The Arab League: From Establishment to Failure // e-journal of Social and Legal Studies. 2018. №4. С 35 – 53.
5. League of Arab States. URL: <http://www.leagueofarabstates.net/ar/Pages/default.aspx>

Жуков О.В., *к.і.н., старший викладач*
Багтіяров Е., *студент IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)*
СумДПУ імені А.С. Макаренка

ПЕРЕГОВОРИ США З НІМЕЧЧИНОЮ ТА АНГЛІЄЮ ЩОДО КОРЕЮ (ГРУДЕНЬ 1904 – СІЧЕНЬ 1905 рр.)

На початку ХХ ст. Далекий Схід перетворився на регіон, у якому гостро зіштовхувались інтереси найбільш розвинених держав. Крім Великобританії, Франції та США, у ситуацію в регіоні почали активно втручатися Російська та Німецька імперії. Усе виразніше стали виявлятися агресивні прагнення Японії. Особливої уваги, в цьому контексті, заслуговує питання визначення долі Кореї, яка поступово стає сферою інтересів «великих держав».

Питаннями міжнародних відносин на Далекому Сході, на сьогоднішній день, займається низка дослідників. Серед них можна виокремити роботи О.Л. Гальперіна [2], Б.О. Романова [3], Б.Я. Аваріна [1], в яких детально аналізуються причини та наслідки дій «великих держав».

Американська дипломатія на чолі з Рузвельтом поспішала домовитися з корейського питання з Німеччиною за рахунок надання їй прав на Маньчжурію вже до переобрання його президентом в 1904 р. Зручним предметом до того для обговорення послужило повідомлення газети «The New York Sun» про чутки щодо переговорів Англії з іншими європейськими державами по долині Янцзи. До запропонованої 11 серпня німецькому послу у Вашингтоні В. Штернбургу «мирну програму» Рузвельта поряд з пунктом про залишення Кореї під японським впливом був включений пункт про нейтралізацію Манчжурії, поставленої під контроль китайського віце-короля, якого призначає Німеччина. [3, с. 342-343]. Прийняття цієї програми мало на увазі дотримання США антианглійського курсу щодо заняття Німеччиною Маньчжурії в обмін на визнання Німеччиною першості за Сполученими Штатами в справах Тихого океану. Крім цього, кайзеру було дано обіцянку обговорювати і погоджувати з ним всі кроки щодо справ на Далекому Сході. На початку 20-х чисел листопада 1904 р Штернбург під приводом «стану здоров'я» прибув до Берліна «зі спеціальними дорученнями президента Рузвельта». 24 грудня рейхсканцлер Німецької імперії Б. фон Бюлов представив Вільгельму «промеморію Штернбурга», що містила «погляд американського уряду на міжнародне становище». [3, с. 343-349].

Одночасно американською стороною велися переговори з Великобританією. Рузвельту настільки потрібна була Англія в якості союзника, що він висловив бажання особисто вести з нею таємні переговори, проте досвідчені англійські дипломати поставилися до нього тоді насторожено. Глава

міністерства закордонних справ Великобританії Ленсдаун вважав, що йому «краще перебувати в ізоляції, ніж мати справу з шорсткою політикою Рузвельта» [4, с. 149]. Коли в Вашингтон стали надходити відомості про неминуче падіння Порт-Артура і, в зв'язку з цим, результат російсько-японської війни був уже очевидний, Рузвельт вдався до рішучих дій, зробивши змову з лондонським кабінетом. На той час, як Штернбург прибув з Берліна в Нью-Йорк, в Вашингтоні 7 грудня було отримано лист близького друга Рузвельта Спрінг-Райса, першого секретаря посольства Англії в Петербурзі, на підтримку рузвельтівського курсу на «єдність позицій Англії та США». У листі англієць ділився своїми побоюваннями, «якби Німеччина не зайняла місце Франції в прихильності до Росії», і якби посередництво не відбулося без участі Англії і Сполучених Штатів. Президент Т. Рузвельт в цілях дотримання секретності використовував Спрінг-Райса як зв'язуючу ланку для передачі своїх рішень англійському урядові. 27 грудня Рузвельт в Лондон направив свого роду лист-запрошення Спрінг-Райсу, який починалося з виразу його основних побоювань з приводу можливого укладення союзу між Японією і Росією після закінчення війни. Лист було передано Спрінг-Райсом до зовнішньополітичного відомства Англії. Російська історіографія з цього питання приходить до висновку, що Рузвельт пропонував Англії співпрацю при будь-якому розвитку подій, які складуться на Далекому Сході незалежно від того, хто вийде з російсько-японської війни переможцем. Метою цієї співпраці має стати забезпечення вигідних для Англії і США умов миру. [2, с. 187-188].

Таким чином, Рузвельт в переговорах з Великобританією, в якості аргументу використовував небезпеку з боку Японії (точніше, можливості створення російсько-японського альянсу), а в переговорах з Німеччиною – указував на загрозу з боку Росії. Деннет наводить запис щоденника держсекретаря Хея від 1 січня 1905 р згідно з якого «президент був досить твердий в своїй думці, що ми не можемо дозволити Японії, щоб у неї вдруге забрали результати її перемоги». [3, с. 149]. Рузвельт направив всі сили на те, щоб запобігти утворенню союзу Німеччина – Франція – Росія – Японія, вдавшись до аргументу про те, що «поки Японія зацікавлена в Кореї, Маньчжурії і Китаї, її природним ворогом є Росія». Після обговорення листа Т. Рузвельта Лондон відразу приступив до налагодження англо-американського альянсу з метою зміцнити позиції Японії проти Росії. В ході телеграфного листування легко було узгоджено вимоги Японії по Кореї і Порт-Артуру. 28 січня 1905 р англійському послу в США Дюрану надійшла телеграма з умовами миру, серед яких було «невід'ємна» умова про те, що «Корея повинна перебувати у виключній сфері японського впливу і там не повинно бути допущено ніяких спеціальних російських інтересів». У той же день Рузвельт, мотивуючи поступку, зроблену в інтересах японців, написав Хею: «Ми не можемо заступитися за корейців проти Японії. Вони не можуть навіть самі себе захистити». Тим самим Рузвельт виправдовував надання США підтримки агресії Японії в Кореї. 30 січня Дюран повідомляв своєму уряду про дане завчасно Рузвельтом погодження «за всіма пунктами» із заявленою напередодні позицією Лондона про те, що «якщо успіхи Японії будуть закріплені, вона буде

мати право наполягати на утриманні Порт-Артура і переважному впливові в Кореї». [3, с. 150] до того ж Рузвельт запропонував британському уряду не тільки продовжити п'ятирічний англо-японський договір 1905 р але і внести деякі зміни в текст договору, що стосуються визнання переважних інтересів і прав Японії в Кореї, прагнучи, таким чином закріпити умови про передачу Кореї Японії.[4, с. 173] узгоджена політика Англії та США щодо Кореї досягла початкової мети Рузвельта: взаїмні інтереси були забезпечені шляхом угоди з Японією за рахунок долі багатомільйонного корейського народу. 5 лютого Спрінг-Райс вже перебував у Вашингтоні на особистій зустрічі з Рузвельтом, причому за два дні до цього відбулася зустріч Рузвельта з Штернбергом. За відомостями, наведеними А.Л. Гальперінім, після цієї зустрічі Спрінг-Райс через два дня попрямував в Лондон, де відразу після прибуття 21 лютого він відвідав російського посла в Лондоні Бенкендорфа. Англійський дипломат переконав Бенкендорфа прийняти посередництво Рузвельта в мирних переговорах, щоб обійти Францію, також претендувала на участь у врегулюванні питань, пов'язаних з компенсаціями воюючим сторонам.

В результаті паралельного співпраці Рузвельта з Англією і Німеччиною Японія отримала повну свободу дій щодо Корейського півострова, в той же час США домоглися центрального місця серед європейських держав в посередницької політиці на Далекому Сході, що дозволяло їм забезпечити там свою повноцінну присутність в якості «господаря становища».

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Аварин В.Я. Борьба за Тихий океан. Агрессия США и Англии. Их противоречия и освободительная борьба народов. Москва, Наука.1952. 671 с.
2. Гальперин А.Л. Дипломатическая подготовка Портсмутской мирной конференции мирной конференции японо-англо-американским блоком // *Исторические записки*. 1955. т. 50. С. 69 – 223.
3. Романов Б.А. Очерки дипломатической истории русско-японской войны (1895 – 1907) Акад. наук СССР. Ин-т истории. Москва, Ленинград: Изд-во Акад. Наук СССР, 1955. 695 с.
4. Millard Thomas F. America and the Far Eastern Question; An Examination of Modern Phases of the Far Eastern Question, Including the New Activities and Policy of Japan, The Situation of China, And the Relation of the United States of America to the Problems Involved. N.Y.: Moffat, Yard and company, 1909. 574 pp.

Житник С.Ю.,

магістр спеціальності Середня освіта (Історія)

*Науковий керівник – **Вовк О.В.,** к.і.н., доцент*

СумДПУ імені А.С. Макаренка

РАДЯНСЬКА ПРЕСА В УКРАЇНІ ПРО ПРОБЛЕМИ ПОВСЯКДЕННЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1980 рр.

Перебудова ознаменувала не лише зміни в соціально-економічній сфері та політичному устрої країни, але й зміни в культурі, друкованих ЗМІ. Трендом Перебудови стали плюралізм та гласність. Важливою передумовою гласності стало скасування наприкінці 1987 р. Ст.70 (антирадянська агітація) та 190/1 (пособництво антирадянській агітації) [2, с. 342].

Якщо говорити про критику в пресі щодо проблем повсякденності другої половини 1980-х рр., то насамперед слід згадати антиалкогольну кампанію. Було багато статей викривального характеру, щодо випадків вживання алкоголю у тій чи іншій установі або на робочих місцях. Наприклад у газеті «Вечірній Київ» за 29 грудня 1985 р. можна було знайти статтю «Захопили на гарячому». У статті мова йшла про результати проведеного громадськістю рейду по проектним інститутам. Журналісти описували, що готуючись до Нового Року, службовці багато випивали. Частина керівників середньої ланки була звільнена з посад. У березні 1986 р., в газеті «Комсомолец України» було надруковано серію дописів про «негативні наслідки» для суспільства розвиток винного господарства Криму. Журналісти пропонували згорнути виробництво алкогольних напоїв, перепрофілювати підприємства на виробництво соків та інших безалкогольних напоїв. У газеті «Правда України» за 9 вересня 1987 р. у з'явилася стаття В.Ханенка «У всякому стані», в якій мова йшла про поневіряння родини Козирєвих, ветеранів праці, які виростили шістьох синів, однак не могли отримати земельної ділянки [6]. Після появи статті, родина змогла отримати довгоочікувану ділянку. На шпальтах радянських газет можна було знайти статті щодо проституції, наркоманії.

Чимало критики радянського повсякдення другої половини 1980-х рр. можна знайти на сторінках журналу «Перець». Наприклад у №1 за 1987 р. містився відкритий лист прокуророві Вінницької області І.Темченку [1]. У листі зазначалось, що директор Глухівецького заводу залізобетонних виробів, В.Жорняк надав своїй матері квартиру на 160 кв.м. І це при тому, що дружина мала дачу та й сам директор мав квартиру. Зловживання виділенням житла стало буденністю для СРСР періоду Перебудови. Багато осіб отримували квартири, дачні ділянки через хабарі та наявність зв'язків. У цьому ж таки номері містилась стаття П.Стороженка «Куди подіти Івана Даниловича», автор якої стверджував, що на підприємствах масово списувались товари, були численні факти крадіжок та псування майна[5]. У №22 журналу за листопад 1988 р. Г.Літневський у статті «Усім наука» писав, що у багатьох наукових роботах мав місце факт плагіату [3]. У журналі «Перець» за травень 1990 р. (№9) І.Сочинець у статті «Ветерани струнко» наголошує на тому, що про ветеранів Великої Вітчизняної влада згадує лише на 9 травня [4].

Таким чином, з початком Перебудови, журналісти УРСР отримали можливість висвітлювати ті теми, про які раніше було заборонено говорити. Серед тем, в яких критикувалось повсякденне життя другої половини 1980-х рр. слід відзначити антиалкогольну кампанію, хабарництво, питання пов'язанні з житловим будівництвом.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Відкритий лист прокуророві Вінницької області І.Темченку// Перець. 1987. №1.
2. Костилева С. До питання про природу трансформаційних процесів у системі друкованих ЗМІ України другої половини 80-х - першої половини 90-х рр. XX ст. // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвід. зб. наук. пр. 2003. Вип. 9. С.332-352.
3. Літневський Г. «Усім наука» // Перець. 1988. №22. Січень
4. Сочинець І. «Ветерани струнко» // Перець. 1990. №9. Січень
5. Стороженко П. «Куди подіти Івана Даниловича» //Перець. 1987. №1. січень

Заєць Є.О.,
*студентка I курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*
Науковий керівник - Богатирчук К.О., к.і.н., старший викладач
НПУ імені М.П. Драгоманова

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ У ХХІ ст.: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Міграційні процеси були невід'ємною складовою розвитку світу в усі часи. Тема міграції завжди буде актуальною і обговорюваною, адже це той процес, який певним чином стосується кожного громадянина своєї держави. У наш час в міграційні процеси втягнута кожна держава і це має свої переваги і недоліки.

Проблемою міграційних процесів займалися багато науковців серед яких Прибиткова І. М., Маліновська О., Краузе О., В. Т. Васільєв та ін. Не зважаючи на величезну кількість наукових праць, проблема дослідження міграційних процесів є актуальною та реалії сьогодення доводять необхідність подальших досліджень.

Метою дослідження є розкрити процеси міграції в Україні. Проаналізувати протікання цього процесу. Визначити причини та наслідки даної проблематики.

Особливим видом соціальної мобільності є міграція, яка повсякчас була в нашій країні. У сучасних умовах, в умовах глобалізації соціально-економічного життя, проблема міграції, зокрема, робочої сили, є однією з найбільш суттєвих і важливих як для глобалізованого світу, так і для окремих держав, в тому числі і для України. Чисельність мігрантів в Україні, особливо трудових, з кожним роком зростає. Має місце двосторонній процес. З одного боку, зростає кількість українських заробітчан [3, с. 3]. Що ж стосується нашого періоду дослідження, то упродовж 2000-х років в Україні відбувалась диверсифікація потоків міждержавної міграції. Якщо загальний обсяг зареєстрованих переміщень населення між Україною та іншими державами, що включають усіх мігрантів незалежно від напрямків їх пересування і країн, зменшився в цілому в два рази, то в міграційному обміні з країнами далекого зарубіжжя за цей самий період часу він скоротився в 2,2 рази, а з країнами СНД – в 1,9 рази. Внесок країн СНД у валову міграцію збільшився в 2002-2008 рр. з 71,9% до 74,3%, а країн далекого зарубіжжя зменшився з 28,1% до 25,7%. Таким чином, географія міждержавних потоків в Україні поступово набувала рис просторової структури міграційних пересувань в країні, яка існувала ще на початку 1990-х років [1, с. 9-30].

Анексія Криму та конфлікт на сході України призвели до численних вимушених переміщень населення, особливо активних у перші роки конфлікту. Від 2017 р. процеси переселення з невідконтрольних урядові України територій дещо стабілізувалися, а кількість внутрішньо-переселених (ВПО) осіб

становила близько 1,5 млн осіб з невеликими коливаннями. Станом на жовтень 2019 р. на обліку в органах соціального захисту перебували 1,4 млн. ВПО. Більшість із них розміщені в Донецькій (до пів мільйона) та Луганській (до 300 тис.) областях і м. Києві та Київській області (до 200 тис. разом). Численними є ВПО також у Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій областях [2, с. 6].

За даними Кабміну щодо трудової міграції у нашій країні, то з початку 2019 року виїхали за кордон і не повернулися протягом 21 дня близько 1,5 мільйона українців. Тільки за приблизними розрахунками соціологів, а більш детальну інформацію може дати лише всеукраїнський перепис населення, за останні 5 років Україну полишило від 5 до 7 мільйонів громадян.

Отже, міграція як процес величезна проблема у світі. Для України, як держави, міграція може спричинити, дійсно, тяжкі наслідки. Задля їх уникнення потрібно моніторити та своєчасно визначати масштаби даної проблеми. Визначати кваліфікаційно-професійні, освітні та статево-вікові характеристики мігрантів.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Прибиткова І. М. Сучасні міграційні процеси в Україні // Безпека документів та міграційна політика: висновки та рекомендації міжнародних робочих груп для України. К.: Європа без бар'єрів, 2011 р. С. 9-30.
2. Малиновська О. «Міграція в Україні: факти і цифри» 2019 рік [Електронний ресурс] 2019 рік / ст. 13 / - Режим доступу: https://iom.org.ua/sites/default/files/iom-ukraine_facts-ukr_2019.pdf.
3. Тарнавський М. П. Міграційні процеси в Україні: причини і наслідки // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, 2012. Вип. 22, ч.1. С. 3-10.

Землякова К.С.,

*студентка II курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.*

*Науковий керівник – Жуков О.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

УТВЕРДЖЕННЯ КОЗАЦТВА НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ ЗА Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Після козацько-селянських повстань досить стрімко посилювалось гноблення українського народу і це не могло не хвилювати Б. Хмельницького, який зазнавши того же виїхав до Запоріжжя. Він спонукав козацтво до боротьби проти польської шляхти і відродження Української держави. Так і розпочалася Національно-визвольна війна козацтва, яка вплинула не тільки на життя український та польський народ, а й стала однією з найважливіших подій у тогочасній Європі.

Спочатку польський уряд не розумів всю силу нового повстання, адже вони вважали, що це буде схоже на всі ті повстання, які відбулися в кінці XVI ст., і їх навіть не здивував приїзд у 1647 р. Б. Хмельницького на Запорізьку Січ. Ставлення до цього повстання Польща змінила лише після неодноразових перемог козацтва на Жовтих Водах й під Корсунем у 1648 р. [8, с. 52-56].

Першими до кого звернувся гетьман за допомогою у боротьбі стало Кримське ханство, яке мало допомогти у військовому плані. І вже в лютому 1648 р. до було відправлено українське посольство до кримського хана, який вважав, що війна проти Польщі стабілізує політичне життя в ханстві. Але цей союз приніс українській стороні неодноразову зраду від татар, особливо у битвах під Зборовим (1649), Берестечком (1651) та Жванцем (1653). Причиною зрад стало те, що кримський хан Іслам-Гірей просто побоявся, що Козацької держави може утворитися міцна держава [7, с. 63-64].

Це спричинило укладення 18 серпня 1649 р. Зборівської угоди, за якою козацтво отримувало низку привілеїв. Основними з них можна назвати наступні: отримання Київського, Брацлавського та Чернігівського воєводств, збільшення козацького реєстру до 40 тис., рівність між православними і католицькими шляхтичами та інші [3].

Саме поразка під Берестечком завдала тотального удару для українського козацтва, під час якої козацтво почало вести переговори з польським урядом, який вирішив ліквідувати Козацьку державу. Але воєнні дії під Білою Церквою змусили М. Потоцького вступити у переговори з козацькою стороною, починаючи з 20 серпня. І тільки 28 вересня 1651 р. був укладений Білоцерківський договір, який вкрай погіршив становище українського народу і не припинив антипольської боротьби [5, с. 138].

Після цього гетьман намагався активізувати відносини з Османською імперією. У 1649 р. між українським посольством та Туреччиною було підписано договір, який стосувався більше торговим зв'язків між країнами. Ще в 1648 р. від української сторони було надіслано листа турецькому султану про прийняття Козацької держави під протекторат Османської імперії. Але більшість козаків було проти такого рішення Хмельницького через розходження в релігійному сенсі та через постійні зради татар, що вже знаходились під протекторатом Османської імперії [1, с. 22].

Вже у січні 1649 р. до російського царя було відправлене українське посольство, метою якого було домовитися про надання протекторату і військової допомоги, але російська сторона відмовилася від цього і більш того вимагали від української сторони примирення з Польщею [6, с.122-123].

Також гетьман намагався налагодити відносини з сусідніми країнами, що належали до протекції Османської імперії. Найпершою такою країною стала Молдовія, до якої Б. Хмельницький завітав з походами у вересні 1650 р. і в червні 1652 р. і уклав мирний договір. Досить непоганими були відносини з Валахією, але після походу сина Б. Хмельницького Тиміша відносини порушилися і відновилися лише в 1654 р., коли гетьман довів, що про цей похід він не знав. Правитель Трансільванії найпершим з усіх налагодив відносини з Хмельницьким, уклавши воєнний союз. Але після 1653 р. ці країни об'єдналися проти України [4].

Національно-визвольна війна стала відомою не лише у прибутих до України держав, але й в інших європейських країнах. Гетьман прагнув залучити Швецію до війни проти Польщі, але разом з цим, за його планом, таку допомогу також повинні були надати уряди Молдавії та Росії, напавши на різні

території, що залежали від Польщі. Але Хмельницький не врахував суперечність між Швецією та Московією, яка вважала першу більш повновладною над країнами Балтики [2].

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Горобець В.М., Струкевич О.К. Українсько-російські політичні відносини другої половини XVII-XVIII ст.: тенденції, характер, етапи. *Український історичний журнал*. 1997. № 1. С. 22-43
2. Кучик О. С., Заяць О. А. Зовнішня політика України : навч. посіб. Київ: Знання, 2010. 572 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8510.html>
3. Лазарович М.В. Історія України: навч. посіб. Київ: Знання, 2013. 685 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-9113.html>
4. Левицька Н. М. Історія України. Україна в світі: історія і сучасність: навч. посіб. Київ: Кондор, 2010. 416 с. URL: westudents.com.ua/knigi/224-storya-ukrani-levitska-nm.html
5. Нариси з історії дипломатії України / відп. ред. В. А. Смолій. Київ: Альтернативи, 2001. 733 с.
6. Смолій В., Степанков В., Горобець В., Чухліб Т. Дипломатія на «межі світу»: міжнародні відносини та зовнішня політика Української держави (XVII ст. – 1750-ті рр.). Київ: АМЕННОТЕР, 2016. 320 с.
7. Страхів М. Основні риси зовнішньої політики Української козацької держави Богдана Хмельницького (1648-1657). *Вісник Академії правових наук України*. 2006. №3(46). С. 60-66.
8. Чухліб Т. В. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1714 рр. Київ: Нью-Йорк, 2003. 517 с.

Івашина І.А.,

магістр спеціальності Середня освіта (Історія)

*Науковий керівник – Жуков О.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ПОЧАТОК СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У КНР У 80-Х рр. ХХ ст.

Особливість модернізації в Китаї останньої третини ХХ століття характеризується докорінними змінами в соціальній структурі. Це пов'язано з виробленням вищим державним керівництвом нової стратегії розвитку країни. Зокрема передбачалось будівництво соціалізму з «китайською специфікою», що пропогувало низку змін в різних сферах суспільного буття.

Закономірним наслідком розвитку модернізаційних процесів в економіці стала істотна зміна соціальної структури КНР. На сьогодні, цими питаннями займається певне коло дослідників, які визначивши в дореформеному Китаї суспільні прошарки: робітників, селян і інтелігенції, лише розпочинають процес їх дослідження сьогодні, визначаючи що китайське суспільство відрізняється набагато більш плюралістичною структурою, в якій розмежовуються великі і більш дрібні соціальні спільноти (групи, стани, шари), які поки ще тільки формуються, мають досить розпливчасті контури, але в цілому вже позначають ту основу соціально-трансформаційної структури китайського суспільства, яка буде, очевидно, змінюватися лише за розмірами окремих її складових [1-4].

Починаючи з 80-х років ХХ ст. у КНР ведеться величезна робота по виявленню різних соціальних утворень китайського суспільства, визначенню їх

чисельності, особливостей, місця і ролі в житті країни. Така робота повинна сприяти виробленню керівництвом КНР заходів з регулювання гострих проблем майнової диференціації, а головне – зайнятості населення.

Переважну частину соціальної структури китайського суспільства займає шар «нижче середнього», представлений головним чином людьми фізичної праці (близько 70 % зайнятих, в тому числі 120 млн. – робітники, 330 млн. – селяни). До нього примикає «нижній» шар – в основному бідняки міста і села (приблизно 14 % зайнятих, тобто близько 100 млн. осіб, серед яких 60 млн. – селяни, 30 млн. – волосно-селищні жителі, 10 млн. – городяни).

Така соціальна структура – специфічна для країни, яка хоч і досягла за роки реформи істотного прогресу, але все ще залишається бідною і відсталою за рівнем економічного розвитку. В шарі «вище середнього» (приблизно 4 % зайнятих, тобто близько 30 млн. чоловік) переважають бізнесмени і керівники і 1 % припадає на вищу інтелігенцію (видатні вчені, артисти і т. п.). У «середньому» шарі (близько 12 % зайнятих, тобто понад 80 млн. чоловік) – найбільш (щодо інших верств) питому вагу має інтелігенція (понад 35%). «Верхній» шар, представлений головним чином людьми, які займають найбільш важливі пости в системі державного управління, формує лише верхівку піраміди китайського суспільства, це приблизно 1 % зайнятих, тобто близько 7 млн. осіб. Сформована соціальна структура є досить рухливою, схильної до впливу як внутрішньої, так і міжнародної кон'юнктури. Поглиблення з середини 1980-х років ринкових перетворень шляхом більш рішучого, ніж раніше, вторгнення в державний сектор призвело до помітних змін, особливо в середніх шарах китайського суспільства [1, с. 41].

На відміну від першої половини 1980-х років, коли доходи середнього шару росли і чимало його представників з оптимізмом дивилися на можливість підвищення свого статусу в суспільній ієрархії, до кінця 1980-х років деякій частині середнього шару, навпаки, довелося спуститися на щабель нижче існуючої соціальної піраміди. У той же час в кінці 1980-х років істотно підвищився статус вищої інтелігенції, багаторазово збільшилися доходи і престиж тих, хто готує покоління освічених людей [4, с. 606-607].

Дестабілізуючим суспільство фактором стала помітна вже на початку реформ майнова диференціація різних категорій населення. За офіційною статистикою, різниця доходів сільського і міського населення коливалася в роки реформи в межах від 1:1,6 до 1:2,4, диференціація доходів сільського населення в середині 1980-х років оцінювалася як 1:6, міського – 1:3,8. Ця проблема стала досить серйозною після того, як країна підійшла до вирішального рубежу ринкових перетворень – застосування жорстких заходів для підвищення рентабельності великих і середніх підприємств державної власності.

Одним з найбільш хворобливих результатів таких перетворень стало істотне скорочення персоналу цих підприємств і різке, в порівнянні з попередніми роками, зростання безробіття. Одночасно все більш помітною ставало навантаження на працівників через заміну певних безкоштовних соціальних послуг – пайовою участю їх в отриманні житла, медичного

обслуговування, освіти. Саме тому під кінець другого десятиліття реформи, як і в самому її початку, збільшується чисельність незадоволених реформою, коли хоча і на мінімальному рівні, але в обов'язковому порядку реалізовувалися гарантії на працю і соціальне забезпечення [2, с. 133].

У зв'язку з цим варто зупинитися на такому важливому питанні, як «поляризація» китайського суспільства. Деякі дослідники Китаю стверджують, що «швидке зростання китайської економіки супроводжується не менш швидким розшаруванням. Але «поляризація» суспільства відбувається тоді, коли не тільки багаті багатіють, а й бідніють бідні. Фактичні дані свідчать, що це не так. Так, зростає майнова диференціація, але одночасно зростають, хоча і в різному ступені, доходи практично всіх верств населення, а кількість бідних за роки реформи скоротилося, за різними оцінками, на 250-270 млн. чоловік. Безсумнівно, що майнова диференціація дуже важко піддається реальній оцінці через швидке зростання в доходах громадян джерел отримання коштів, що не враховуються. Оскільки доходи від факторів капіталу зростають помітно швидше, ніж від чинників праці, збереження домінуючого положення суспільної власності, де розшарування на бідних і багатих легше піддається контролю і регулюванню розглядається як головна перепона поляризації в китайському суспільстві. Разом з тим вживаються заходи щодо стримування прискореного зростання заробітної плати в окремих сферах діяльності, зменшення нераціонального розриву в оплаті праці, підвищення нижньої межі доходів і надання допомоги найбіднішим категоріям населення, підвищенню рівня гласності в розподілі і т. п.

Отже, зміни пов'язані з економічними трансформаціями у КНР у 80-ті роки ХХ ст., закономірно видозмінювали структуру китайського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Бальчиндоржиева О. Б. Диалог между государством и обществом в условиях модернизации Китайской Народной Республики // *Вестник Бурятского государственного университета*. 2014. Вып. 6(2). С. 40-44.
2. Бесєдіна Н. В. КНР на сучасному етапі розвитку: особливості «конфуціанізації» суспільства // *Історична пам'ять*. 2010. Вип. 1. С.132-139.
3. Дугарова С. Б. Государство и общество в условиях трансформации: ценности КНР на современном этапе // *Гуманитарный вектор*. 2013. № 2(34). С. 44-47.
4. Ю Лі Куан. Из третьего світу в перший. Історія Сінгапуру 1965 –2000 рр. Київ: КМ-БУКС, 2016. 760 с.

Глічук О.В.,

*студентка I курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

*Науковий керівник - Богатирчук К.О., к.і.н., старший викладач
НПУ імені М.П. Драгоманова*

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ЄС 1991-2020 рр.

Європейський Союз – це об'єднання на основі спільних людських і демократичних цінностей для досягнення стабільності, миру та процвітання. За 50 років існування ЄС перетворився на потужну і впливову силу, яка відіграє

провідну роль у світовій політиці, економіці, культурі. Це єдиний економічний, соціальний та гуманітарний простір, де відмовилися від кордонів та зайвих умовностей задля вільного пересування людей, продуктів, капіталів, необмеженого обміну інформацією, культурними та науковими надбаннями[1].

Відносини між Україною та ЄС — це двосторонні відносини у галузі міжнародної політики, економіки, освіти, науки, культури тощо, які були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головуєчої в ЄС, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України [1].

Правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 16 червня 1994 р., яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. На сьогодні в рамках УПС визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу. Між Україною та ЄС щорічно відбувається понад 80 офіційних зустрічей та консультацій на високому і експертному рівнях.

Євроінтеграція є головним та незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України. Президент України у Посланні до Верховної Ради України у червні 2002 року визначив європейську інтеграцію стрижнем стратегії економічного та соціального розвитку України на наступне десятиріччя.

Нинішній розвиток політичного діалогу між Україною та ЄС базується на впровадженні Україною Стратегії інтеграції до ЄС. Україна виходить з того, що реалізація зазначеного документа має сприяти посиленню співпраці між Україною та ЄС в умовах розширення, створити необхідні умови для переходу в майбутньому до якісно нового рівня відносин з ЄС. Належна імплементація повинна також сприяти поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та створити передумови для започаткування з ЄС зони вільної торгівлі.

ЄС визнає також важливу роль України у забезпеченні безпеки і стабільності на континенті, а також її високий промислово-технологічний потенціал у військовій сфері, що підтверджується практикою запрошення нашої держави до проведення військових навчань за участю підрозділів ЄС.

Динамічно розвивається торговельно-економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом. З року в рік стабільно зростає двосторонній зовнішньоторговельний оборот та прямі іноземні інвестиції з країн ЄС в українську економіку. На сьогодні ЄС є найбільшим зовнішньоторговельним партнером України у світі.

Україна активно взаємодіє з ЄС у сфері боротьби з нелегальною міграцією, реадмісії, боротьби з організованою злочинністю і тероризмом, здійснює активне реформування прикордонного менеджменту, міграційно-візової політики та відповідної правової бази. В контексті розширення ЄС Україна прагне не допустити появи нових розподільчих ліній в Європі та

виступає за забезпечення недискримінаційного порядку в'їзду до країн-членів ЄС своїх громадян.

В останні роки помітно активізувалося співробітництво України та ЄС в галузі енергетики, в тому числі ядерної, сільського господарства та охорони навколишнього середовища. Поступово зростає політична та фінансова допомога Україні з боку ЄС у вирішенні наболілих проблем в енергетичному секторі та подоланні наслідків аварії на Чорнобильській станції.

Перспективним напрямом співробітництва України та ЄС є сфера космічних досліджень. Враховуючи той факт, що Україна належить до вісімки держав, які мають значний космічний технічний та технологічний потенціал, 2 вересня 2004 року Європейська Комісія звернулася до Ради Міністрів ЄС з пропозицією розпочати переговори з Україною щодо угоди про співпрацю у створенні Глобальної навігаційної системи (GNSS). Передбачається, що така співпраця буде розвиватися в галузі промисловості, науково-дослідницькій роботі, зокрема, в питаннях стандартизації, в контролі сумісності регіональних систем тощо[4].

Політичну частину Угоди про асоціацію було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину – 27 червня 2014 року. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. З 1 листопада 2014 року здійснювалося її тимчасове застосування.

Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності 1 вересня 2017 року. Це міжнародно-правовий документ, який на договірно-правовому рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції[2].

Отже, Україна знаходиться на шляху реалізації всіх вимог Європейського Союзу для вступу до цієї організації. Поступовими реформами ми збільшуємо наші шанси стати повноцінним членом Європейського Союзу. Проте, ми ще й досі маємо низку невирішених питань.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. ЄС-Україна. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3576>.
2. Міністерство Юстиції: Історія становлення відносин Україна-ЄС. Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es>
3. Європейська інтеграція: Відносини Україна-ЄС/ Історія відносин Україна-ЄС. Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/>
4. Великобілозерська РДА «Євроінтеграція»: Історія відносин Україна-ЄС. Режим доступу: <https://vbeloz.gov.ua/dslyjcbu-14-53-37-05-10-2017/>

Карпенко І.С.,

студент IV спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Подрез Ю.В., к.і.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ІСТОРІОРГАФІЯ ДИВІЗІЇ СС «ГАЛИЧИНА»

В історії Другої світової війни є окремі сторінки, котрі замовчувались через вплив інститутів влади, висвітлювались крізь призму пропаганди і лише потім почали відновлюватись зусиллями професійних істориків та тих, кому не байдужа проблема повернення та відновлення історичної пам'яті.

Історія діяльності дивізії «Галичина» залишається недостатньо вивченим, оскільки історична наука продовжує бути об'єктом політичних маніпуляцій. В останні десятиріччя «дослідження» цього питання перейшло на площину інтернет-публікацій, експертних думок, на яких і формується власне сприйняття дивізії в українському суспільстві. Проте як висвітлювали діяльність дивізії «Галичина» радянські, російські, українські, польські та західні історики? Бо так чи інакше, саме праці останніх і стали підґрунтям того, як сприймає дивізію сучасне українське суспільство.

Проаналізувавши основний масив наукових праць, що охоплюють історіографічний етап радянської доби можна побачити чітку тенденцію звинувачення дивізії у воєнних злочинах. В той час, коли для праць післявоєнного періоду характерне замовчування факту існування дивізії, у період 70-80-х рр. минулого століття видається значна кількість статей, нарисів та публікацій де окрім істориків, колишні військовослужбовці та партійні функціонери різко засуджують створення та діяльність дивізії «Галичина».

В працях російських істориків можна простежити багатовекторність історичних думок, наявну фрагментарність та полемічну загостреність. В той час коли у світ виходили праці, котрі більшою мірою можна вважати об'єктивними, неупередженими та з якісно підбраною джерельною базою [3, с. 88-91; 5, с. 463], видавалися й праці, які були написані в «найкращих традиціях» радянської історіографії, що висвітлювали прямо чи опосередковано явище колабораціонізму [7, с. 5] або ж взагалі переводили тему на політичну площину [7, с. 5], відверто пропагували міфи радянської історіографії [4, с. 314] та мають необґрунтовані судження у своєму змісті [4, с. 318].

Для української історіографії в контексті висвітлення історії дивізії характерне переосмислення з точки зору національного бачення. Проте в умовах протиставлення радянській історичній думці водночас відбувається явище націоналізації історії та розвитку так званої патріотичної історіографії у пострадянський період [6, с. 25]. Не є виключенням той факт, що подібне явище виникало під впливом еміграційної історіографії, яка дедалі ставала більш доступною.

Вже пізніше, для української історіографії характерним є серйозний науковий підхід та деталізоване вивчення історії сторінок дивізії від етапу формування до бойових дій. Мова йде про праці львівського історика Андрія Боляновського, в працях та публікаціях якого можна зустріти відповіді на досить контроверсійні питання діяльності дивізії, як от причетність вояків до ліквідації польської колонії Гута Пеняцька [1, с.28]. Вищезгадане питання, не дивлячись на розсекречення архівних джерел, котрі проливають світло на ті події, продовжує бути об'єктом дискусій між українською та польською історіографією, окремі праці останньої до того ж намагаються приписати

воюкам дивізії «Галичина» участь у придушенні Варшавського повстання [8, с. 191].

Неабиякий інтерес до діяльності дивізії «Галичина» проявляла й західна історіографія, для повоєнного періоду якої характерна мізерність архівних матеріалів, яка компенсувалась свідченнями очевидців, що своєю чергою впливало на об'єктивність окремих суджень. В цілому, західноєвропейські дослідники висвітлюють досвід добровольчих формувань крізь площину нацистської окупаційної політики, де дивізія «Галичина» є феноменом, котрий суперечить расовій теорії нацистської ідеології [9, с. 225].

Діаспорна історіографія, в середовище якої входили як професійні історики, так і дивізійники, чії свідчення є унікальним джерелом. Окрім деталізації історії формування та бойових дій, на плечі дослідників в еміграції було покладено завдання спростувати поширені звинувачення у канадській пресі, радянській та польській історичній літературі. З розпадом СРСР, дослідники в еміграції мали можливість працювати з документами радянських архівів, що позитивно відобразилось на якості публікацій. Для діаспорної історіографії, особливо серед колишніх воюків формування, по більшій мірі дивізія «Галичина» була не що іншим як «національною надією» на формування української військової частини [2, с. 168], що мала стати аргументом в остаточному розв'язанні українського питання, хоча були й позиції на користь наївності та недалекоглядності українців і корисливості німців у створенні дивізії [8, с. 73].

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Боляновський А.В. До питання про події у селі Гута Пеняцька в лютому 1944. Львів: Педагогічна думка, 2008 №4. С. 28.
2. Колісник Р. Військова управа та українська дивізія «Галичина»: діяльність Військової Управи та німецька політика відносно українських національних збройних сил в роках 1943-1945. Торонто, 1990. 312 с.
3. Кудряшов С.В. Предатели, «освободители» или жертвы войны? Советский колаборационизм. Свободная мысль. 1993. №14. С. 88-91.
4. Наврузов Б. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция». Москва: Вече, 2010. 320 с.
5. Семиряга М.И. Коллаборационизм. Природа, типология и проявления в годы Второй мировой войны. Москва: РОССПЭН. 2000. 862 с.
6. Хом'як О.В. Репрезентація воєнного досвіду в пам'яті ветеранів дивізії «Галичина» (1943-2013рр.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 2017. 261 с.
7. Чуев С.Г. Украинский легион. Москва: Яуза, 2006. 563 с.
8. Dmytryshyn B. The SS division Galicia: Its genesis, training, deployment / Basył Dmytryshyn // Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity. 1993. Vol. 21. № 2. P. 53-73.
9. Landwer R. Fighting for Freedom: The Ukrainian Volunteer Division of the Waffen-SS. Maryland: Manufactured in the USA, 1993. 224 p.
10. Prus E. SS-Galizien. Patrioci czy zbrodniarze? Wrocław: Nortom, 2001. 230 str.

Кіцак В.М.

к.і.н., доцент

ТНПУ імені Володимира Гнатюка

**СПРОБИ ПОЛЬСЬКОГО ЕМІГРАЦІЙНОГО УРЯДУ ВІДНОВИТИ
ДОВОЄННИЙ КОРДОН У 1939-1945 РР**

Від часу захоплення земель Польщі військами Радянського Союзу та Німеччини перед польським еміграційним урядом постало питання встановлення максимально можливих східних кордонів. 19 грудня 1939 р. ним було проголошено Декларацію про мету Польщі у війні, в якій, серед іншого, було оголошено про необхідність відновлення кордонів до 1939 р. Таким чином поляками було офіційно заманіфестовано, що західні українські етнічні території мають входити в новостворену Польщу [2, с. 515].

Командування польського підпілля, кероване польським еміграційним урядом, відкрито декларувало, що метою боротьби є відновлення Польщі в довоєнних межах [7, с. 250-256]. Проте загальне повстання так і не відбулось.

Угода від 30 липня 1941 р., між польським та радянським урядами передбачала поновлення дипломатичних зносин, взаємодопомогу у боротьбі з нацистською Німеччиною і відкривалась тезою про те, «що уряд СРСР визнає радянсько-німецькі договори 1939 р. стосовно територіальних змін у Польщі за такі, що втратили силу» [1, с. 79]. Чітке ж розмежування кордонів було відкладене для подальшого обговорення.

Проте налагодження відносин між урядами СРСР та Польщі тривало недовго. Перемоги Червоної армії змінили риторику радянських дипломатів. Як привід для розриву стосунків було використано розслідування місією Червоного Хреста місць поховань польських солдат та офіцерів, що були розстріляні органами НКВС після вересня 1939 р. під с. Катинь Смоленської області. Інформація про це потрапила на шпальти польських еміграційних газет. Тому радянська сторона звинуватила польську сторону у сприянні антирадянській пропаганді та поширенні «домислів», у невизнанні прав українського та білоруського народів жити у власних державах [1, с. 80]. У листі до В.Черчилля Й.Сталін прямо звинуватив уряд В.Сікорського у контактах з Гітлером та узгодженні часу та змісту пропагандистських антирадянських наративів спільно німцями й поляками [5, с. 145-146]. Дипломатичні контакти було розірвано.

Погодившись на Тегеранській конференції на кордон Польщі по лінії Керзона, В.Черчилль здійснював постійний тиск на еміграційний уряд, бажаючи зробити його більш поступливим щодо східного кордону [6, с. 34, 164-165]. Більше того, вже в січні 1944 р. В.Черчилль заявив С.Миколайчику про неминуче «добровільне» переселення українського, білоруського та польського народів, що стане наслідком повоєнної зміни кордонів [4, с. 297-298].

Також під час виступу в Палаті Громад, В.Черчилль заявив, що «репатріація» українців та поляків є неминучою. «Не буде переміщення населення, що створює безконечну боротьбу, як в Ельзас-Льоторінгії. Буде перепроваджено вичищення. Я не є стурбований перспективами важкого положення населення, що має бути переселене, ані не журюся його розмірами, що не має прецеденсів в попередніх часах, з уваги на сучасні можливості». Прем'єр-міністр не бачив жодних причин, які б завадили великим державам провести таке переселення відразу по досягненні домовленості [4, с. 298].

Напередодні Московської конференції (19-30 жовтня 1943 р.) Державний секретар США Корделл Голл отримав меморандум від посла Польщі, в якому останній вимагав гарантій щодо повернення довоєнних східних кордонів Польщі. Польський посол сподівався, що у разі окупації радянською армією території на захід від довоєнного радянсько-польського кордону, ці землі повинні передаватись польському еміграційному уряду [3, с. 393].

Бажаючи здійснити вплив на урядові кола, польська преса США протягом всього 1944 р. видрукувала ряд матеріалів, у яких закликала до максимального розширення кордонів Польщі. Наприклад, у лондонській газеті «Відомості Польщі» побачила світ та була передрукована у кількох американських часописах стаття І. Матушевського «Воля Польщі», де стверджувалось, що «...Польща, яка існувала перед останньою війною, була найменшою Польщею, яка коли будь існувала, як незалежна держава. Кордони тієї держави були ... кордонами, в яких польський народ ледве дихав» [4, с. 300].

11 жовтня відбулася зустріч польської делегації із Президентом США Ф. Рузвельтом. Делегація вимагала поновлення східного кордону у рамках 1939 р. та відкидала будь які пропозиції щодо можливої ревізії цього кордону через плебісцити на українських чи білоруських теренах. Водночас делегація вимагала передати полякам Східну Прусію та Верхню Сілезію від німців, Вільнюс та округу від Литви та Тешинську область від чехів. Відповідь Президента США на ці домагання була двоїстою. З одного боку, він заявив про свою підтримку сильної і незалежної Польщі, з іншого боку – не зробив жодної публічної заяви щодо майбутніх польських кордонів [4, с. 301].

Проте оскільки дипломатичні зносини між СРСР та еміграційним урядом так і не були відновлені, то Лондонський уряд так і не зміг відіграти жодної помітної ролі у становленні нового східного кордону Польщі.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Боечко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. К.: Основи, 1994. 168 с.
2. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2002. 752 с.
3. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. Париж-Нью-Йорк-Львів: б.м.в., 1993. 660 с.
4. Пастернак Є. Нарис історії Холмщини і Підляшшя (Новіші часи). Вінніпег-Торонто: Б.М.В. 1989. 466 с.
5. Переписка Председателя Совета Министров СССР с Президентами США и Премьер-Министрами Великобритании во время Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. В 2-х т. Т.1. Переписка с У. Черчиллем и К. Эттли. Москва: Издательство политической литературы, 1976. 472 с.
6. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941 – 1945 гг.: Сборник документов. В 2-х т. Т.2. Тегеранская конференция руководителей трех союзных держав – СССР, США и Великобритании. М.: Политиздат, 1978. 201 с.
7. Sowa A.L. Stosunki polsko - ukraińskie. 1939-1947. Zarys problematyki Kraków, 1998. 342 s.

Клюєв В.В.,

студент III курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

БИТВА НА РІЧЦІ ГРАНІК ЯК ДЕМОНСТРАЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПЕРЕВАГИ МАКЕДОНІЇ НАД ПЕРСІЄЮ

В 30-х рр. IV ст. до н.е. Македонія перебувала на вершині своєї військово-політичної могутності. Македонський цар Філіпп II за 23 роки свого правління (359-336 рр. до н.е.) зумів перетворити відсталу країну на державу-гегемона грецького світу. Знаходячись в zenіті слави, македонський цар загинув в результаті придворних інтриг. Александр отримав у спадок не просто трон і військо Македонії, але і задуми батька, в першу чергу – запланований перський похід.

Коли в 334 р. до н.е. Александр досяг Геллеспонту, він мав в розпорядженні 12000 македонських фалангітів, 9000 пезгетайрой («піших товарищів»), 3000 гіпаспистів («щитоносців»), а також грецьку важку піхоту чисельністю 7000 чоловік [4, с. 45].

Пезгетайрой, озброєні сарисами, становили основу македонської фаланги. Як правило, шеренги в фаланзі шикувались тісним порядком по 16 чоловік, при цьому один воїн займав приблизно 1м². На відміну від набраних з простолюдинів пезгетайрой, гіпасписти являли собою елітних воїнів. Основу кавалерійських частин становили гетайри («товарищі»), чисельність яких досягала 1800 чоловік. Крім цього, до складу армії входили 4 ескадрони (800 чоловік) фракійської легкої кінноти та фессалійська кавалерія (1800 чоловік) [3, с. 79-97].

Перські війська в Малій Азії чисельно майже вдвічі переважали македонські. Вони склалися з частин, які знаходились під командуванням місцевих сатрапів: Арсіта – сатрапа Геллеспонтської Фрігії; Атізія – сатрапа Великої Фрігії; Спифрідата – сатрапа Лідії; Міфробузана – сатрапа Каппадокії; Ресака – сатрапа Іонії; Міфрідата – зятя Дарія III, а також загонів грецьких найманців, якими командував Мемнон [4, с. 51].

На военній нараді поблизу Зелеї Мемнон виступив зі сміливою пропозицією – відступати вглиб країни, розорюючи та спустошуючи територію. Александр, як розмірковував Мемнон, не зможе довго залишатися в регіоні, який позбавлений продовольства. Але цей план було відхилено. Особливо заперечував Арсіт, заявивши, що не потерпить, якщо у його підданих сплять хоча б один будинок [1, с. 118]. Впевнені в своїх силах, перські командири зайняли оборонні позиції на невеликій річці Гранік.

Здійснивши триденний марш від місця дислокації своєї основної армії, Александр в травні 334 р. до н.е. підійшов до обраного персами місця битви. Чисельність піхоти в розпорядженні Александра була обмежена македонським контингентом і в сумі складала лише 12000 чоловік. Знаючи, що основною силою перської армії є кавалерія, македонський цар взяв з собою всю наявну в його армії кінноту – біля 5000 вершників. Проти македонців перси виставили 5000 грецьких найманців, 15000 легких піхотинців, набраних з місцевого

населення. Окрім цього, сатрапи змогли зібрати більше 10000 вершників [1, с.119].

Александр розташував своє військо лінією довжиною 4 км. Сам цар на чолі гетайрів перебував на правому фланзі, на лівому дислокувалась фессалійська кіннота Парменіона. На протилежному боці річки сатрапи розмістили своє військо незвичним способом: грецькі найманці та інша піхота знаходились позаду, а на березі вишикувалась кавалерія [3, с. 116-117]. Перське командування усвідомлювало слабкість своєї піхоти і тому хотіло перешкодити переправі македонців за допомогою кавалерійських атак.

Александр віддав наказ авангарду пересікти річку на правому фланзі. Перси швидко відреагували на цю провокацію: одні з них почали обстрілювати македонян, в той час як інші ввійшли в річку, намагаючись перешкодити переправі ворога. Своїми діями авангард сковував все більшу кількість кавалерії ворога, що дозволило Александру здійснити зухвалий маневр. Він пересік річку і повів основні сили гетайрів в обхід позицій ворога. Македонська кіннота налетіла на основні сили ворога. В такій ситуації велике значення мали дисципліна та вишкіл гетайрів, які поступово почали тіснити персів [3, с. 119-120].

Під час битви македонський цар зіткнувся з сатрапами Міфрідатом, Ресаком і Спіфрідатом. Здолавши Міфрідата, Александр зазнав пошкодження від Ресака, якого зумів проткнути списом. Спис зламався, а в цей час Спіфрідат вже заніс копіс над головою Александра. В останню мить Кліт, командир царського ескадрону гетайрів, відсік Спіфрідату руку [2, с. 648]. В цей час македонська піхота почала форсування річки. Перська кіннота нічого не могла протиставити фаланзі, а коли персам стало відомо про загибель сатрапів, почалася масова втеча з поля бою.

Перська кавалерія втратила близько 1000 чоловік. Основні втрати на стороні переможених понесли грецькі найманці – 3000 чоловік. 2000 було взято в полон і відправлено до Македонії. Втрати з боку македонців були значно меншими – загинуло від 30 до 120 чоловік [1, с. 121].

Найближчим результатом битви на річці Гранік було встановлення македонської влади в Геллеспонтській Фрігії. Александр розпорядився, щоб населення сплачувало в македонську казну ті ж податки, які до цього воно вносило персам. Інакше кажучи, Александр з перших кроків показав свій намір зберегти попереднє управління і статус населення завойованих територій – ніяких змін в цій сфері від нього очікувати не слідувало.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Гафуров Б. Г., Цибукидис Д. И. Александр Македонский и Восток. М.: Наука, 1980. 456 с.
2. Плутарх. Сравнительные жизнеописания. М.: Наука, 1994. 1104 с.
3. Шеппард Р. Александр Великий: армия, походы, враги. М.: Эксмо, 2010. 256 с.
4. Шифман И. Ш. Александр Македонский. Л.: Наука, 1988. 208 с.

Козинець М.В.,

студентка КЗ СОР «Лебединський

педагогічний фаховий коледж імені А.С. Макаренка»

Науковий керівник - Венгеровський С.Б., викладач соціально-економічних дисциплін

ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЕБЕДИНСЬКОЇ НАДЗВИЧАЙНОЇ КОМІСІЇ В РОКИ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

Революція із наступним розпадом Російської імперії призвели до появи національних державних утворень, серед яких була і Україна. Між тим, більшовики, що захопили владу в Росії в результаті Жовтневого перевороту, не могли дозволити такої розкоші, як існування незалежних національних держав колишньої імперії Романових. Результатом інтервенції більшовиків на українські землі, в першу чергу – Слобожанщину, стала довготривала війна, громадянський розкол в суспільстві та, як результат, втрата державності на довгі 70 років.

На початок 1917 року Лебединщина перебувала у складі Харківської губернії. Внаслідок революційних подій, які почалися в Петрограді у лютому 1917 року і закінчились падінням самодержавства 3 березня, по всій країні розпочалося створення нових органів влади, підконтрольних Тимчасовому уряду. З приходом більшовиків почали створюватись нові органи влади: Ради, Ревкоми, Комбіді, Надзвичайні комісії.

Чільне місце в структурі силових органів радянської держави належало репресивно-каральному апарату, що мав основним завданням забезпечення державної безпеки. Саме у репресивно-каральних органах зосереджувалася реальна влада у тогочасній Україні. Насамперед таким органом була Всеросійська надзвичайна комісія боротьби з контрреволюцією та саботажем.

Український філіал російської ВЧК - ВУЧК - було створено на підставі декрету Тимчасового робітничо-селянського уряду України "Про організацію Всеукраїнської надзвичайної комісії" та його ж постанови "Про Всеукраїнську, фронтіві і місцеві надзвичайні комісії". Згідно з Положенням про українську ЧК, ВУЧК була відділом НКВС. При голові ВУЧК утворювалася колегія. Периферійні ЧК мали організовуватися місцевими радами на правах відділів виконкомів, їм надавалося право здійснювати обшуки, арешти, вилучення, облави, накладати арешт на майно, вести слідство щодо приватних, посадових осіб та організацій, які підозрювалися у контрреволюції, шпигунстві й бандитизмі, виносити рішення в цих справах, робити адміністративні висилки, пропонувати виконкомам запроваджувати надзвичайний стан, ув'язнювати в концтабори, застосовувати вищу міру покарання.

Про Харківську надзвичайну комісію написано багато. Про головних катів ЧК – Саєнка, Судакова, Вольбедахта та інших знають всі. Інша справа – повітові Надзвичайні комісії, зокрема Лебединська. В загальнодоступній пресі про них немає жодної інформації. Лише після відкриття закритих архівних фондів ми отримали змогу дослідити їхню діяльність.

Важливе значення для дослідження історії селянського руху в Харківській губернії мають тематичні збірники документів і матеріалів .

Цінними виявилися документальні збірники знайдені під час роботи над заданою темою в Державному Архіві Харківської області, зокрема протокол допиту слідчого Лебчека В. Батюка в денікінській контррозвідці, мемуари І.

Міхна «Партизанское движение в Лебединском уезде.», тощо. Цікавим дослідженням діяльності Надзвичайної комісії в Харкові стала книга Є.І Зуба «Харьковская ЧК». Вміщені в них документи і матеріали раніше були закриті для дослідників і тривалий час залишалися недоступними для наукової спільноти проте в наш час дозволяють пролити світло на ті суперечливі події. Всі ці обставини визначають високу актуальність нашого дослідження, особливо в світлі архівних документів, знайдених в Державному архіві Харківської області в процесі роботи над даною темою.

Більшовики, прийшовши на Лебединщину, недовго почували себе спокійно. Скуштувавши продрозкладки селяни швидко беруться за зброю. Виникають численні повстанські загони різного спрямування і організації. Серед самостійників слід назвати загони Бібіка, Крючковського та Хрестового. Існували загони, які склались з кримінальних елементів, такі як загін Золотого Зуба з села Пристайлове. Прохід через Лебединщину Повстанської армії Н. Махна призвів до спалаху анархістських настроїв. В цілому більшовицька політика на місцях викликала опір навіть серед таких «испытанных товарищей», як Харитон та Андрій Фролови.

Не дивлячись на постійні каральні акції з боку Радянської влади, опір продрозкладці в нашому краї набрав дуже потужного розмаху. Це змусило на початку 1921 року провести в Лебедині показову нараду-інструктаж для керівників повітів північно-східних губерній по боротьбі з бандитизмом, на якій був присутній сам М.В. Фрунзе. Цікавий матеріал містять газети 1920 – 21 років. В них містяться численні повідомлення про боротьбу з бандитизмом. Зрозуміло, що бандами називають повстанські загони, що боролись з більшовиками. Діяльність пробільшовицьких загонів висвітлюється по іншому. Особливо відмічалось створення селянського загону Харитона Фролова у боротьбі проти класового ворога та його перемоги за які він був нагороджений орденом Червоного прапора. Про діяльність Фролових написано багато. В радянські часи їх зображували справжніми борцями за волю народу. Проте архівні матеріали зображують братів Фролових зовсім в іншому вигляді.

В доповіді начальника надзвичайної комісії України І.А. Меницького «Фроловська авантюра» ми можемо отримати достовірну інформацію про діяльність загону Фролова як і про спробу «Лебединської республіки». Там зазначено, що повітвійськком Фролов фактично хотів захопити владу. В документі написано тільки прізвище і не відомо хто ж саме з братів вказаний в доповіді. В ній Фролов зображується, як жорстокий бандит, який хотів захопити владу в Лебедині.

Лебединська Надзвичайна комісія, створена навесні 1919 року, за період свого існування відзначилася значною кількістю «подвигів». Слід відмітити метод її формування. Як згадував у своїх спогадах Іван Міхно, для роботи в надзвичайній комісії брали колишніх злочинців, які щойно вийшли з в'язниці. Взагалі з усіх членів Лебчека тільки троє не мали «відсидки» до революції. А взагалі в складі Лебединської надзвичайної комісії в різні роки її існування працювали різні «видатні» особистості.

На початку грудня 1917 року більшовицькі загони в Лебедині спробували захопити владу в місті, проте війська УНР відновили порядок. Лебедин було захоплено більшовиками в січні 1918 року. В цей день була створена Лебединська Рада робітничих і солдатських депутатів яку очолив Дмитро Бур'ян. Більшовицька влада в місті протрималась до 5 квітня. Про діяльність Надзвичайної комісії в цей період достовірної інформації немає. Проте в документах згадуються заколоті офіцерів і контрреволюціонерів які придушувала місцева влада. Харківські газети літа 1918 року згадують перпоховання розстріляних в Лебедині 32 чоловік. З них 6 офіцерів. Ймовірно це і є наслідки боротьби з «заколотниками».

Вдруге більшовики захопили Лебедин 22 січня 1919 року. Відразу в місті і була створена Надзвичайна комісія яку очолив той самий Д.І. Бур'ян.

В ряду співробітників Лебединської ЧК особливе місце займає «франтоватий і нахабний молодий чоловік таємничої професії, та національності «товариш Едуард». Він же — матрос Едуард Вольбедахт, помічник коменданта Харківського концентраційного табору, колишній член Харківської ЧК. Про нього згадує і С. Мельгунов в книзі «Красний терор в Росії»: « Вольбедахт був «знаменитий тим, що, дружньо розмовляючи з заарештованим, сміючись безтурботним сміхом, умів артистично прикінчити свого співрозмовника пострілом в затилок».

Отже, Лебединська ЧК була не краща, але й не гірша інших.. На прикладі однієї повітової ЧК чудово проглядалися проблеми всіх інших, викликані великим кадровим голодом. Не просто білою, але «класово чужою» вороною виглядав на цьому тлі Карагодін — другий за рахунком голова Лебединської ЧК. Мало того, що розсудливий виявився, так ще і не до часу добрий: підлеглі ловлять «контриків», а начальник — випускає!

Його діяльність висвітлена в звіті губернської ЧК після перевірки діяльності лебединських чекістів, який ми додали до нашої роботи. Третім головою повітової ЧК став товариш Пуль, завідуючий раніше в ній же секретним відділом.

Достовірної інформації про діяльність Д. І. Бур'яна на посаді голови Лебчека дуже мало. Проте за спогадами працівників Харківської ЧК які прийшли перевіряти наступного голову Лебчека Карагодіна в серпні 1919 року, у звіті згадали і його попередника: «Бывший председатель ЧК Бурьян, он много грехов наделал вместе с Волынским, председателем Совета».

Отже, прихід більшовиків на Україну не призвів до формування справедливого суспільства а ще більше загострив ситуацію, особливо на селі. Щоб знищити потужний селянський повстанський рух більшовицькому режиму довелося формувати спеціальні каральні установи — Надзвичайні комісії. Однією із них і була Лебчека. Проте, той контингент працівників, який прийшов туди, не залишав можливості сформувати ефективні структури. Повітові ЧК погрязли в корупції, зловживаннях та доносах один на одного. Не краще справи склались у інших радянських структурах — Радах і у воєнкама. Доказам цього є діяльність братів Фролових — Андрія та Харитона, які прикриваючись

революційними гаслами творили в повіті справжній безлад. Але це вже зовсім інша історія.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917 – 1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз / Уклад. І. Г. Білас. К. Кн. 2. Либідь – Військо України, 1994. 688 с.
2. ВУНК в 1921 р. Загальні завдання і структура ВУНК // 3 архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. К. : 1995. №1/2. С. 69-85.
3. Гісем О.В., Мартинюк О.О. Історія України: Довідник. Х.: Вид-во «Ранок», 2009. 480 с.
4. Голод Ю.В. Думи про двох братів Фролових (2 частини). Лебедин, 2012.
5. Грицкевич А. П. Борьба за Украину, 1917–1921 / А. П. Грицкевич. Минск: Современная школа, 2011. 528 с.
6. Голишков Д. Л. Крушение антисоветского подполья в СССР / Д. 127 с.
7. Голишков Д. Л. Правда о врагах народа. / Д. Л. Голишков. М., 2006. 448 с.
8. Грицак Я. Й. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. К.: Генеза, 2000. 360 с.
9. Доклад контролерам, уполномоченным от губисполкома о деятельности председателя Лебединской Чрезвычайной комиссии Карагодина. ДАХО. ФР 209. Оп.4. Спр. 83.
10. Доповідь начальника надзвичайної комісії України І.А. Маницького «Фроловська авантюра». ДАХО. ФР 203. Оп.1. Спр. 91.

Коротич К.А., Загребельна В.О.,

студентки КЗ СОР «Лебединський

педагогічний фаховий коледж імені А.С. Макаренка»

Науковий керівник - Венгеровський С.Б., викладач соціально-економічних дисциплін

БРАТИ ФРОЛОВИ – СУПЕРЕЧЛИВІ ПОСТАТІ В ІСТОРІЇ ЛЕБЕДИНЩИНИ

Протягом двох останніх років в місті Лебедин серед краєзнавців виникла дискусія щодо двох учасників визвольних змагань у нашому місті - братів Андрія та Харитона Фролових. Тривалий час в суспільстві панувала офіційна радянська версія біографії братів Фролових, проте знайдені архівні документи проливають світло на ці суперечливі постаті і виставляють їхню діяльність зовсім в іншому світлі. І раніше краєзнавці міста до братів Фролових відносились неоднозначно. За думкою одних – вони видатні діячі періоду Громадянської війни і становлення радянської влади на території міста, на думку інших - це чекісти, червоні партизани і фактично ті самі бандити, яких Радянська влада використовувала для боротьби з селянськими повстанцями. Дискусії в місті призвели до нових архівних пошуків які дали несподіваний результат. Були знайдені архівні документи, які проливали світло на діяльність Харитона і Андрія Фролових, але дійсність виявилася зовсім іншою.

Зазначені факти, спогади сучасників, нові архівні документи сколихнули громадськість міста. В травні 2014 року за вимогою групи депутатів міського Рада приймає рішення демонтувати пам'ятник Х.М. Фролову на розі вулиць Леніна і Гудимівської і перенести його у сквер Радянської армії до місця поховання партизан. Зазначена тема дослідження надзвичайно зацікавила нас. Тому ми звернулися до Державного Архіву Харківської області в якому нам вдалося знайти документи, які в повній мірі давали можливість оцінити діяльність Харитона та Андрія Фролових. В роки боротьби за незалежність України, що

відбувалася в 1917 – 1920 роках, двоюрідні брати Фролови – Андрій та Харитон брали в ній безпосередню участь. Вони були активними борцями за встановлення радянської влади в нашому краї.

Чимало уваги приділено в офіційній біографії Харитона Фролова періоду Громадянської війни: героїчна боротьба на фронтах, боротьба з бандитами в Лебединському повіті, захист Радянської влади, створення перших колгоспів і комун. За офіційною версією Харитон представлений тут як справжній герой: водить в атаку свій ескадрон, керує новоствореними сільськими радами і при цьому гарний батько і чоловік. Проте «героїзм» і «мужність» він виявляв зазвичай не на фронті, а під час каральних акцій проти своїх земляків, які намагались рятувати своє майно від непроханих гостей.

Так, за виявлену «мужність» і нещадність до ворогів радвлади при розгромі селянського повстання під Чупахівкою 28 квітня 1921 року, загін Харитона Фролова одержав «Подяку від командувача Червоних військ Радянської України», а сам командир, він же й «вождь Лебединського комнезаму», за «видатні заслуги в боях проти ворогів радвлади» був нагороджений орденом Червоного Прапора (РСФРР) та Почесною революційною вогнепальною зброєю – револьвером, на руків'ї якого кріпився орден Червоного Прапора.

Не кращим був і Андрій. У січні 1920 р. він був призначений Лебединським повіт-військкомом, але незабаром через брак освіти був усунений із цієї посади. На знак протесту проти «кар'єристів» у лютому того ж року Андрій Фролов підняв заколот, оголосивши Лебединський повіт «автономною республікою». Пізніше сам Андрій Фролов розповідав, що «Лебединську республіку» створили за прикладом с. Печини на Тростянецьчині. Проте він швидко зрозумів свою помилку і зумів порозумітися з радвладою. Цікаво, що Андрія навіть не заарештували. Мабуть, був він для більшовиків досить корисним у боротьбі проти власного народу.

У доповіді начальника губернської надзвичайної комісії І.А. Меницького «Фроловська авантюра» ми можемо отримати достовірну інформацію про спробу створення «Лебединської республіки». Там зазначено, що повіт-військком Фролов фактично хотів захопити владу. В документі написано тільки прізвище і не відомо хто ж саме з братів вказаний в доповіді. В ній Фролов зображується, як жорстокий бандит, який хотів захопити владу в Лебедині.

Особливе місце займає записка губвоєнкому товаришу Караваю про необхідність арешту Фролова, проте Фролови були настільки популярні в місті, що губернське управління надзвичайної комісії не могло його заарештувати. Для цього розроблявся спеціальний план, щоб виманити Фролова до Харкова.

Сучасники згадували, що іноді при розкуркуленні фроловці на чолі зі своїм орденоносцем обливали селян крижаною водою і залишали на морозі зв'язаними. Самі ж у цей час пиячили. Не одну сотню сімей, так званих куркулів – ворогів радянської влади, серед яких часто траплялися і вдови з малими дітками, спровадив Харитон Фролов на станцію «Рябушки» для відправки на північні російські лісопосвали. При цьому він їх нещадно грабував.

Траплялися навіть випадки, коли «прийомщики» - росіяни з Півночі наказували йому повернути тим, хто потрапив до червоного ясиру, кожухи та валянки, щоб не довести на каторгу лише замерзлі трупи. Звірства Фроловців досягли такої сили, що жителі с. Семенівки щоб розправитись з Харитоном і його загonom покликали на допомогу Махновців, які проходили через Лебединський повіт. Відчувши небезпеку, Харитон покинув свою родину і утік в Лебедин, його дружину і доньку Махновці вбили. Після цієї історії Харитон Фролов переїхав жити до Лебедина.

Брак елементарної освіти завадив Харитону Фролову уже в часи колгоспно-радянські займати солідні посади. Як відомо, на початку січня 1934-го орденоносець Харитон Фролов лише завідував Будинком інвалідів у селі Бобровому, що тепер відноситься до Кам'янської сільради. Та вже в листопаді того ж року його призначають головою райкому ОСОАВІАХІМ, адже посада ця була більше декларативною і великої грамоти від нього не вимагала. У Лебедині він став проживати за адресою: вул. Гудимівська, 7, у будівлі колишнього торговця «середньої руки». На тому об'їзті знаходилася і конюшня, в якій «поселилася» його кобила Аза. На тій кобилі орденоносець Харитон Фролов відкривав ходу радянських святкових демонстрацій.

У 1938 році Харитон був заарештований і ув'язнений у Харкові. Нам вдалося розшукати його кримінальну справу, яка проливає світло на особу Харитона Мусійовича Фролова. Зі справи походить, що його обвинувачували у контрреволюційній діяльності, участі у антирадянській організації під керівництвом І. П. Лапіна. Справу Фролова вів сержант держбезпеки Ільїнський, який славився своєю жорстокістю. Проте, жодного обвинувачення Харитон Фролов не визнав. Нічого не дали слідчим численні допити його друзів та знайомих. На очній ставці Лапіна з Фроловим було з'ясовано, що Харитона Мусійовича обмовили. За браком доказів, після 9-місячного ув'язнення з Фролова були зняті всі обвинувачення та повернені нагороди.

Отже, ми можемо зробити висновок про обох братів Фролових. З дозволу Радянської влади вони фактично вчиняли в Лебединському повіті справжній безлад, прикриваючись революційними гаслами. З доповідної записки За словами І.М. Меницького який приїздив до Лебедина у 1920 році члени загону Фролова живуть в місті як шляхтичі 18 ст. у найкращих будинках з прислугою. Проте часи Громадянської війни минули. Новій владі такі «герої» вже були непотрібні. Після того як вони виконали свою місію їх було усунено від усіх посад. Остаточо спитий Харитон помер у 1940 році.

Доля Андрія в мирний час теж не склалася . Проте, проявити свої «таланти» він зумів ще в роки Другої світової війни, коли за своєю власною ініціативою, організував партизанській загін ім. С. М. Кірова з мешканців с. Семенівки та навколишніх хуторів. Помер він у 60 – ті роки. Фінал їхнього життя був схожим. Хоч Андрій і прожив більше Харитона та закінчили вони однаково - параліч серця після великого перепою.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Гісем О.В., Мартинюк О.О. Історія України: Довідник. Х.: Вид-во «Ранок», 2009. 480 с.
2. Голод Ю.В. Думи про двох братів Фролових (2 частини). Лебедин, 2012.

3. Грицак Я. Й. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. К.: Генеза, 2000. 360 с.
4. Доповідь начальника надзвичайної комісії України І.А. Маницького «Фроловська авантюра». ДАХО. ФР 203. Оп.1. Спр. 91.
5. Дудченко В.В. Бальзам Лебединських лісів. Лебедин. 1994. 76 с.
6. Зайцев Ю. Історія України. Львів: Світ, 1996. 488 с.
7. Історія міст і сіл Української СРСР. К. 1977. 546 с.
8. Олефіренко Г. І. Думи про двох братів Лихинівки. Лебедин, 2015. 113 с.
9. Слідча справа Фролова Х.М. ДАХО. ФР 6452. Оп.4. Спр. 1087.
10. Ткаченко Б.І. Під чорним тавром. Документи, факти, спогади. Лебедин: ВВ. «Білий лебідь», 1992. 465 с.

Коцур Т.А.,

студентка II курсу спеціальності Історія та археологія
*Науковий керівник – **Моцак С.І.,** к.п.н., доцент*
СумДПУ імені А.С.Макаренка

ПЕРЕБІГ ТА НАСЛІДКИ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ 1709 РОКУ

В історії війн деякі битви вирішували долю поодиноких народів та держав на довгі десятиліття - а то і століття. До таких битв належить, без сумніву, і битва під Полтавою 1709 року, яка вирішила долю не тільки Шведської імперії і Московського царства, але також і України [1, с. 28].

Полтавська битва одна з найвідоміших та найвпливовіших подій Великої Північної війни. Вона відбулася 27 червня (8 липня) 1709 року поблизу Полтави (сучасна Україна), між союзними військами Карла XII, гетьмана Івана Мазепи та Костя Гордієнка з одного боку та московською армією Петра I з іншого.

Переддень битви 26 червня 1709 року пройшов у малопомітних приготуваннях сторін до вирішального зіткнення. Російські війська були зайняті впорядкуванням свого табору та будівництвом редутів, 2 з яких (ближчі до розташування шведів) ще не були завершені. Тим часом у королівській ставці, при зібранні канцлера й генералітету, було оголошено про намір атакувати противника і підготовку диспозиції майбутнього бою. За свідченнями очевидців, цілісний задум і план битви знали лише король, фельдмаршал Рьоншильд, начальник штабу полковник Сейгрот і, можливо, канцлер граф Піпер. Утримування плану в таємниці мало забезпечити скритність підготовки до бою і раптовість атакування [2, с. 26].

Опівночі, 26 червня 1709 року, не запалюючи вогнів у густій темряві, шведи розпочали свій наступ. О четвертій годині ранку 27 червня армія дісталася московських редутів, шведська піхота розпочала їх штурм, але була атакована драгунами О. Меншикова. З флангів зайшли калмики, котрим протистояла козацька кіннота та роти волохів, які зрештою були відтіснені та ледве не знищені. Врятувала ситуацію шведська кавалерія, котра успішно вела бій із кавалерією супротивника.

О п'ятій годині шведська піхота перегрупувалась і розпочала новий штурм редутів, два з яких були здобуті, але нищівний вогонь артилерії змусив

каролінерів залишити зайняті позиції. Спроба Карла XII обійти редути з півночі також зазнала невдачу. Навальний наступ шведської піхоти був зупинений гарматним вогнем, колона з шести батальйонів Роса почала відступ в напрямку Будищанського лісу утворюючи розрив у загальному шикуванні. Карл XII не чекаючи на повернення відступаючої колони продовжив наступ, фактично прирікаючи її на загибель, невдовзі відрізану колону почали переслідувати війська О. Меншикова. Переслідування колони тривало до сьомої години ранку, при її відступі до мурів міста гарнізон Полтави зробив вилазку, оточені з усіх боків шведи склали зброю.

В той час основні сили Карла XII продовжили просування на редути. О шостій годині Левенгаупт почав відводити піхоту на околицю Будищанського лісу, намагаючись цим маневром ухилити їх від артобстрілу та перегрупувати військо. Сюди ж підійшли залишки піхоти Крейца. У цей час московську піхоту було розгорнуто перед фронтом укріплень. О восьмій годині ранку обидві сторони перегрупували свої сили та вступили в рукопашний бій. Близько одинадцятої години ранку битва закінчилася цілковитою поразкою шведського війська. Охоронці та почет короля, відбиваючись від переслідування, вивели його до околиці лісу, де зосередили всі залишки його війська.

По закінченню Полтавської битви стало приблизно відомо які були втрати з обох сторін. Шведи втратили близько десяти тисяч осіб вбитими та пораненими. В полон же потрапили фельдмаршал Карл Реншільд за ним перший міністр Шведської імперії граф Піпер та багато генералів та офіцерів. Втрати суперника були в половину меншими, майже п'ять тисяч пораненими та вбитими. Військо, що лишилось почало відступ вздовж річки Ворскли, а у ніч з двадцять дев'ятого на тридцять червня біля Переволочної король Мазепа з невеликим загоном форсували Дніпро. На лівому березі залишилися запорозька піхота, кількасот компанійців та залишки шведської армії під керівництвом Крейца та Левенгаупта. Останні, при наближенні московських військ, склали зброю. Було підписано капітуляційну угоду між Левенгауптом та Меншиковим, згідно якої запорозьких козаків було видано московитам, невдовзі їх було закатовано.

Для України наслідком Полтавської катастрофи була московська військова окупація й щораз більше обмеження автономних прав Козацько-Гетьманської держави [3]. Лівобережна Україна 1709 року зазнала відчутного удару по своєму самоврядному статусу, оскільки прискорився процес впровадження московських імперських структур. Частина прихильників Мазепи (як-от генеральний обозний Іван Ломиковський, генеральний писар Пилип Орлик, племінник Івана Мазепи Андрій Войнаровський та інші) покинула Україну, започаткувавши першу хвилю української політичної еміграції [4, с. 1].

Підчас першої хвилі політичної еміграції українське суспільство, що проживало на Лівобережжі втратили дієвий політичний елемент який мав вплив на політичну ситуацію, без нього вівся терор, а частина старшини була підкуплена та залучена до московського дворянства.

Полтавська битва й сьогодні займає досить своєрідне місце в історії військового мистецтва. Вона по праву вважається не лише наймасштабнішою за своїми наслідками битвою Нового часу, а й першою, де утвердився провідний принцип російського військового мистецтва: втягування противника вглиб обширної території країни, вимотування його сил з одночасним накопиченням переваги та масштабний наступ у вирішальний момент [2, с. 63].

Тому, можна сказати, що Полтавська битва неабияк вплинула на розвиток подальших політичних подій в Європі іа стала важливим кроком на шляху до перемоги Росії в Північній війні 1700 – 1721 рр.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Теодор Мацьків. Як була вирішена битва під Полтавою?. «Український історик», 1989, №4. 104 с.
2. Сокирко О. Г. Український рубікон. Полтавська битва 27 червня 1709 р. К. : «Темпора», 2008.
3. Теодор Мацьків. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687-1709. С. 290. Розділ 11: Битва під Полтавою
4. Кресін О.В. МАЗЕПІНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2009.

Кравченко К.О.,

магістр спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Турков В.В., к.і.н., доцент
СумДПУ імені А.С. Макаренка

ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ТА ПОБУТ ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У 20-ТІ РР. ХХ ст

На початку 20-х рр. ХХ ст. повсякденне життя українського єврейства залишалося достатньо важким. Частина євреїв проживала в невеличких містечках, зокрема Жмеринка, Бердичів, Умань, Конотоп, Ромни та ін. У свою чергу євреї також проживали в сільськогосподарських колоніях на територіях Приазов'я, Кременчуччині, Одещині. Життя в цих колоніях довело свою життєздатність і був започаткований особливий тип єврейської субкультури, ґрунтованої на сільськогосподарському типі виробництва. Величезний вплив на неї справили німецькі колоністи, які ще у дореволюційну добу призначалися царською адміністрацією кураторами єврейських колоній [4, с. 54].

Побут українських євреїв був достатньо консервативним. Типове єврейське сільськогосподарське поселення планувалося за лінійним планом з широкою центральною вулицею, з обох боків якої тягнулися житлові будівлі з палісадниками. В глибині двору розміщувалися господарські будівлі, за ними клуні, городи та інші угіддя. Опис типового помешкання єврейського колоніста залишив етнограф П. Піневич і воно виглядало наступним чином: «Зовнішній вигляд житлової будівлі однотипний з німецьким будинком, поступаючись чистоті та охайності німця, будинки єврейських сільських колоністів далеко випереджають міських ремісників-євреїв, які мешкають у тіснязі та великій

скупченості. Житлова кімната в таких будинках доволі простора, хоча й низька, з піччю в кутку, дерев'яними нарами в іншому та дерев'яними лавками навкруг стін; окрім лавок єдиними меблями є стіл; зрідка велика кімната перегороджується навіл легкою дерев'яною перегородкою. В якості типової риси євреїв, слід відзначити любов прикрашати стіни кімнати великими фотографічними портретами предків по двох лініях, оздоблюючи їх унизу штучними квітами» [3, с. 96].

На початку 20-х рр. ХХ ст. українське єврейство, що мешкало в містечках потерпало від нестачі продовольства, безробіття, скрутних життєвих умов, недостатньої кількості їжі, медичного обслуговування та освітніх установ. Це було спричинено революційними подіями, громадянською війною та погромами єврейства. Матеріальне становище єврейських колоністів у повоєнну добу було досить скрутним, що позначалося на всіх сферах їхнього життя, перш за все харчуванні. Дослідник П. Піневич з цього приводу констатував наступне: «Їдять євреї взагалі мало й скудно, але часто; за сніданок зазвичай править, як у німців, кава, яку вони виготовляють домашнім способом з ячменю, обід із 2-х блюд, причому першим нерідко буває копчена або солоня риба; охоче колоністи вживають також чай» [3, с. 97].

Слід зазначити, що єврейські колонії, які вціліли в Україні після погромів періоду національно-визвольної революції 1917-1920 рр., порівняно з єврейським містечком, що існувало на межі виживання, були, здавалося, унаочненням перспектив подальшого розвитку єврейської громади. Проблема зміцнення економічних підвалин її відтворення в другій половині 20-х рр. ХХ ст. правила за пріоритетний напрямок національної політики більшовицького уряду. У зазначений період радянська влада почала змінювати побут українського єврейства. Частково містечкових євреїв переселяли на південь України та Далекий Схід, а тих, які проживали в сільській місцевості – потрапляли під вплив політики, пов'язаної з впровадженням воєнного комунізму, непу, суцільною колективізацією, що в цілому негативно позначилося на їх добробуті [4, с. 60].

Українське єврейство об'єднувала загальна духовність, тому що все їхнє життя було пов'язане із іудейським релігійним віруваннями. Євреї традиційно відзначали свої свята: Песах, Ханука, Рош-га-Шана, Йом-Кіпур та ін. [2, с. 140]. Обов'язковими суспільними будівлями кожної єврейської колонії й містечка були синагога, школа і баня, які утримувалися громадським коштом. Перш за все, радянська влада почала впливати на свідомість єврейської молоді. Під впливом маркситсько-ленінської ідеології молоде покоління почали відмовлятися від традиційних єврейських свят, молитов, воно переставало ходити в синагоги і починали відзначати радянські свята. Молодь привчалася до нової радянської обрядовості пов'язаної із відзначенням нових свят, серед яких були наступні: День повалення самодержавства, День Паризької комуни, День Інтернаціоналу, День пролетарської революції та ін. Так радянська влада формувала людину “нового типу”, далеку від релігійних забобонів, яка у майбутньому була вірним прихильником будівництва соціалізму [1]. У цих

умовах єврейська містечкова молодь переселялася до великих міст, де хотіла реалізувати себе.

Таким чином, у зазначений період більшовицька влада почала змінювати повсякденне життя та побут українського єврейства, тому що хотіла відірвати представників цієї етнічної групи від їхнього традиційного побуту і залучити до будівництва соціалізму на території УРСР та держави в цілому.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Лубенець Є. Впровадження радянських свят в УСРР (1920-ті рр.). URL: <http://historical-club.org.ua/istoriya-ukrayini/mizhvoyennijperiod/724vprovadzheniya-radyanskix-svyat-v-usrr-1920-ti-rr.html> (дата звернення: 23.03.2021).
2. Нариси з історії та культури євреїв України : збірник / упоряд. Л. Фінберг, В. Любченко. Київ : Дух і Літера, 2005. 440 с.
3. Пиневиц П. Историко-этнографический очерк населения Мариупольского округа. Записки историко-филологического товариства Андрія Білецького. Київ : Наукова думка, 2006. Вип. 4. Кн. 2. С. 92–98.
4. Якубова Л. Повсякденне життя етнічних меншин радянської України у міжвоєнну добу. Київ : НАН України. Інститут історії України, 2011. 339 с.

Кулик А.А.,

*студентка II курсу спеціальності Історія та археологія
Науковий керівник – **Моцак С.І.,** к.п.н., доцент
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ЦЕРКВА РІЗДВА ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ – ПАМ'ЯТКА АРХІТЕКТУРИ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ

На лівому березі річки Ромен розташоване село Дептівка, яке було засноване в 1678 році козаком Дештою та Бойко. Окрасою села є дерев'яна церква Різдва Богородиці, побудована 1906 коштом Дептівської громади. Це досить помітна за розмірами та красою дерев'яна архітектурна споруда на Лівобережній Україні, але історія церкви починалася набагато раніше ніж 1906 рік [3].

З кінця XVII в. є документальні згадки про дерев'яну церкву Різдва

Богородиці. Перша дерев'яна п'ятибанна церква в с.Дептівка була побудована у 1735 році. Місцева жителька на прізвище Гавральна віддала свою десятину землі під забудову церкви, яку звели за кошти селян. Заможні селяни давали на будівництво золото, гроші, а дід на прізвище Добвуш привів племінного бичка [2, с.8].

Найперша церква згоріла в 1799 р і на її місці в 1801 р побудували нову дерев'яну церкву. У 1902 р чернігівський єпархіальний архітектор Павло Андрійович Вакуловський виконав проект нового дерев'яного храму на 2 тисячі осіб.

Будівництво почалося в 1902 році і тривало до 1906 року. Побудований храм був освячений в 1906 р. Він був Трипрестольний, з бічними вівтарями Петра і Павла та Введення Богородиці в храм. Основний обсяг церкви хрестоподібний, девятидольний, п'ятибанний. Із заходу до дуже подовженому бабинця впритул примикала висока триярусна дзвіниця. Першим священиком був Яременко Степан, потім Єршов Володимир Федорович, на 84 році життя помер 15 лютого 1977 року. Після смерті Єршова церква не працювала 42 роки (до 1987 року) [1, с. 89].

Військові часи стали важким випробуванням для православних села Дептівка, яким до цього вдавалося оберігати свою святиню від атеїстів і сталіністів. Церква була нова. Після приходу радянської влади познімали дзвони, а дзвіницю розкидали. З матеріалів дзвіниці комуністи збудували собі хати. Священника арештували і після того він вже не повернувся в село. Його сім'ю вигнали з хати, але більше не чіпали. В церкві зробили зерносховище. Але все одно, коли люди проходили біля церкви, хрестилися. Церква закрили тільки на два роки (1939-1941) і на вимогу громади відновили богослужіння. Під час війни у церкві знову почали правити [1, с. 124].

Святиня залишалася єдиною діючою в окрузі, тому сюди з'їжджалися хрестити дітей і по іншим потребам з усіх окружних сіл. У 1976 році храм був закритий через аварійність, але жителі села стали наполегливо добиватися дозволу на відновлення богослужіння.

Значний внесок в проведення ремонтних робіт у храмі Пресвятої Богородиці та добився відкриття архітектурної пам'ятки через Москві - Назаренко Григорій Овсійович, житель села Дептівка, колишній комуніст, старший сержант по званню, брав участь у блокаді Ленінграду. Завдяки Григорію Овсійовичу вже у 1988 році під час святкування тисячолітнього ювілею християнства, Дептівська церква Різдва Присвятої Богородиці була знову осв'ячена [2, с. 11].

Отже, спільними зусиллями дептівської православної громади вони відновили свій храм. І на сьогоднішній день ми можемо пишатися пам'яткою, церква без перебільшення, належить до кращих зразків архітектури Українського історизму.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Гейда О.С. Розвиток церковно-історичного краєзнавства на Чернігівщині у другій половині XVII – на початку XX ст. / Дис. ... кан. іст. наук. – К., 2005. – 290 с.; Литвин К.А. Народознавча діяльність єпархіального духовенства Чернігівської губернії (середина XIX – початок XX ст.) / Дис. ... кан. іст. наук. – К., 2015. – 270 с.
2. Салій Г.І. Історія села Дептівка - від давнини до сьогодення. 78 с.
3. <http://encyclosights.com>

Лаврик В.В.,

магістр спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – **Бугрій В.С., д.п.н., професор**
СумДПУ імені А.С.Макаренка

СТАРШИНА ЛАВРИК ВОЛОДИМИР

Мабуть, в сучасній Україні, що відчула «гібридну» агресію з боку Російсько Федерації, немає такої людини, що не знає, хто такий Мішка Япончик, він же Вінницький Мойша-Яків Вольфович! Цій людині присвячений російсько-українській телесеріал «Однажды в Одессе». Але для більшості українців невідоме словосполучення – «3-тя Залізна дивізію», що отримала слово «залізна» в назві військової формації Української Народної Республіки за звитяжний бій за станцію Вапнярка 26 – 27 липня 1919 року. В тих боях і було розбито «героя» деяких сучасних українців – Мішку Япончика, що був командиром 54-й ім. Леніна радянського революційного полку. І в це в країні, що відчула спочатку нав'язування хибної ідеології українцям, а потім пішли «гібридні» війська Російської Федерації!

Мета нашого дослідження – висвітлити ще донедавно невідому особу старшини 3-ї Залізної дивізії Лаврика Володимира, що був серед тих, що передали почесну назву «3-тя Залізна дивізія» заново формованій дивізії в 1920 році.

Першовідкривачі такої непересічної персоналії як Володимир Лаврик – дослідники Віктор Моренець, Роман Коваль та Юрій Юзич, які в своїй праці «Подебрадський полк» Армії УНР», посилаючись на Центральний державний архів вищих органів влади та управління України «Ф. 3795. - Оп. 1. - Спр. 1364. - Арк.6, 107», дали такі дані на студента Української господарської академії [0, с. 63-64]:

ЛАВРИК Володимир (28.09.1897, м. Ковно Віленської губ., тепер Каунас, Литва — після 19.05.1928). Військовий, інженер-економіст; звання — прапорщик рос. Армії, сотник 3-ї гарм. бригади 3-ї Залізної дивізії Армії УНР.

Навчався в 1-й Ковенській гімназії (з 1908). у зв'язку з евакуацією в 1914 р. Фортеці Ковно і всіх установ міста змушений був із 7 класу навчатись уже в 1-й Московській гімназії. Закінчив її 24 березня 1916 року. Вступив однорічником до 1-ї Гренадер. Запасної артил. Бригади (Москва). У “Curriculum vitae” писав: “В 1918 році зголосився до Українського корпусу в Москві і був відправлен на Україну яко українець і в тім же році поступив до армії У.Н.Р., де знаходжусь до сього часу без перерв”. Учасник Першого зимового походу Армії УНР. Лицар ордена Залізного хреста (1920). Інтернований у Польщі (1920 — 20.06.1923).

Закінчив екон. Підвідділ екон.-кооп. Відділу УГА в Подебрадах (1923-1928). Дипломну роботу захистив “з успіхом дуже добрим” (31.03.1928). 19 травня здобув диплом інженера-економіста.

Дещо пізніше Я. Тинченко в своїй праці «Лицарі Зимових походів. 1919-1922 рр.» [0, с. 92] зазначав: «Для задоволення претензій нагороджених вояків 3-ї Залізної дивізії 23 березня 1921 р. наказом по дивізії було створено раду Залізного Хреста у складі полковника Чижевського, хорунжих Шури-Бури та Лаврика, підстаршин Петра Демченко і Тимка Михальчука». А в Списку вояків нагороджених залізним Хрестом «За Зимовий похід і бої» зі складу Залізної дивізії під 4 номером в списку вказаний хорунжий Лаврик Володимир за № хреста 1104 [0, с. 542].

Однак за вказаними даними важко зрозуміти – в яких військових операціях В. Лаврик приймав участь, окрім того, що в комісію про нагородження Залізним Хрестом «За Зимовий похід і бої» призначили людей, вірогідніше, що пройшли весь Перший зимовий похід. Другий висновок, який варто зробити вивчивши працю «Подебрадський полк» Армії УНР» це про посаду В. Лаврика - сотник 3-ї гарматної бригади 3-ї Залізної дивізії Армії УНР, а при нагородженні Залізним Хрестом «За Зимовий похід і бої» вказана посада хорунжого, що нижче, думається, що він продовжив службу в гарматній бригаді 3-ї Залізної дивізії і в подальшому.

Важливо, що Я. Тинченко в своїй книзі «Українська армія у 1920 році: Військовий союз з Польщею, війна з радянською Росією та інтернування» пише про 2-гу дивізію 1920 року [0, с. 41]:

«21–22 травня 1920 року сталася знакова подія у житті дивізії (прим. 2-ої дивізії). До її складу залучено гарматну сотню Чижевського, яка відбула Перший Зимовий похід та спільно з Армією УНР генерала М. Омеляновича-Павленка вийшла на фронт 2-ї дивізії 4-5 травня. Ця сотня складалася з колишніх вояків гарматної бригади 3-ї Залізної дивізії у 1919 році, що її очолював полковник О. Удовиченко (нинішній командир 2-ї дивізії).

Уся гарматна сотня залучалася до новостворюваного 6-го легкого гарматного куреня сотника Чижевського. Уже за кілька днів, а саме – 31 травня 1920 року, Чижевського (тепер уже підполковника) командиром 3-ї гарматної бригади.

Починаючи з 22 травня 1920 року 2-гу дивізію неофіційно у наказах та інших документах почали називати 3-ю Залізною. Офіційно, Головним управлінням Генерального штабу, видано наказ ч. 35 від 29.05.1920, відповідно до якого 2-га дивізія перейменовувалась на 3-тю Залізну «з цього числа». Однак у дивізії цей наказ було опубліковано лише 9.06.1920 (у той час штаб з'єднання розміщувався у с. Клембовка). На підставі наказу частини дивізії перейменовувалися: 4-та бригада – на 7-му, 5-та – на 8-му, 6-та – на 9-ту, 2-га гарматна бригада – на 3-тю, 2-й кінний полк та 2-й технічний курінь – на 3-ті і т. д.»

Вірогідно, що 2-га дивізія, що формувалася в 1920 році, отримала пізніше нову назву «3-тя Залізна дивізія». Схоже, що нова назва з'явилася не від того, що командиром 2-ї дивізії назначено полковника Удовиченко Олександра Івановича, що керував 3-ою Залізної дивізії в 1919 році, а тому, що долучилися 16 козаків гарматної сотні Чижевського, в числі яких був і Володимир Лаврик, що й було в свідомості Української армії УНР - як продовження славного бойового шляху «Залізної» дивізії.

У підсумку варто зазначити, що які б втрати не несла в особовому складі 3-тя Залізна дивізія – а традиції продовжували «залізні» козаки, до яких і старшина Лаврик Володимир належить. Мені, як досліднику, дуже почесно продовжувати справу мого тезки.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Коваль Р., Моренець В., Юзич Ю. «Подебрадський полк» Армії УНР»: До історії Українських січових стрільців, Богданівського та Гордієнківського полків військ

Центральної Ради, 1-ї Сірої, 1-ї Синьої, 1-ї Запорозької, 2-ї Волинської, 3-ї Залізної, 4-ї Київської, 5-ї Херсонської та 1-ї Кулеметної дивізії Армії УНР, Галицької армії, Вільного козацтва, повстансько-партизанського руху, Запорізької Січі Юхима Божка, окремого чорноморського коша військ Директорії, легії українських націоналістів, УВО, ОУН та дивізії «Галичина». Т. 2/ Бібліотека Історичного клубу «Холодний Яр»/ Р.М. Коваль, В.І. Моренець, Ю. П. Юзич. – Київ: Історичний клуб «Холодний Яр»; «Орієнтир», 2015. 376 с.

2. Тинченко Я. Лицарі Зимових походів . 1919-1922 рр. К.: Темпора, 2017. 760 с.

3. Тинченко Я. Українська армія у 1920 році: Військовий союз з Польщею, війна з Радянською Росією та інтернування. К.: Темпора, 2020. 244 с.

Лагода А.І.,
студентка I курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
Науковий керівник - Богатирчук К.О., к.і.н., старший викладач
НПУ імені М.П. Драгоманова

МІСЦЕ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ

Одним із пріоритетних напрямів безпекової політики України є розвиток конструктивного партнерства з НАТО. В його основі лежить протидія сучасним безпековим викликам і загрозам, а також досягнення Україною провідних стандартів розвитку та обороноздатності [1].

Питання, щодо місця України в НАТО постійно на слуху, адже в новинах, газетах, статтях в інтернеті бурхливо обговорюють важливість цього питання. Наймасштабнішою інформацією, яка розкриває це питання, на мою думку, є книга під назвою «Місце України в НАТО», яка містить матеріали опитування експертів, яке було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» восени 2005 року. Загалом було опитано 69 експертів, які компетентні у питаннях, що стосуються зовнішньої та внутрішньої політики, безпеки та масових комунікацій [2, с. 2].

Метою нашого дослідження є розкрити відносини Північноатлантичного Альянсу з Україною та місце нашої держави в цьому блоці.

НАТО – міжнародна організація, яка гарантує свободу, безпеку, захист населення, мир та стабільність країнам-учасникам військовими та політичними засобами. Наразі у Північноатлантичний альянс входять 30 держав Північної Америки і Європи, 12 з яких є засновницями. Це такі країни як : Бельгія, Канада, Данія, Франція, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Велика Британія і Сполучені Штати Америки.

Історія взаємовідносин України з НАТО розпочалась ще в 1992 році, коли відбувся перший візит Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера до Києва. Після цього візиту Україна була запрошена до участі в Раді Північноатлантичного співробітництва [2, с. 174]. Важливим етапом взаємин між Україною і НАТО важливо зазначити 1995 рік, оскільки у червні генсек НАТО і міністр закордонних справ України обмінялися відповідними листами, в яких фактично сформували першу Індивідуальну програму партнерства між Києвом і Брюсселем, розраховану на 1996-1998 роки. Спільна заява сторін була

офіційно схвалена на спеціальному засіданні Північноатлантичної Ради НАТО. Вона означала наявність поглиблених відносин між ними.

На сьогоднішній день НАТО і Україна співпрацюють у широкому діапазоні питань. Серед них важливе місце займають боротьба з тероризмом, підтримання миру, політична співпраця з питань регіональної безпеки, військово-співробітництво, а також наука і техніка. Така співпраця НАТО та України є досить масштабною та відносини між ними розвиваються і стають дедалі тіснішими. Варто зазначити, що члени НАТО підтримали суверенітет і територіальну цілісність України в межах міжнародно визнаних кордонів.

Український уряд і НАТО надають особливого значення інформуванню громадськості про відносини Україна – НАТО і переваги, які забезпечує співпраця з Альянсом у контексті процесу реформування в Україні. Країни – члени Альянсу співпрацюють з керівництвом України, прагнучи підвищити обізнаність населення із сучасною НАТО і роз'яснити, у чому полягають відносини Україна – НАТО. До того ж НАТО надає консультативну і фінансову допомогу з метою сприяння розбудові потенціалу українського уряду у галузі громадської дипломатії, відносин зі ЗМІ і стратегічних комунікацій. З боку НАТО було забезпечено підтримку Українському кризовому медіацентру і газеті «Київ Пост» у їхніх зусиллях із надання достовірної і правдивої інформації щодо подій на окупованому Кримському півострові і на сході України [3].

Отже, проаналізувавши історію взаємовідносин між Україною і Північноатлантичного Альянсу, можна зазначити, що Україна має не останнє місце в цій системі, а політичні та військові відносини міцнішають і суттєво змінюються на краще.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Організація Північноатлантичного договору, також Північноатлантичний альянс (НАТО) [Електронний ресурс] // Міністерство інфраструктури України. 2017. Режим доступу до ресурсу: <https://mtu.gov.ua/content/organizaciya-pivnichnoatlantichnogo-dogovoru-takozh-pivnichnoatlantichniy-alyans-nato.html>.
2. Місце України в НАТО. К.: Центр «Демократичні ініціативи», 2006. 252 с.
3. Романенко Є. О. Україна - шлях до НАТО [Електронний ресурс] // Публічне урядування. 2015. Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubm_2015_1_19.
4. Відносини з Україною [Електронний ресурс] // Організація Північноатлантичного договору. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm.

Лиховоз Д.А.,

*студентка I курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.*

*Науковий керівник – Михтуненко В.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС

На сьогодні актуальним питанням у сфері міжнародних відносин є вихід Великобританії з ЄС. З огляду на те, що Британія входить до переліку

передових та авторитетних держав світу, таке рішення буде мати відображення на відносинах інших країн та їх розвитку у всіх сферах своєї діяльності.

Референдум, який був проведений 23 червня 2016 року, викликав широке зацікавлення в суспільстві та ЗМІ. Основною темою обговорення було питання чи має Великобританія залишитися членом Європейського союзу або ж вийти із нього. Ця визначна подія отримала назву «Brexit», що застосовується як скорочена назва всього процесу виходу Британії із ЄС. Результати референдуму показали, що країна розділилася на два табори: ті хто були за вихід Великобританії з ЄС та проти її виходу. З невеликою перевагою було ухвалено рішення про вихід країни з Європейського Союзу [3].

Однією з головних причин бажання виходу з ЄС була недоцільність на думку більшості населення підтримки країн, які нещодавно вступили в ЄС та фінансових вкладень в економіку ЄС. Британці, які прихильно ставилися до «Brexit», вважали, що всі капіталовкладення в економіку та розвиток ЄС Велика Британія могла б вкладати для покращення життя населення країни і в власний розвиток економіки та діяльності. Тобто, ЄС стримує розвиток Британії.

Ще однією причиною є ситуація з мігрантами. Прихильники «Brexit» хочуть щоб Велика Британія відновила свій контроль над кордоном та в результаті зменшила кількість людей, що відвідують країну з метою працювати або для подальшого життя. На їх погляд, такий потужний потік біженців, в майбутньому може призвести до можливих терактів або злочинів. Поширення таких міркувань призводить до закріплення думок про те, що без членства в Європейському Союзі буде набагато кращим.

У цілому, поміж ймовірних і найбільш помітних наслідків виходу Британії з ЄС, можна вільно вважати результат для торгівлі. З внутрішнього боку Європейського Союзу товари, що продаються не обкладаються податками і в контексті торгівлі для Великої Британії це є вигідним. Понадусім, Британія динамічно використовує різноманітні торговельні угоди укладені між ЄС та іншими державами. У разі виходу із ЄС, Туманному Альбіону доведеться доведеться сплачувати мита. А це все у сумі дає додаткові фінансові втрати для підприємців. Вирішення цієї ситуації можливе у разі укладення нового договору про вільну торгівлю, яке на жаль відбудеться не відразу. Буде потреба в установленні нових домовленостей та торговельних відносин з іншими державами.

Ще одним наслідком виходу Великобританії з ЄС є інвестиції. Противники «Brexit» вважають, що держава втратить свій статус світового фінансового центру і втратить значний об'єм інвестицій. Прихильники виходу з ЄС стверджують, що самостійно Великобританія одержить шанс стати найбільшою економічною державою.

Наступний результатом може бути зниження вартості майна [1]. Перші позиції у сфері найдорожчої нерухомості в світі займає Лондон. Фінансова криза у державі може відізватися на нерухомості суттєвим знеціненням, в результаті якого всі вкладення автоматично стануть неприбутковими і неprestижними.

Жителі Шотландії в основному підтримують членство Британії в ЄС, і у разі від'єднання від Європи, шотланці у свою чергу, почнуть обмірковувати відокремлення від Великобританії, що в майбутньому призведе до негативного наслідку зробленого раніше рішення про вихід з ЄС. Тому, у Британії в подальшому є потенційним референдум за незалежність Шотландії. Спроба від'єднання від Великобританії вже була здійснена. Та в наслідок проведеного голосування більшість жителів проголосували проти виходу з Європейського Союзу. Головною підставою на користь Британії, на час проведення референдуму за незалежність Шотландії став Євросоюз [2, с. 205].

Щонайбільшою небезпекою, що може виникнути, є ймовірна дезинтеграція об'єднання. Інші сильні та економічно розвинені країни, за прикладом Великої Британії можуть також виявити бажання про вихід з ЄС. Також можливим є те, що деякі країни-учасниці захочуть висунути власні вимоги у питаннях реформування спільних політик. Кожна держава буде докладати зусилля для задоволення власних потреб, що стане причиною проблем та конфліктів, які будуть потребувати негайного їх вирішення. Як наслідок, всі сили ЄС будуть залучатися для врегулювання таких видів ситуацій, при цьому відтягувати вирішення інших, не менш важливих питань.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що вихід з торгівлі, інвестиції, знецінення власності, ймовірність від'єднання Шотландії та дезинтеграція ЄС є можливими наслідками виходу Великобританії з Європейського Союзу.

Однак, наразі ми можемо лише припускати всі можливі наслідки та варіанти наступного розвитку відносин між однією з найбільш розвинутих економік світу та потужним європейським союзом. Також вже зараз ми можемо передбачити те, що Британія буде намагатися знайти альтернативні структури співробітництва саме з ЄС.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. 7 наслідків виходу Великобританії з ЄС [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.volynnews.com/news/policy/7-naslidkiv-vykhodu-velykobrytaniyi-z-yes/>
2. Калиш Я. В. Актуальные проблемы интеграции стран Западной Европы // Власть. 2016. Том 24. № 8.[2, с. 204-207]. 224 с.
3. П'яти по-англійськи: 7 найвідчутніших наслідків виходу з ЄС власне для Британії [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://veche.kiev.ua/journal/5267/>.

Ліщук Е.І.,

*студент II курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії.*

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.,** к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ДЕРЖАВА ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ З ВАТИКАНОМ

Слід зазначити, що Галицько-Волинська держава перетворилася на класичну феодальну самодержавну монархію, але на неї вплинув надзвичайно

могутні боярські впливи. Олігархічні тенденції місцевої аристократії не сприяли консолідації країни і призвели до постійних конфліктів з королівською владою. Постійні конфлікти та тривалі суперечності між князем та дворянами зробили країну полем битви за владу та головні важелі управління. Тому Данило Романович почав проводити активну зовнішню політику і сподівався, що Рим його підтримає у зміцненні своєї влади. Зрештою, загальновідомо, що Європейська католицька церква має важливий авторитет у Європі, проте християни втратили свою територію під час хрестового походу феодальної лицарської системи на Близькому Сході, і Європейська католицька церква почала повільно занепадати. Однак ідея хрестових походів ще остаточно не була «похована».

Однак слід зазначити, що хрестові походи поступово почали змінювати свій напрямок - від Палестини до Європи, – переформатовуючись у боротьбу проти язичників, схизматиків, єретиків і монголо-татар. Завдяки сильній військовій організації король Данило мав великий вплив на західноєвропейські країни (Угорщину, Польщу, Чехію та Австрію), у зв'язку з чим він зміг проводити переговори з правителями цих країн, особливо з папою Інокентієм IV про хрестовий похід проти татар [1, с. 11].

У другій половині 40-х років XIII ст. залежність Данила від панування монгольських татар стає нестерпним. Крім того, Золота стала представляти реальну загрозу для більшості європейських країн та всього європейського католицького світу. Усвідомлюючи цю ситуацію, Данило Романович, досвідчений політик і дипломат, у лютому 1246 року розпочав переговори з Папою Інокентієм IV щодо організації об'єднаного із європейськими монархіями хрестового походу проти влади монгольських татар. Щодо монголо-татарської загрози, то слід зазначити, що, крім Данила, у XIII ст. було багато інших східноєвропейських правителів, які вважали що для здійснення хрестового походу проти ординців необхідно підтримувати релігійну єдність з католицьким світом.

Стосунки з Римською Католицькою Церквою фактично з'ясували напрямок зовнішньої політики Галицько-Волинської держави упродовж XIII ст. Відносини з папською курією в другій половині 40-х років XIII ст. Данило Романович сподівався використати авторитет Риму для встановлення контактів із центральноевропейськими монархами. Знаючи наполегливість Риму в релігійних питаннях, князь Данило категорично не виключав можливості переговорів на цю тему, але створив для цього умови для реальної допомоги Заходу в боротьбі з ординцями. З цією метою «папа брав державу Данила під свою опіку і заборонив іншим королям і хрестоносцям претендувати на землі Данила та Василька» [2, с. 123–127]. Однак, князь Галицько-Волинської держави пообіцяв бути частиною великого католицького світу, підпорядкувавши місцеву православну єпархію римської юрисдикції. У серпні 1247 року Папа Римський Інокентій IV публікує буллу, в якій заявляє про єднання галицьких князів із Римською Католицькою церквою.

У контексті поєднання із католицьким світом слід зазначити про те, що «на початку правління Данила особливістю суспільного ладу Галицько-

Волинської держави була та обставина, що частина земельних володінь тут контролювалась боярами. Перш за все, це стосувалося Галичини. Бояри в Галицькій Русі були земельною аристократією, а також були вищим класом дружини князя. Влада галицьких бояр базується не лише на великих земельних ділянках, але і на сотнях, тисячах васальних держав, які сидять на його землі під прихильністю того чи іншого боярина та під їхніми господарями, і закликають пана прийти йому на допомогу. Тут велика кількість земель з'явилася до встановлення території князя. Останні почали формуватися, коли більшу частину публічної землі зайняли бояри, що обмежувало кількість вільних земель, що належали князю» [3, с. 93–94].

Ось тому «можливим виразником унії могла бути частина бояр, тісно пов'язаних економічно і соціально з політичними і релігійними установами сусідніх католицьких країн, вагома суспільна верства, торгово-реміснича знать, яка вела пошуки внаслідок введення релігійних союзів вигідних ринків збуту своєї продукції, тобто інтеграції у західноєвропейський ринок». З юридичного аспекту прийняття унії, варто зазначити достатньо ґрунтовну підготовку до її ухвалення і з боку папської курії, і з боку князя та його найближчого оточення, включаючи найвищий церковний чин. Розумно стверджувати, що союз прийнятий на найвищому державному рівні, має велике політичне та історичне значення і надає широкі можливості для приєднання до «Західної Європи». [4, с. 3–7]. Тому можна припустити, що правління Данила Галицького було період входження Галицько-Волинського князівства до європейського союзу католицьких держав.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Ідзьо В. С. Король Данило та Українська держава у XIII столітті. Львів: Сполом, 2007. 64 с.
2. Большакова С. А. Папские послания Галицкому князю как исторический источник. Древнейшие государства на территории СССР. М: Наука, 1976. С. 123-127.
3. Терлюк І. Я. Д. Є. Забзалюк. Історія держави і права середньовічної України: навчальний посібник. Львів: Каменяр, 2010. 232 с.
4. Дашкевич Н. Первая уния в Юго-Западной Руси с католичеством (1246-1254). К., 1884. 48 с.

Логвінова Д.С.,

*студентка I курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

*Науковий керівник - Богатирчук К.О., к.і.н., старший викладач
НПУ імені М.П. Драгоманова*

ЗАРОДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У СТАРОДАВНІЙ ІНДІЇ

Відсутність достовірної інформації про міжнародні відносини Стародавнього Світу та їх правове регулювання призвела до виникнення поширеного стереотипу про утворення міжнародного права в умовах середньовічної європейської території, проте в результаті подальших наукових досліджень все більше звучить ідея про зародження міжнародного права у

стародавні часи. Саме тому посилюється актуальність дослідження особливостей формування міжнародного права в основних регіонах Стародавнього Світу – Межиріччя, Єгипті, Індії, Китаї, Греції та Римі.

Останнім часом у вітчизняних та зарубіжних наукових колах значно посилюється інтерес до стародавнього міжнародного права. Ті чи інші аспекти зародження міжнародного права та його функціонування у Стародавній час досліджувалися у працях Савчука К. О. [1], Бонгард-Левіна Г. М. [2], Ільїна Г.Ф. [2], Стоянова А. Н. [3] та ін.

Метою нашого дослідження є розкриття процесів зародження міжнародного права в Стародавній Індії, розкриття його характерних рис, а також визначення його взаємозв'язку з іншими регіональними міжнародно-правовими системами Стародавнього Світу.

Стародавнє міжнародне право мало яскраво виражений регіональний характер [1, с. 26]. При цьому регіональність стародавнього міжнародного права дослідники розглядають як повну ізольованість міжнародно-правових систем окремих регіонів (Античних Греції та Риму, Стародавніх Єгипту, Міжріччя, Індії чи Китаю), між якими не було прямої взаємодії. В той же час, історія наводить приклади достатньо стійких відносин між стародавніми країнами з різних частин світу [2, с. 589].

В Індії, так само як і в інших регіонах Стародавнього Світу, перші спонтанні відносини виникали між племенами ще на додержавній стадії розвитку. Поступово ці відносини ставали інтенсивнішими, переходили на рівень відносин між союзами племен і згодом – на рівень відносин між державами, ними утвореними. Розвиваючись, міжнародне право Стародавньої Індії набуло і низку специфічних ознак.

Протягом майже тисячі років (з середини II до середини I тисячоліття н.е.) індійські держави вступали у відносини переважно між собою, зводячи контакти із зовнішнім світом до мінімуму. Пізніше у відносинах індійських та неіндійських держав застосовуються норми, що розробляються ними спільно, тоді як у відносинах між самими індійськими державами продовжують застосовуватися старі норми. Внаслідок цього, у середині I тисячоліття до н.е. давньоіндійське міжнародне право стало складатися з двох підсистем – права, що регулювало відносини між самими індійськими державами, та права, що регулювало їхні відносини із зовнішнім світом [3, с. 41].

У науковій літературі часто наголошується, що давньоіндійське міжнародне право було значно гуманнішим, ніж тогочасне міжнародне право античності, Близького Сходу і навіть ніж середньовічне європейське міжнародне право [1, с. 28].

Головним засобом ведення зовнішньої політики найдавніших країн були війни. В Індії права війни були найбільш розвиненими, вони отримали закріплення в «Законах Ману» і «Артхашастра»: не можна було вбивати жінок, дітей, старих і поранених, а також осіб, що здалися в полон. Недоторканністю користувалися храми та інші культові споруди і їх служителі. Цікавий і той факт, що саме в Індії виникли перші юридичні правила про ведення війни на морі.

У Законах Ману, що традиційно датуються II століттям до н.е., вже закріплюється особиста недоторканність посла, декларується звільнення від мита його майна, гарантується право посла підтримувати зносини із своїм правителем, а також встановлюється заборона втручання посла у внутрішні справи держави перебування [4, с. 134-135].

На теренах Стародавньої Індії чітко проявилася гуманізація законів війни, що може бути пояснено поєднанням декількох причин.

По-перше, зародження законів та звичаїв війни пов'язують, як правило, з наступальними, а не оборонними бойовими діями [3, с. 42]. У чистому вигляді наступальних загарбницьких воєн Стародавня Індія взагалі не вела. По-друге, гуманізації законів та звичаїв війни у Стародавній Індії сприяло те, що представники варн (полків) ніколи не бачили потенційних ворогів, що призводило до зниження рівня агресивності [5, с. 403].

Отже, зародження міжнародного права у Стародавній Індії відбувалося у два етапи. На першому етапі переважали норми, що регулювали міжнародні відносини між самими індійськими державами і ґрунтувалися на релігійних нормах, доктринах та принципах. Другий етап, що розпочався у IV-I II ст. до н.е., ознаменувався бурхливим розвитком давньоіндійського міжнародного права, гуманізацією законів та звичаїв війни, а також появою окремих інститутів та норм, що мали до певної міри світський характер.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Савчук К.О. Міжнародне право давнього світу: Юридичний журнал. Київ: 2011. 34 с.
2. Бонгард-Левин Г.М., Ильин Г.Ф. Индия в древности: Главн. ред. вост. лит., Наука, 1985. 758 с.
3. Стоянов А.Н. Очерки історії та догматики міжнародного права: навч. посібник Харків: 1875. 754 с.
4. Законы Ману: АН СССР, Ин-т востоковедения/ перевод [с санскрит.] С.Д. Эльмановича, провер. и испр. Г.Ф. Ильиным. Москва: Наука, Ладо мир, 1992. 359 с.
5. Магабгарата: енциклопедія / перек. В.І. Кальянов.: Наука, 1976. 590 с.

Любич С.В.,

аспірант

Академія Державної пенітенціарної служби

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Процес перетворення та постійне оновлення моделей публічної служби, що відбуваються в європейській спільноті в останні роки, свідчать, що основні системи публічної служби зазнають впливу глобалізаційних процесів, стають модернізованими і не завжди відповідають ключовим рисам класичних моделей, що призводить до утворення нових, гібридних, модернізаційних проявів формування моделі публічної служби [1, с. 107].

Постійний пошук оптимальної моделі державної служби спонукає європейську спільноту до аналізу генези та функціонування моделей організації публічної служби. Основні змістовні лінії впровадження публічної служби знаходять відображення у моделі державної служби, яка інтерпретується як

впорядкована множина умов і характерних ознак публічної служби, що розкриває її функціональні особливості. На сьогодні, в європейській спільноті впроваджується ряд змішаних та класичних моделей публічної служби. Систематизація представлених моделей сприятиме розвитку публічної служби в Україні, відповідно до кращих практик держав європейської спільноти [2, с.141].

Кар'єрна модель публічної служби характеризується такими ознаками, як: обов'язкове виконання статутних вимог, необхідність у кар'єрному зростанні; нівелювання досвіду роботи в приватному секторі; урахування кар'єрного рівня, вислуги років; відповідна система оплати праці та законодавчо закріплена пенсійна система виходу публічного працівника; регламентований принцип субординації; законодавчо закріплений кодекс щодо поведінки службовця на обраній посаді [3, с. 79].

Яскравим представником англосаксонської моделі є Велика Британія. На сьогодні, простежуються тенденції еволюції публічного управління, щодо поєднання, або зближення двох моделей. Науковцями робиться висновок, що ця тенденція повністю може стосуватися еволюції публічної служби в Україні [4, с. 42].

Можна виокремити ряд переваг та недоліків окреслених моделей, так для централізованої моделі перевагами є: послідовність у прийнятті засадничих рішень; недоліками – певний консерватизм у прийнятті відповідальності за регіональні особливі рішення. Децентралізована модель має такі особливості, як мобільність та швидкість у прийнятті рішень, відповідальність за виконання своїх обов'язків [5, с. 18 – 19].

Модернізаційна модель публічної служби відображає державну службу, яка керується виключно суспільними інтересами та запитам. Властива відсутність залежності від політичних принципів. Закладає основи корпоративності та соціального обміну досвідом публічних працівників.

Транзиторна модель – характеризується публічною приналежністю до моделей з відкритою орієнтацією на саму себе. Представники вищих посадових органів мають право на власне бачення вирішення політичних (службових) ситуацій, при цьому цій моделі властиві: формалізм та чиновницькі традиції [6, с. 15].

Модель нової публічної служби (New Public Service) – історично почала формуватися в 1980-х рр., в процесі нового бачення практичного використання такого ресурсу, як «Державний менеджмент нового покоління» (New Public management), початок бере у Великобританії. Публічна служба передбачає постійну підтримку соціуму, більшість принципів взято з приватного сектору, особливістю є те, що управління здійснюється за принципом надання послуг. На разі, більшість країн європейської спільноти керується принципами моделі нової публічної служби.

Постмодерністська модель публічної служби (Post – NPS, New Public Service), бере початок з 90-х рр. ХХ ст., коли увага бюрократичної системи тяжіє до публічних службовців. Модель представлена новим категоріальним апаратом: індивідуальні та суспільні цінності, гуманістичний принцип,

прозорість, мережеві принципи. Переважаюча більшість прихильників моделі, схильні до думки, про утворення та подальшу діяльність відкритих діалогів між всіма учасниками публічної служби. Суспільство схильне до відкритої співпраці громадян та представників державної служби [2, с. 144 – 145].

Таким чином, характеристика моделей організації публічної служби відображає особливості функціонування державної служби в державах європейської спільноти та може бути корисною для визначення напрямів удосконалення публічного адміністрування в Україні.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Линдюк О. А. Європейський досвід модернізації державної служби та перспективи його застосування в Україні. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2016. Вип. 19. С. 104 – 116.
2. Хорошенко О. В. Моделі організації публічної служби: порівняльний аналіз та пропозиції для України. *Державне управління: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 140 – 150.
3. Прокопенко Л., Шабатіна І. Публічна служба в країнах ЄС. *Публічне адміністрування: теорія і практика*. 2009. Вип. 1. С. 76 – 86.
4. Мамчур Г. В. Види і моделі державної служби. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2014. Вип. 1. С. 41 – 45.
5. Неліпа Д. В. Організаційно-правові засади державної служби в Україні. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 367 с.
6. Комаровский В. С. Государственная служба и средства массовой информации. Воронеж: Издательство Воронежского Государственного Университета, 2003. 114 с.

Мажар А.В.,

магістр спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – **Михтуненко В.В., к.і.н., старший викладач**
СумДПУ імені А.С.Макаренка

РАДИКАЛІЗАЦІЯ ПОЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ В 80-90 рр. ХІХ ст.

В ХІХ ст., в Європі виникають та поширюються нові політичні ідеології, поступово активна частина польської молоді відходить від застарілих політичних ідей та починаючи з 80х рр., ХІХ ст., організовується в політичні партії. Бажання рішучих змін всередині польського суспільства створювало сприятливі умови для радикальних політичних рухів, що значно вплинули на процес формування нових політичних об'єднань.

Польську політичну історію досліджували такі відомі науковці як П. Самусь [0], М. Сікорська-Ковальська [2], О. Жерноклеєв [5] та ін.

Після декількох невдалих спроб відновлення незалежності нові покоління поляків відходять від ідей та методів боротьби своїх попередників. Після поразки національно-визвольного повстання 1863 року позитивізм та органічна праця тимчасово стали провідними рухами, але поступово втрачали популярність. В 80-х рр., ХІХ ст., почали формуватися нові партії в тому числі і радикальні, які мали націоналістичну, соціалістичну або іншу ідеологію.

Їхньому виникненню передувала активізація політичної діяльності робітників, селян та буржуазії, які намагалися захистити свої економічні права [6, с. 20].

В 1882 році Л. Виринським було створено соціалістичну партію відому як I Пролетаріат, яка підтримувала ідеї К. Маркса та класову боротьбу. Метою партії була світова соціалістична революція. В своїй діяльності вони були пов'язані з радикальною структурою «Народна Воля». Через репресії влади партія припинила активні дії [4, с. 87].

Польська молодь об'єдналась в організацію Союз польської молоді (ZET) створену в 1886 році. У протигагу збільшенню впливу соціалістів в 1887 році було створено Польську лігу, мета якої визначалася відновленням польської держави в кордонах Речі Посполитої. В 1892 році сформувалась Польська соціалістична партія (ППС). В 1893 році Польська ліга перетворилася в Національну лігу, одним з лідерів якої став Р. Дмовський, пізніше 1897 році було створено Народно-демократичну партію, більш відому як Ендеція. В цей період розпочалася політична боротьба між соціалістами та націоналістами. [3, с.17-19].

В польському соціалістичному русі довгий час існувала конкуренція між соціал-демократами та соціал-революціонерами. Через це виникали суперечки стосовно форм та методів боротьби для побудови нового суспільства. Особливо гострим було питання відновлення польської незалежності. Ріст політичної активності робітників поживавлював дискусії, адже соціалісти вбачали велику ймовірність соціального вибуху [2, с. 42].

Політичні об'єднання Союз польських робітників та II Пролетаріат виступили проти ППС та створили Соціал-демократичну партію, яка після декількох перетворень в 1899 році отримала назву Соціал-демократія Королівства Польського і Литви (СДКПіЛ). В планах СДКПіЛ була взаємодія з робітниками різних країн для здійснення світової пролетарської революції. Також ослабив вплив ППС в 1900 році арешт редактора партійної газети «Робітник» Ю. Пілсудського та вихід частини партійців з лав ППС і створенням Польської соціалістичної партії «Пролетаріат», більш відомої як «III Пролетаріат», які також займалися критикою ППС [6, с. 24-28].

В Галичині мали вплив загальнопольські партії, зокрема ППС та Ендеція. Соціалістичну ідеологію також поширювала створена в 1890 році Галицька робітничка партія, котра декілька разів змінювала назву та в 1899 році іменувалася Польська партія соціал-демократична Галичини та Сілезії (ППСД). Ендеція в Галичині видавала партійну пропагандиську літературу, поширюючи свої ідеї. Галицькі ліберали не змогли стати значною силою, хоча пропагували захист польських національних цінностей. В 1895 році засновано Народну партію, яка представляла народовий рух та боролася за звільнення селян від різноманітних повинностей. Консерватори Західної Галичини були стриманими в своїх ідеях та називалися «станчики», в той час як в Східній Галичині діяли радикальні консерватори «подоляки», які вороже ставилися до українського селянства. Поступово через боротьбу з українськими селянами в Галичині почалося зближення радикальних подоляків, ендеків та народовців [5, с. 12-17].

В пруській частині польських земель німецькі соціал–демократи та польські соціалісти знайшли порозуміння та виступали як союзники, хоча розвитку їх діяльності заважали спеціальні антисоціалістичні закони що діяли до 1890 року. Після відміни цих законів ППС звернула особливу увагу на агітаційну та парламентську роботу. Завдяки цій тактиці популярність ППС постійно зростала, хоча проти них виступали ендеки, релігійні об'єднання та профспілки [0, с. 248-249].

Таким чином в 80-х – 90-х рр., XIX ст., в польському суспільстві почали з'являтися нові радикальні політичні течії, які стали популярними серед молоді та поступово перетворилися у впливові політичні партії. На розділених частинах Польщі діяли як місцеві так і загальнопольські партії. Найбільший вплив на польське суспільство серед радикальних течій мали партії націоналістичного та соціалістичного спрямування, з конкуренцією яких пов'язана подальша політична історія Польщі.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Samuś P. Wasza kartka wyborcza jest silniejsza niż karabin, armata: z dziejów kultury politycznej na ziemiach polskich pod zaborami. Łódź: Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego. 2013. 369 s.
2. Sikorska-Kowalska M. Środowisko inteligencji radykalnej na przełomie XIX i XX wieku. Próba portretu. *Studia Z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX I XX Wieku*, 19. 2019. S. 33-50. URL: <https://doi.org/10.18778/2080-8313.19.03> (дата звернення: 16.03.2021).
3. Waniek D. Ruch narodowy w Polsce wczoraj i dziś: ideologia, organizacja, praktyka działania. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, 2014. 102 s.
4. Дильонгова Г. Історія Польщі 1795-1990 / пер. з пол. М. Кірсенка. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 239 с.
5. Жерноклеєв О. С. Формування партійної структури польського політикуму в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. *Карпатський край*. 2012. № 1. С. 12-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kkr_2012_1_5 (дата звернення: 16.03.2021).
6. Польша в XX веке. Очерки политической истории / Ответственный редактор А. Ф. Носкова. Москва: Издательство «Индрик», 2012. 952 с.

Наукове видання

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

МАТЕРІАЛИ

ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції

Частина 1

22-23 квітня 2021 р., м. Суми

Відповідальна за випуск *В.В. Михтуненко*

Підп. до друку 17.05.2021.

Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 9,3.

Ум. фарб.-відб. 9,3. Обл.-вид. арк. 11,88.

Тираж 25 пр. Вид. № 27.

Видавець і виготовлювач:

ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.

Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.